గంగావతరణము

శ్రీ

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము

ఇది

స్వరాజ్యరథము, తాజ్‌మహాల్, దానవీరకర్ణ, సతీఅనసూయ, ప్రతాపరుద్రీయము, అదృష్టవిజయము రచించి ప్రఖ్యాతి వహించిన దేశముఖు దేశపాండ్యా

సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే

రంగూను, ఆంధ్రజాతీయనాటకసభకై

రచియింపబడినది.

ప్రకాశకుడు:

కురుకూరి సుబ్బారావు,

సరస్వతీ బుక్కుడిపో,

బెజవాడ, కృష్ణాజిల్లా.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

కాకినాడ:

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

కాపీరైటు రిజిష్టరు] 1929. [వెల రు 1—0—0

ఇందలి పాత్రములు.

పురుషులు.

1. శంకరుఁడు—కథానాయకుఁడు.
2. విష్ణువు—వైకుంఠపతి.
3. బ్రహ్మ—సత్యలోకేశ్వరుఁడు.
4. నారదుఁడు—(నాటకసూత్రధారి) దేవఋషి.
5. భృంగి—శంకరుని యనుచరుఁడు.
6. ఇంద్రుఁడు—దేవపతి.
7. బలిచక్రవర్తి—రాక్షసరాజు.
8. అశ్వినీదేవతలు—దేవవైద్యులు.
9. సాగరుఁడు—ఒక కుష్ఠురోగి.
10. భగీరథుఁడు—ఒకరాజు.
11. భగీరథుని అనుచరులు.
12. బుద్ధిసాగరుఁడు—భగీరథుని మంత్రి.
13. దేవతలు.
14. రాక్షసులు.
15. విఘ్నేశ్వరుఁడు—పార్వతీపుత్రుఁడు.

స్త్రీలు.

1. పార్వతి—శివునిరాణి.
2. గంగ—కథానాయిక.
3. మోహిని—విష్ణువు అవతారము.
4. పార్వతిచెలికత్తెలు.
5. మాయామోహినులు.

ఇన్నిపాత్రలున్నను 12 మందితో ప్రదర్శింపవచ్చును.

ప్రథమమున బెజవాడలో
ప్రదర్శించినవారికి
రజితపాత్రబహు
మానమియ
బడును.

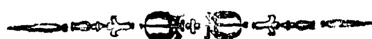

శ్రీరస్తు.

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము—మందాకినీపరిసరము.

[ప్రవేశము—చెలులతో పార్వతీదేవి.]

(అనుబంధము ౧.)

పార్వ—చెలులారా! ఇది మందాకినీపరిసరము.

మ. ఇది మందాకిని నిర్మలాంబువులతో నింపారఁగాఁ బాఱుచో
టిది మాహేంద్రిజనార్హపావనతలం బీదేవతాకోటికి
య్యది పాపఘ్నపవిత్రభూమి; కమనీయంబైన తన్నీరముల్
ప్రదతోయంబులఁ గ్రుంకులాడిన నఘప్రారంభ మీడేరెడున్.

అహో! ఇది యెంతప్రకృతిరమణీయప్రదేశము!

సీ. జలజలనుత్తుంగ శైలోత్తమయుగంబు
నడుమఁ బాఱెడు పావనస్రవంతి
తనివారఁ బ్రసవించి, ధరణిదాకిన పూవు
గుచ్ఛసంయుతలతాపుంజములును

మహాదున్నతానూన బహువిధశైలాగ్రి
మభ్రచుంబితమయానంతగణము
హాయిగా పురివిచ్చి, యందందు నటియించి
సారిని గోత్రలు మయూరసమితి
విమలశుభ్రస్ఫటికశిలావేదికలును
శిరము కొత్తక మేసెడు హరిణచయము
మానిజనసమాశ్రితావనితలంబు
గలిగి యీచోటు ప్రకాశ మయ్యె.

నే నీమందాకినీజలంబులందు జలావగాహము సల్పునంతలోన మీరాడ పూజాదులకు తగు పుష్పములను సేకరింపుడు పొండు.

చెలు — భాగ్యము. (నిష్క్రమింతురు.)

పార్వ— (అనుబంధము 2)

(స్నానోద్యుక్తయగును.)

(తెరలో)

పార్వతీ! సాహసింపకుము! సాహసింపకుము! త్రిలోకలోకాదేవతా గణముల కాధారభూతమైన మహాపావనజలం బనుచితరీతి నగు నీకు స్నానార్హము కాదు.

పార్వ— ఎవ్వరు నన్ను జలావగాహమునుండి వారించువారు?

గంగ— (ప్రవేశించి) భవానీ! సాహసింపకుము!

క. పాతనుపు దేవకోటికి
పాతకహరణంబు నే డపావని వీవో
శీతనగజాత! నీ వి
ట్లాతురపడ నేల? స్నానసాదులు లేవే!

ప్రథమమున నెంతైన స్నానం బాచరించి పిదప నాయం దవగాహనంబు సలిపితివేని యుభయమంగళంబగు.

పార్వ—(ఆశ్చర్యపడి) ఏమి యీవిచిత్రము! ప్రపంచోత్పన్నమైనదాదిగా నింతదనుక నన్నువారింప సాహసించినవా రొక్కరుం గానరారే! నే డిదియెంతచిత్రము! (ప్రకాశముగా) ఓ జలాధిదేవతా! నీ వెవ్వతెవు?

గంగ—భవానీ! నన్ను మందాకిని యని పిలతురు. త్రిదేవులం దొకరైన పరమానపత్నీభూతవగు నీ కిది యుక్తకార్యముగాదు. వెనుకకు మరలుము.

పార్వ—ఓసి యజ్ఞానురాలా! ఏమి నీప్రలాపము! త్రిపురాంతకుని యర్ధాంగినై, దేవీత్రయమునం దగ్రగణ్యనై, చతుర్దశభువనజననభరణహరణములకుం గారణభూతనైన, నన్ను నిరాకరింప నీ వెంతటిదానవు. గ్రుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించె నన్నచందమున సమస్తజగత్సంహారంతస్స్వరూపిణి నగు నన్నా నీవు జలావగాహమునడ్డి నివారించుట! చాలు చాలు నూరకుండుము.

గంగ—(తనలో) ఏమి యిది!—నాసాధువాక్యములను గర్వశీలయగు నీ శాంకరి యెంతమాత్రమును సరకుచేయక మేరమీరి వాదంబున కియ్యకొనం జూచుచున్నది. కానిమ్ము; ఈ వాదము ముం దెట్లుగాఁ బరిణమించునో చూచెదంగాక! (ప్రకాశముగా) పార్వతీదేవీ! ఆగ్రహింపకుము. భవన్మాహాత్మ్యము నెఱుంగనిదానఁగాను. ఐనను ప్రపంచారంభమాదిగా భూనభోజనం బఖిలంబును నన్నిట్లే మన్నించుచున్నారు.

(అనుబంధము 3.)

పార్వ—ఓ ప్రగల్భవాక్కుశలురాలా! చాలింపు మింకనీగర్వభాషణము. ఈపార్వతిసామర్థ్య మించుకేనియును నీ వెఱింగి యున్నట్లు కానరాదు. ప్రళయకాలంబున ననంతకోటి బ్రహ్మాం

డములనే మదీయవిశ్వాకారంబునముంచి లయింపజేయుదునో యామదీయకాళికావతారముం దిలకించి జ్ఞానబోధితపుగమ్ము.

సీ. విలయకాలంబున జలరాశినై లోక
జాలంబు మాయించు శక్తి నేను
విపరీతగతిమీఱ విశ్వభీషణకేళి
సవరించు తాండవశక్తి నేను
కృతయుగంబున శాంకరీదేవినై మహో
జ్వల దానవులదుంచు శక్తి నేను
కాలగర్భాంతర హేలాగతిఁ మీఱి
జగము దిగ్మ్రింగుమృత్యు శక్తి నేను
జగములకు నెల్ల నాధారశక్తి నేను
ప్రకృతిశక్తిని నేను శాంభవిని నేను
సదమలామేయచైతన్యశక్తి నేను
దివిజవాహిని నాశక్తి దెలియవేమొ!

(పార్వతి శక్తియై కనఁబడును.)

గంగ—(చేతులు జోడించి)

దండకము.

శ్రీమన్మహాదేవదేవీ! మహాశక్తి! కాత్యాయనీ! విశ్వవిశ్వావతారీ! ప్రపంచప్రభాసర్వచైతన్య సంధాయికీ లోకమాతా నిలింపాధినేతా మహాశక్తిదాతా భవద్దివ్యమాహాత్మ్యము న్నేఁడుకన్నార గన్నాను మన్నాను తల్లీ! మదీయాఘజాలంబు పూర్ణంబుగా మాసె జన్మంబు ధన్యత్వముం జెందె మాన్యత్వముంబొందె ముమ్మార్తులం గన్నయమ్మా! కృపంగాంచుమమ్మా! భవద్దాసినమ్మా! నతుల్ సేతునమ్మా! శివాంగానుషంగా యుమా పావనాంగా నమస్తే నమస్తేనమః॥

పార్వ—(యథారూపమును దాల్చి) గంగా ! యిట్టిదియైన మత్ప్ర
భావజ్ఞాన మలవడినదా ?

గంగ—దేవీ ! నీమాహాత్మ్యము నెడల నాకు నెనుకటికన్న నెక్కుడునవ్వు
వచ్చుచున్నది.

పార్వ—ఆఁ ! ఎందుచేత ?

గంగ—సీ. స్తవనీయమహిళవా జననిరో నీకింత
తామసభావంబు తగునటమ్మ
శీలరక్షణివి విశ్వేశ్వరి వనపువీ
యాత్మ స్తవంబు నీ కర్హమమ్మ
సారెకన్యలఁ దృణీకారంబు సల్పునీ
గర్వం బలఁతిబుద్ధి గాదటమ్మ !
ఎల్లలోకములకుఁ దల్లివౌ నీవిట్లు
సలుప లోకములాగ జాలవమ్మ !
విశ్వనాథుని దార వీవిశ్వమునకు
జనని వీభావనము నీకు జనునటమ్మ !
సకలలోక మంగళము లు సలుపుకొఱకు
పోరుసలుపక వెనుకకుఁ బోగదమ్మ.

పార్వ—(ఆగ్రహముతో) ఓసీ ! తరళమజ్ఞానవిహీనా ! నీకన్నుల
కీపార్వతి యన్న నెంత తేలికగాఁ గానిపించెను ! మతిలేని
దేవతలందఱును జలాశచే నీకొనరించిన పూజనములు నీ కెంత
గా తలకెక్కెను ! నన్ను నీ జలంబులం దవగాహనంబు సలు
పనిచ్చెదవా లేదా ?

గంగ—అట్లు సలుపనీయకున్న నేమిచేసెదవు ?

పార్వ—శపించెదను.

గంగ—ఇచ్చట నీశాపంబునకు భీతిల్లువారెవ్వరు? ఇంతటితామస బుద్ధిగల నీకు తప్పక ప్రాయశ్చిత్తము కావలసినదే! నే నే నీకు సవతినై, నీపతిశిరం బెక్కి తాండవం బాడి నీగర్వము ణంచకున్న నాపేరు మందాకిని కాదు.

(అనుబంధము ౮)

పార్వ—అట్లయిన నీజలంబులఁ జొరనీయవుగా?

గంగ—చొరనీయను.

పార్వ—ముమ్మాటికి?

గంగ—ముమ్మాటికి.

పార్వ—అట్లయిన మదీయభీషణశాపమున నీ విప్పుడే నామావశేష మయ్యెదవు.

గంగ—నీశాపములకొఱకు వేచియుండు వారెవ్వరు?

(అనుబంధము ౯.)

(జలములతో నంతర్ధానమగును.)

పార్వ—(భ్రాంతినంది) ఔరా! నే నెంత వెకలినైపోయితివి! దుష్ట మతియగుగంగ నన్ను తృణప్రాయముగ నాదరించి సం భాషింపుచుండ నే నెట్టిజడమతినై తిని. ఎట్టయెదుట దాని నర కాలరాచి నామావశేష మొనరింపనైతిగదా! ఏమేమీ! ఈగర్విష్ఠయా నామదమణంచుట! ఈపాపినియా నాపతి శిరం బెక్కుట! ఈ వృథాప్రగల్భకుశలయా నాకు సవతి యగుట! ఎంతమూలనాడినది! ఎంత పెద్దచిన్నతారతమ్య ము లేక మాటాడినది! పార్వతియన్న నేమనుకొనెను? మహిషాసురుని నిర్వీర్యుని గావించి తదుధిరాస్వాదనవిమత్త తం గేళీవిహార మాచరించిన సాటోచ్చండికారూపిణినగు నా

పైననా యీజలదేవత తనపరితాపముం జూపసాహసించు నది! ఇందుల కేదిపెరవు! ఇప్పుడే ప్రతిక్రియ గావింతును!

(చెక్కిట చేయిజేర్చి ఆలోచించుచుండును.)

[నారదుండు ప్రవేశము.]

నార— (అనుబంధము ౬.)

(స్వగతము) పుట్టించినవాడు భోజనంబు పెట్టకమాన డనుసర్థమును నే నాత్మానుభవమునం దెలసికొంటిని.

ఆ. బండలోననున్న మండూకములకును
నండముల జెలంగు పిండములకు
భుక్తినొసగునట్టి భువనేశుడే కల
హాశనంబు నొసగి యరయు నన్ను.

నేఁ డేకలహంబున నారదుండ నగు నాకడుపునింతునో, యిప్పటికింక నుఁ దెలియరాదయ్యె!

సీ. కల్పింతునా చిన్నకలహంబు నేదేని
హిమశైలతనయామహేశ్వరులకు
పుట్టింతునా చిన్న పొలయల్క నేదేని
యిందిరావైకుంఠమందిరులకు
సవరింతునా చిన్న జగడంబు నేదేని
ముందుపౌలోమీపురందరులకు
కలిగింతునా చిన్నకయ్యంబు నేదేని
శారదానిగమవిశారదులకు
జుట్లు ముడివెట్టి చూతునా సురల కెల్ల
కాలవిలేనగ్గిఁగాల్తునా కుతలములను
తగఁబ్రదర్శింతునా చమత్కారమునను
బ్రకటితంబైన కలహనాటకము నొకటి.

(పార్వతిం బరికించి) ఓహో ! ఏమిది ! పార్వతీదేవి క్రోధకషాయవదనయై యుండే నిలువఁబడి యున్నది. ఒకవేళ మత్సంకల్పానుకూలంబగు కలహనాటకంబున కీమెనే పరమేశ్వరుఁడొక ముఖ్యపాత్రనుగాఁ బంపెనేమో తెలిసికొందును. (ప్రకా.) తల్లీ పార్వతీదేవీ ! బాలుఁడగు నారదుఁడు నమస్కరించుచున్నాడు.

పార్వ—ఓహో ! నారదా ! అన్యాయత్తచిత్తంబున నిన్నుఁ జూడనైతిని. నీకుఁ గుశలమా ?

నార—నాకుశలమున కేమి గాని, తల్లీ !—

మ. అలరుం జెక్కిట చేయిఁ జేర్చి యరుణంబై యున్న నెమ్మోముతో
నలకల్ చిందరవందరలై భుజములం దట్టిట్లు జీరాడ కే
వల ముగ్రాకృతిదాల్చి యన్యవిషయ వ్యాలోలతం జేసిన
త్కలహాసంబును మాని పూనఁదగునే? తల్లీ మనఃక్షోభమున్.

పార్వ—నారదా ! నావిచారమున కేమిగాని, నీవిప్పు డెక్కడనుండి వచ్చుచుంటివి ?

నార—నా కొక్క చోటనుమాట యేమి ? త్రిలోకములం దిరిగి వచ్చుచుంటిని.

పార్వ—నారదా ! నీవు దివిజవాహినియను గంగ నెఱుఁగుదువా ?

నార—(స్వగ) ఈపార్వతి గంగపైననే క్రోధమూనిన ట్లున్నది. ఈతరుణముననే నాల్గువేడిసమిధలు తగిలించి కలహాగ్నిని రవుల్కొలుపుటకు నాకు మంచితరుణము. (ప్రకా) అమ్మా! మీరాకుటిలగమనను, దివిజవాహిని యని పెద్దజేయుచున్నా రేమి ! అడిగితిరి గావున తద్గంగోదంత మెల్ల నాలకింపుడు.

సీ. వంకర యగు దుష్ప్రవర్తనం బొనరించు
పారుబోతుగుణంబు వదలదెపుడు

నిమ్నోన్నతంబులే నివసించుభూములు
బహుప్రజాపతుల ద్రాపిపకంబు
కొలిచినవారల కొంపలు దిగమ్రింగు
రూప మెుక్కవిధాన దోపరాదు
అది యిది యనక నాహారించు సకలంబు
కట్టుపుట్టము లేక గాసినందు
అరయ దానికి బుద్ధి యెక్కడిది స్వర్గ
మందజేయును పాపాత్ము లైనవారి
దానివయసా తలంప మందాకినిగద!
త్రాగుబోతులు మ్రొక్కు పెన్వాగుగాదె.

పార్వ—అబ్బా! అంతమాత్రమునకేనా యంతంత ప్రతినలు పట్టినది.

నార—(స్వగ) నే నిప్పు డొనరించిన గంగావర్ణన మంతయు నీపార్వతీదేవి నిందయనియే భావించుచున్నది. (ప్రకా) అమ్మా! ఎంతంత ప్రతినలు పట్టినది!

పార్వ—నాపతిశిరము నెక్కి తాండవంబాడి నాకు సవతియై నాగర్వమణంచునట!

నార—అబ్బా! ఎంతనిర్లక్ష్యముగఁ బల్కినది! అట్లయిన నిక్కముగా నీమె గర్వ మణంచవలసినదే! కాని పార్వతీదేవి! ఇందొక్క దేవరహస్యము మాత్రి మిమిడియున్నది. తెమవంటివారి కది యొక గొప్పవిషయము కాదు గాని, చిన్న పాము నేని పెద్దకఱ్ఱతోఁ గొట్టవలెనుగదా!

పార్వ—ఇంతకు నీవు చెప్పదలచినవిషయ మేమి?

నార—ఒకవేళ మీకును గంగకును, నిజముగా నన్యోన్యస్పర్ధయే కలుగునేని, ముక్కోటివేల్పులు నాగంగపక్షమునబడి చత్తురు.

ఏమి కారణముననో కాని, మందాకిని యనిన వారి కమంద
ప్రీతి. ఏమి కారణమో యననేల? ఇది లేనిచో వారు నీటిచుక్క
లేక మలమల మాడుదురు.

పార్వ—ఎంత వెర్రివాడవు నారదా! వేల్పుల కెల్ల వేల్పగు పరమేశ్వ
రుఁడే నాపతియైయుండ నీచపు వేల్పుల లక్ష్యము నాకేమి?
నాకావల కొంచెము పనియున్నది. పోయివచ్చెదను. (నిష్క్ర)

నార—(పకపక నవ్వి) భళిభళీ! చక్కనికలహము సంప్రాప్తమైనది.
భాగీరథి యొకరి నననే యనదు. అనెనా అన్నంతపనియుఁ
జేసితీరును. ఐనను గర్వమతియగు నీపార్వతి కొక్కమారు
గట్టిప్రాయశ్చిత్తము కావలసినదే! ఈలోపల నేనొకమారు
మందాకినినిగలసికొని సాంత్వవచనముల నూరడించి వచ్చెదను.

(అనుబంధము. 2)

(నిష్క్రమించును.)

ప్రథమాంకము.

శ్రీరస్తు.

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

ద్వితీయాంకము.

1 వ రంగము.

[ఒంటరిగ సాలోచన యగుగంగ ప్రవేశము.]

(అనుబంధము ౮.)

గంగ—(స్వగ) కటకటా! కుడిచి కూర్చుండలేక దురంత మగు ప్రతిజ్ఞాభారమును శిరంబున నిడికొంటిని. దీని నెరవేర్చుకొను నుపాయ మెట్లొకదా!

ఉ. పర్వతరాజపుత్త్రి కడుప్రోఢ స్వయంబుగ నామెభర్తయౌ
శర్వుడు లోకభీకరుఁడు సర్వసురాసురకోటి యామెకై
పర్వమటంచు సాయముగ వత్తురు; నాకెన తోడు లేదు దు
ర్గర్వముచే నమానతినిఁ గారులు ప్రేలితి మోసపోయితిన్.

ఈ చతుర్దశభువనంబుల నెందు వెదకిచూచినను నాకు పార్వతికన్న నెవ్వరు సన్నిహితబంధువులు!

సీ. అహిరాజునకు శరణార్థి నౌదమటన్న
నాతఁడు హరుని కంఠాభరణము
ధనదుని పాదపద్మములు వేడుదమన్న
భర్గున కాతఁడు ప్రాణహితుఁడు
పర్వతేశ్వరుని ప్రాపకముఁ గోరుదమన్న
శర్వాణి కాతండు జనకుఁ డగును
నలువపదాబ్జాతములు గొల్తమన్నశం
కరుడు శిరముద్రించు పరమభీతి
ఎవరు గాచువార లెవ్వారు హితులు నా
కాభవానికన్న నఖిల జగతి
ప్రాణరక్షణంబు పదునాల్గుజగముల
లేదు నాకు బ్రిదుక నేదిదారి.

[నారదుఁడు ప్రవేశము.]

నార— (అనుబంధము ౧.)

గంగ—త్రిలోకసంచారియగు నారదమునీంద్రునకు నమస్కారము.

నార—చింతితకార్యసిద్ధిరస్తు. గంగా! నీకును పార్వతికిని జరిగిన వాగ్వాదమెల్ల నే నింతకుమున్నే పార్వతిముఖంబున వింటిని.

గంగ—ఏమి! పార్వతిముఖంబుననా?

నార—ఔను. ఐననేమి?

గంగ—మీపలుకులవలన నామె నాపై మిగుల మాత్సర్యముం బూని యున్నట్లు తెలియుచున్నదిగదా!

నార—"ఇంటిపేరు కస్తూరివారు; ఇల్లు గబ్బిలముల కంపట" ఈ త్రిదేవుల సంగతి యట్లున్నది.

గీ. పతిముఖం బెక్కఁగా యొక్కవదరుబోతు
ధవుని సామేననెక్కె భైరవియొకర్తు

నాథు రొమ్మునసెక్కి చంచలయొకర్తు
సాధ్విలా నీవు; కడు జగజంతలమ్మ!

నీ పిత్రిదేవుల పరితాపమున కీమణ్మాత్రిమేని భీతినందఁ బనిలేదు.

గంగ—దేవమునీంద్రా! త్రిదేవు లెట్టివారైనను, పాము చుట్టమును పడగ విరోధము నుండదుగదా! శాంకరి నాకహితమై, శంకరుఁడుమాత్ర మెన్నఁడైన హితుఁ డగునా?

నార—గంగా! భక్తపరాధీనుఁ డగుశంకరుని మతమును నీవెఱుంగవు. స్తుతిపాఠములఁ జెప్పి తబ్బిబ్బగు వెఱ్ఱిజంగమయ్య.

గంగ—ఐనను పార్వతి యీవఱకే సర్వోదంతమును తననాథున కెఱింగించి నాపై నాగ్రహమును గలిగింపక యుండునా?

నార—అట్లయిన భక్తపరాధీనుఁ డగు కమలామనోహరుఁడు నీకుఁ బ్రసన్నుఁ డగును. నావెంట వైకుంఠమునకు రమ్ము.

గంగ—అతఁడుమాత్రము మిత్రకార్యమున వ్యతిరేకముగఁ బ్రవర్తిలునా?

నార—నీ కాసంశయము లేల? కార్యభారమును నాయందుంచి నా వెంటరమ్ము.

గంగ—భాగ్యము.

(అనుబంధము ౧౦.)

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

2 వ రంగము.

భగీరథుని దర్బారు.

[ప్రవేశము— పరిజనులతో భగీరథుఁడు.]

పరి— (అనుబంధము ౧౧.)

భగీ—మంత్రీ! బుద్ధిసాగరా! మొన్న మనపైకి దాడివెడలివచ్చి కాశ్మీరరాజుసేన లెట్లుపలాయితములైపోయెనో చూచితివి గాదా!

బుద్ధి—దేవా! అందులకు సందేహ మేమి?

గీ. త్వత్ప్రాక్రమకథ చెవిఁతాకినంత
భవదరిచమూసమూహంబు బారకున్న
చండకిరణప్రదీప్తిప్రసారమైన
నంధకారము జగమున నాఁగఁగలదె?

భగీ—ఇది యంతయును విశేషించి నీబుద్ధిబలముపై నాధారపడియున్నది సుమా?

బుద్ధి—దేవా! భగవంతుఁడు సకలభువనసంరక్షకుఁడయ్యును భూభారవహనయశంబుమాత్రము శేషునియందును దిగ్గజములయందును నాదికూర్మమునందును నిలిపినట్లు కించిజ్జ్ఞుడ నగు నన్ను పెద్దజేయుచున్నారు.

భగీ—స్తుతినభిలషింపని నీసద్గుణములచే నిప్పుడు నిజముగా నీవు బుద్ధిసాగరుఁడవై ప్రకాశించుచున్నావు.

(తెరలో వీణాగానము.)

భగీ—పరిజనులారా! బ్రహ్మమానసపుత్రుఁ డగు నారదమునీంద్రుఁ డుకాఁబోలును మన యాస్థానమున కరుదెంచుచున్నవాఁడు.

మనమందఱ మెదురేగి, యాదేవర్షి సత్తమునిఁ దోడ్కొనివత్త మురండు.

(అందరు నెదురేగి నారదుని దోడ్తెత్తురు.)

భగీ—దేవమునీంద్రుని పాదపద్మములకు శిరసాష్టాంగప్రణామములు.

నార—చింతితకార్యసిద్ధిరస్తు!

భగీ—దేవా! మీరాక రాకపోలె మా కానందప్రదమయ్యె. ఈ మణిపీఠం బలంకరించి, మమ్ము ధన్యాత్ములం జేయుఁడు.

నార—(కూరుచుండి) రాజేంద్రా! రాజులం దగ్రగణ్యతవహింపగల నిన్ను దర్శించి మే మెంతయుఁ గృతార్థులమైతిమి.

భగ—మహాత్మా! సామాన్యనరపాలకుండ నగు నన్ను తమరు విశేషించి కీర్తించుచున్నారు.

నార—రాజేంద్రా! సామాన్యనరపాలుఁడవా నీవు! నీపూర్వభూమీశుం డగు సగరనృపుడు మఖాశ్వంబును వదలుటయును, తదనుగమ్యమానులై చనినసగరపుత్రులు కపిలాగ్రహంబున భస్మీభూతులగుటయు జగద్విదితవృత్తాంతములుగావే నరపాలతిలకా!

క. మీతండ్రి దిలీపుడు మీ
తాతయు నంశుమంతుం డుదారచరిత్రుం
డాతనితండ్రి సగరనృపుఁ
డాతతయశులయ్య! పూర్వులందఱు నీకున్.

ముఖ్యముగా నిపుడు నేను నీపితృదేవత లందుచుండిన బహువిధనరకబాధాపరంపరలను నరకలోకమునం గాంచి వారియాదేశమున నీకు హితము నుపదేశింప భూలోకంబునకు వచ్చితిని.

(అనుబంధము ౧౨.)

భగీ—మునీంద్రా! నాపూర్వులు యమలోకప్రాప్తులై దురంతయాతనల ననుభవించుచు, తమ్ము గాపాడువారులేక మించిన యార్తిని విలపించి దిక్కులు చూచిచూచి నిరాశచే తల్లడిల్లి తమ వంశీయుల మగు మమ్మెంత దూషించి శపించిరో కదా!

(అనుబంధము ౧౩.)

మిత్రులారా! వింటిరిగదా యీవిపరీతవార్త! నాపితరులయార్తి బాపలేని నాజన్మమేల కాల్పనా?

(అనుబంధము ౧౪.)

మ. యమబాధాహతులై నిరంతరఘనాయాసంబునుం జెంది దు
ర్భ్రములై వేసరి యాత్మవంశజుల శాపాలాప మెట్లాడిరో
యమలోకాపగ దెచ్చి దుస్థితుల నత్యంతంబుబోకార్చి, వే
గమె నాపూర్వుల నుద్ధరించు వెరపుం గల్పింపుమా నారదా!

నార—భగీరథా! విచారింపకుము! కమనీయనదీమతల్లియగు గంగామతల్లి నీపూర్వుల భస్మరాసులపై యథేచ్ఛంబ్రవహించునేని వారు నరకబాధావిముక్తులు కాఁగలరు. గంగాభవానిని నభోతలమునుండి భూతలి కవతరింపఁజేయుము. ఈగంగావతరణమహాయశంబు నీకు దక్కనున్నది.

క. పితరుల వెతతొలఁగఁగ నం
కితముగ ధృతిఁజెలఁగుగతి, భగీరథ నీవున్
పతితాభయహితరంగన్
గతకల్మషఁ దెమ్ము భువికి గంగ నభంగన్.

భగీ—మహాప్రసాదము. దాసుఁ డనుగృహీతుఁడు.

నార—రాజేంద్రా! నాకు తడవయ్యె పోయివచ్చెద.

భగీ—చిత్తము.

నార— (అనుబంధము ౧౫.) (నిష్క్రమించుచు.)

భగీ—వినయశీలా! నాదరమునియాదేశమును మీా రందఱును విం టిరిగదా! ఇది నా కింక జాలము సేయఁదగిన సమయముకాదు. కావున నా హిత మాలకింపుము.

సీ. దేవతాఖిలభూమి దేవతాజనపూజ
లిరవుగా సల్పు టేమరకుమయ్య
సంధ్యవేళల నాదు జనయిత్రిపదముల
కిరవుగా గురుభక్తి నెరగుమయ్య
అరసి గృహాగతులగు సాధుజనులకు
ప్రీతితో పూజ గావింపుమయ్య
కులవృద్ధులను ప్రీతిఁగొల్చి పూర్వాచార
విధులను గ్రమతఁ గావింపుమయ్య!
యిలతపోవనినుండి గృహాంతరమున
కేను చనుదెంచునందాక, మానితముగ
సామమున శత్రుతతితోడ సంప్రదించి,
పురము నత్యంతశ్రద్ధతో నరయుమయ్య !!

పరిజనులారా! గంగాభవానిని స్తుతించుచు మీారు నన్ను పురబహిః ప్రదేశముదనుక సాగనంపుఁడు. నే నిదే తపోవనమున కరుగు చున్నాను.

(అనుబంధము ౧౬.)

అందరు — జయ్! గంగాభవానికీ జయ్!

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

3 వ రంగము.

భగీరథుని తపోవనము.

భగీ—(గంగాధ్యానము చేయుచుండును.)

(అనుబంధము ౧౪.)

తల్లీ! కల్లోలలక్ష్మీజితకాశమల్లీ! బహుస్ఫుల్లతరంగవై, పుణ్యాంతరంగవైన నీదయారసంబున మత్పితృదేవతలు భవత్పావనజలాభిషిక్తులై తరియింపవలయునని, భవత్పాదారవిందములకు బునఃపునఃప్రణామముల నాచరించుచున్నవాడ తల్లీ! దేవనదీమతల్లీ!

మ. పరతత్త్వజ్ఞులు శాంతచిత్తులు తపఃపారీణు లార్యుల్ మహా
పురుషశ్రేష్ఠులువచ్చి, తల్లి! భవదంభోగాహము ల్సేయఁగా
నరసంఘాఘము నిన్నుబొందునె జగన్నాథుండు నానాఘసం
హారుఁడౌ విష్ణుపు వారిచిత్తములఁ దానై యుండు మందాకినీ.

(గంగ ఆకాశమునుండి దిగును.)

భగీ— (అనుబంధము ౧౫.)

గంగ—పరమపావనమనోరథ! భాగీరథ! ఈ నీ తపంబు మిగుల వ్యర్థమైనది. ఏమంటివేని,

మ. వినువీధిం బరతెంచి నేలఁబడ నా వేగంబునున్ నిల్ప జా
లినవాఁ డెవ్వఁడు సాంద్రసుందరజటాళిన్ నన్ను బంధించి, మె
ల్లన శీర్షంబునదాల్చి భూమిపయి పీడాజాలు సచ్ఛక్తిభా
జనుఁడై యొప్పిన నీలకంఠుని తపశ్శక్తిం బ్రపూజింపుమా!

నన్ను తన దృఢతరజటాజూటంబున ధరించి సమభూముల బ్రవహింపఁ జేయఁగల సమర్థు డాగరళకంఠుఁ డొక్కఁడే. కావున నాతనిఁ బ్రార్థింపుము.

(అనుబంధము ౧౬.)

భగీ—ధన్యోస్మి! తల్లీ అట్లే కావించువాఁడ!

క. మావారిభస్మరాసులు
నీవారిం గలపుకొనుము నెరిమావారల్
నీవారిఁ గలయు నాకము
మావారికిఁ గల్గునిది పరిత్రాణము తల్లీ !

దేవీ! నీసుందరాకారసందర్శనంబున నాకుఁ దృప్తిగలుగకున్నది. పవిత్రమగు నీమకరవాహనావతారము నొక్కమారు గాన్పింపఁజేసి, నన్ను పవిత్రునిం జేయుము.

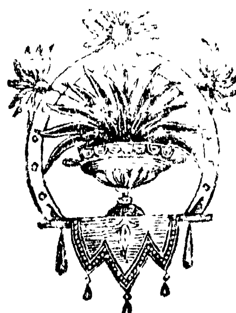
గంగ—భగీరథా! అట్లే యగుఁగాక!

(గంగ మకరవాహనారూఢయై కనఁబడుచున్నది.)

భగీ— (అనుబంధము ౨౦.)

(తెర వ్రాలును.)

ద్వితీయాంకము.

శ్రీరస్తు

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

తృతీయాంకము.

1 వ రంగము.

[వైకుంఠమున శ్రీభూదేవులతో డోలికాంతరమున
నూగుచు శ్రీమహావిష్ణువు కనఁబడును.]

గంగ— (అనుబంధము ౨౧.)

(సీను మారి అంతఃపురమగును.)

విష్ణు—(భూమినుండి పైకివచ్చును.)

గంగ—(పాదములకు నమస్కరించి)దేవా! కమలామనోహరా! భవదీయదర్శనంబున మత్పాపంబులు సకలంబును బటాపంచలయ్యె! నాజన్మము చరితార్థముం గాంచె.

సీ. ఎవని దర్శనము బ్రహ్మేంద్రాదులకు మునీం
ద్రుల కైన నెందైన దుర్లభంబు
ఎవని మహానంద మీజగజ్జాలంబు
ధన్యం బొనర్పఁ జైతన్యసమము

చెలువారు నెవనియక్షీణకారుణ్యంబు
వరసుధాకరసుధావర్ష ధార
ఎవ్వని కనుమూత యీపపంచములకు
విలయకాలాద్భుతాభీలవేళ
యేమహాత్ముని పలుకులు సామవేద
ఘోషణంబులు మంజులభాషణములు
అట్టి లోకైకమిత్రు మహానుభావు
శ్రీమహావిష్ణు గంటి నాచింతదీర !!

దేవా! మహానుభావా! అసమంజసమును, నను ల్లంఘనీయంబు ననతి క్రమణీయంబును నగు భవానీశాపవమహానలంబున మగ్గి మసియైపోవనున్న నాకు నీసహాయంబు సమస్తాధారంబులునై పరిరక్షించె.

విష్ణు — కుమారీ! నీవింక నిశ్చింతవై యుండుము. భవానీప్రతాపము నీయందింక పనిసేయజాలదు. ఆగర్వమతికిఁ దగుపరాభవం బనతికాలంబునఁ గానైయున్నది. మున్నొకమారు కొంచొకకారణంబున నేను కైలాసంబునకరుగ నన్నుఁ దృణీకరించిన చందమున నీపార్వతి, తనపతి యర్ధశరీరమునుండి లేవదయ్యె తత్కారణమున, నామెకుఁదగిన సవతింగూర్చి తద్విరోధముం దీర్చుకొన సంకల్పించితిని.

క. నాసంకల్పము నేటికి
నీసాహసమూలమునను నిలచెను గానన్
భాసురముగ నాయంబనుఁ
జేసెద నీసవతిగాఁగ చిరము కుమారీ!!

గంగ — జనకా! అజ్ఞానంబున నెఱుఁగక పార్వతితో నప్పుడేమంటి నో కాని, తమదర్శనమైనంతనుండియు నాహృదయమున నై

హికచింతలెల్ల దూరీకృతంబులై మధురమకరందరసోత్పాదక మగు భవత్పదపద్మముల నంతర్గతనై సుఖానుభవముఁదఁ గోరుచుంటిని.

విష్ణు—గంగా! నీవందుల కేమియు విచారమునందఁజనదు. నాప్రియపుత్త్రిక వగు నిన్ను నాప్రియమిత్త్రుఁడగు శంకరున కిచ్చి కల్యాణమొనరించి యానందమొందెదఁ గాక! అంతదనుక నీవు నీ యిచ్ఛానుసారముగ నాపాదంబుల నంతర్గతవై యుండుము.

గంగా—భాగ్యము.

(తెరలో)

మహాత్మా! జగన్నాథా! తమదర్శనమునకు చతుర్ముఖఫాలనేత్రులరు దెంచి దర్శన మపేక్షించుచున్నారు.

విష్ణు—సరే! వారిని సత్వరము ప్రవేశపెట్టుము......గంగా ఫాలనేత్రపద్మగర్భులు రాకమున్నే నీవు నాపాదంబులం దణగి పొమ్ము.

గంగ— (అనుబంధము. ౨౨)

(విష్ణుపాదములఁ బ్రవేశముగును.)

[శంకరుఁడు—బ్రహ్మప్రవేశము.]

శంక—క. కమలేక్షణ నీకై లో
కము గనుగొనుచున్న దాశ కనుమూయనిదై
శమియింపఁజేయవే! లో
కముల యవస్థలను నీవు కారుణ్యనిధీ!!

బ్ర—గీ. అమరలోకనది యదృశ్యమైనకతన
నిర్జలక్షోభ మిపుడు జనించెనయ్య!

నిఖిలలోకరక్షణము మానినను సరియె
ఘనజలక్షోభ మిపుడు మాన్పినను సరియె.

విష్ణు—శంకరపద్మసంభవులారా! ఏమి యీతీవ్రము!

బ్రహ్మ—మహాత్మా! ఏమనిచెప్పుదుము?—గంగాజలంబు లదృశ్య ములైనకతమున, త్రాగ జలంబులులేక లోకంబులు తల్లడిల్లు చున్నవి. ఇందులకై కొండొకమార్గముంజూప నీకన్న నెవ్వ రుసమర్థులు?

విష్ణు—చతురాస్యా! గంగానది హేత్వంతరములచే మదీయపాద ముల నణగియున్నది. తగుసమయము వచ్చునందాక తద్గంగ బ హిర్గతియగుట సంభవింపదు. వలయునేని మీరు గంగాజలం బును మీకమండలముల గొనిపోవుడు. తత్కమండలోదకమే త్రిలోకముల కాధారంబగును.

బ్రహ్మ—
శంకర— } భాగ్యము.

విష్ణు— (అనుబంధము. ౨౩)

(శంకరుఁడు బ్రహ్మ గంగోదకములంగొని నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయాంకము.

శ్రీరస్తు

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

చతుర్థాంకము.

---

1 వ రంగము.

[రాక్షసులతో బలి ప్రవేశము.]

(అనుబంధము. ౨౮)

బలి—దానవులారా! దేవేంద్రుఁడు మదోన్మత్తుఁడై యేపుమీరి తన దేవసేనలంగొనివచ్చి మనలం బరాభవించిననాటిచరిత్ర మీ హృదయంబుల జాగరితమగుచుండుట లేదా?—గురుండగు శుక్రునియానమైనది గావున, నేడే మీరందఱును దండయాత్రకు బయలుదేరవలయును.

సీ. అమరావతీపురోత్తమకుడ్యభాగముల్
చెదరి పాతాళంబు జేరవలయు
పాపకర్మకులైన పరిపంథిదేవతల్
మేరుభూధరగుహల్ దూరవలయు

బంతులవలె దేవపతులమూర్థంబులు
తెగిసభూతలమున ంగురవలయు
నిర్జరీ స్తనవక్షోజనిస్తులాక్రాంతచే
లాంచలంబులు తొలగించవలయు
విమలచింతామణీభద్రపీఠమందు
నీబలిమహాసురుండు నా కడగవలయు
స్వర్గలోకవాసుల పరాజయముతోడ
శారదోలంగవలె మనక్రితాపంబుమీర.

[నారదుడు ప్రవేశము.]

నార—బలిచక్రవర్తీ! ఎక్కడి కీదండయాత్ర?

బలి—నారదమునీంద్రా! నన్నాశీర్వదించిపంపుము! ఇంద్రుని పదభ్రష్టుని చేయనరుగుచున్నాను.

నార—పరజయప్రాప్తిరస్తు—బలిచక్రవర్తీ! పోయిరమ్ము.

బలి—భాగ్యము.

(సైనికులతో నిష్క్రమించును.)

నార—(తనలో) చక్కనిమార్గము సర్వేశ్వరుడు చూపినాడు. ఈతులువ యింద్రుని జయింపనేవలయు. అప్పైనగదా జరుగదగినకార్యము జరుగును. నేనీక పరాజయుండు కాంబోవునింద్రనోదార్పబోయెదను.

(అనుబంధము. ౨౫)

(నిష్క్రమించును.)

2 రంగము.

వైకుంఠప్రాంతము.

[బ్రహ్మ—ఇంద్రుఁడు ప్రవేశము.]

ఇంద్రు—ఆర్య! పితామహా! ఈనాకలోకపాలనమునకన్న నారక లోకమున సేవావృత్తి యుచితమని నాకుఁ దోఁచుచున్నది. ఏమంటి వేని—

సీ. ఒకచోటనిలువగా నొానరుగానగలేక
మేరుగహ్వరములఁ దూరిదూరి
దండెత్తివచ్చిన మొండిరక్కసులకు
చిరము జోహారులు చేసిచేసి
శత్రుసేనకుజంకి నగముప్రాణములతో
దిక్కులే కడవులు దిరిగి తిరిగి
ఎచ్చోటదాగిన నేమిముప్పునో యని
ధరణీధరంబుల దాగిదాగి
నిలువనీడలేక వలువదాల్పగలేక
కుడువనించుకైన కూడులేక
కష్టములు భరించి కడగండ్లుగాంచి మా
వేల్పు లందు వెతలు దెల్పదరము?

బ్రహ్మ—బృందారకాధీశ్వరా! చింతింపకుము. వేల్పులం బాలింప సాక్షాచ్ఛ్రీమన్నారాయణుఁడు బద్ధకంకణుఁడై యుండ మన కే కీడును వాటిల్లదు. అల్లదే క్షీరపారావారమత్యున్నత ఫేనతరంగములతో నేత్రదృశ్యమానమై తోఁచుచున్నది. మన మా కమలామనోహరుని, రచితాంజలి పురస్సరముగాఁ బ్రసన్నునిఁ జేసికొందము.

(తెర లేవగాఁ క్షీరసాగరశాయియగు విష్ణువు కనఁబడును.)

అందరు— (అనుబంధము ౨౬)

బ్రహ్మ—దేవా! శేషశయనా!

క. పురుషోత్తమ! నీరూపము
పరమశ్రేయంబు విబుధ పంక్తుల కెల్లన్
ధరియించి కావవే! ది
గ్వరుల యవస్థలను నీవు కారుణ్యనిధీ!!

ఇం—గీ. కమలగర్భ! సదానంద! విమలరూప!
చిన్మయాకార! భువన సుశ్రీనిధాన
యసురపతులకు బలిదానవాధముండు
వడయ జేసెను కడగండ్లు బాపగదవే!

విష్ణు—కమలగర్భ! శతానంద! మీమీకష్టంబు లణగుటకు యు
క్తమార్గమియ్యదికాదు. మీరందఱు నేకమై క్షీరసాగరముం
దరచితిరేని యందు మీమీప్రాణములను నిలుపఁజాలు
మహౌషధియగు నమృతం బుద్భవింపఁగలదు. దాన మీక
ష్టంబులు వాయు తద్విధానం బెఱిగించెద. సావధానచిత్తులై
యాలకింపుడు—

సీ. సకలమహౌషధ లతౌషధకోటి దెచ్చి, క్షీ
రాబ్ధితరంగంబులందు వైచి
మంధరోర్వీధర మందుంచి, హితవుగా
నగణితమంథానముగ నొనర్చి
వాసుకినామసర్పాధీశు గొనివచ్చి
తగువిధంబుగ దరిత్రాడుఁ జేసి
యొకవంక సురలు వేఱొకవంక దైత్యులు
వాసుకి నిరుదెసఁ బట్టినిలచి

కడలిద్రిచ్చ బుట్టెఁ గాలకూటవిషంబు
అంతలోన భీతినందబోక
క్రమతఁ దరుచఁ బుట్టు నమృతంబు
సురలకపుడు తొలఁగు మరణభీతి.

౧౮ & బ్రి—భాగ్యము.

(తెరవ్రాలును.)

3 వ రంగము.

క్షీరసముద్రము.

[మంధరపర్వతమున కొకవంక దేవతలు వేరొకవంక రాక్షసులు
చేరి క్షీరసాగరమును వాసుకి సహాయమున
మధించుచుందురు.]

(అనుబంధము ౨౭)

(మంధరపర్వతము సముద్రమున దిగబడును.)

(అనుబంధము ౨౮)

నార—దేవేంద్రా! బలిదానవేంద్రా! మంధరోర్వీధరము క్షీరసము
ద్రమధ్యమున దిగబడి కదలుటలేదు. దీనిం గురుతించితిరా ?

బలి—అట్లయిన నిప్పు డుపాయమేది ?

నార—మీరందఱుం గలసి శ్రీమహావిష్ణుం బ్రార్థించుటకన్న గత్యం
తర మింకొకటిలేదు. ఈయాపద గడువంబెట్ట నాతఁ డొక్క
రుండే సమర్థుఁడు.

బలి—ఛీ! కలహభోక్తవైనందుల కెట్టిదుష్ప్రలాపము లాడితివి.
ఆచక్రియుపదేశమున నీయమృతోత్పాదనకార్యమున నెవ్వరు
దిగిరో వారే ప్రార్థించుకొందురుగాక! దానవుల కిం దణు
మాత్రముం బ్రసక్తి గలుగదు.

నార—దేవేంద్రా ! ఈ మంత్రిసానిగండ మెవ్వరికితప్పినను నీకు మాత్రము తప్పదు. ప్రార్థింపుము.

దేవేంద్రాదులు—(స్తుతింతురు)

(అనుబంధము ౨౯)

(విష్ణువు కూర్మావతారధారియై దర్శనమిచ్చును.)

కూర్మావతారదండకము.

శ్రీమన్మహాదేవదేవా ! జగజ్జాలరక్షా ! సుధానీకపక్షా ! సదా దేవదక్షా ! మహాక్షీరపూర క్షీరవారాసిలో మున్గియున్నట్టి యీమంథరం బెత్తి దేవాసురానీకలోకంబు గాపాడి ప్రాపొందియున్నట్టి యీనీ ద్వితీయావతారంబు గాన్పింపఁగాఁజేసి బృందారకానీకసందోహ పాపంబు లామూలముం బాపఁగాఁజేసి మమ్మున్ గృపంజేసి కాపాడి యున్నట్టి నీదివ్యమాహాత్మ్యమున్ సన్నుతింపంగ నేనెంతవాడన్ మహాఘోరకూర్మావతారా ! నమస్తే నమస్తే నమః॥ (స్తుతించును)

బలి—(నారదుని బట్టి యీడ్చి) కలహాసనుండవగు నోజడదారీ ! చాలును నీపొగడ్తలు. భట్రాజువలె స్తోత్రము లింకచాలించి దూరముగా రమ్ము. దేవదానవులారా ! మీపని యింక సాగనిండు.

(మరల నందఱును సముద్రమధనము చేయుదురు.)

(అనుబంధము ౩౦)

నార—(దిశలు పరికించి) ఓహో ! ఇదెక్కడి విలయానలము !

శా. భీమంబై చలదద్భుతోన్నతమహాభీభత్సకీలాభమై
ధూమవ్రిస్ఫుటమై చటేల్ పెటిలనాదోద్భూత విర్భూతమై
కామద్వేషన ఫాలనేత్రవిలసద్గంభీరసంభూత హో
ద్దామజ్వాలలతో దవానల మగోధంబయ్యె క్షీరాబ్ధిలోన్.

ఈవిపత్తుబాయ నేదివెఱవు ?

విష్ణు—బృందారకసందోహములారా! ఈవిపత్తు నడంప ఫాలనేత్రుం డొక్కండు సమర్థుఁడు. అతనిని మీరెల్లరుం బ్రార్థింపుఁడు. ఇది క్షీరసాగరసంభూతమగు మహావిషజ్వాల. దీని నీశంకరుఁడు కబళించెనేని కష్టశాంతి యగును.

శంక—ఇందిరాబంధూ! జగద్రక్షణమున కొకరిప్రార్థన మేలకావల యు. నీయాజ్ఞయైనఁ జాలదే!

పార్వ—నాథా! జగద్రక్షణమునకై నీ వీహాలాహలపాన మాచరించి లోకరక్షణ మొనరింపుఁడు. ఎంతమాత్రము ననుమానింప వలదు.

(అనుబంధము ౩౧)

నార—ఆహా! ఏమి యీపార్వతీదేవి మనోనైర్మల్యము!

క. మ్రింగెడువాఁడు విభుం డని
మ్రింగెడు నది గరళమనుచు మేలని ప్రజకున్
మ్రింగుమనె సర్వమంగళ
మంగళసూత్రంబు నెంత మదినమ్మినదో!

శంక—దేవదానవులారా! మీరందఱును బరికింపుచుండుఁడు. ప్రచం డతరలోకసంతప్తకరంబగు నీయాభీలవిషజ్వాలల నరనిమేష మున బానంబు జేసెదను.

(అనుబంధము ౩౨)

(శంకరుఁడు విషపానముచేయును.)

చతుర్థాంకము.

శ్రీ ర స్తు.

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

పంచమాంకము.

1 వ రంగము.

[కైలాసపర్వతమున భృంగి ఒంటరిగ ప్రవేశించును.]

భృంగి—"ఊరందఱును యాత్రకేఁగిన నూరికాపు ముత్యాలమ్మ" అనినట్లు నన్నీకైలాసమందిరద్వారమునఁ బడవేసి పార్వతీపరమేశ్వరులు క్షీరసాగరమథనమును నేత్రపర్వముగా దర్శింపనరిగినారు. ఫేనతరంగసమాకీర్ణమై ప్రకృతిరమ్యమై విశాలమగు నాక్షీరసముద్రమధ్యభాగమున మంథరోర్వీధరము వాసుకిచే బంధింపఁబడి త్రాటఁగట్టఁబడిన కవ్వముకైవడి నెట్లు తిరుగుచున్నదో! ఒకవంక సురలు వేరొకవంక నసురులు నిలచి యుభయపార్శ్వముల వాసుకిం బట్టుకొని యెట్లు త్రిప్పుచున్నారో చూచి యానందింపఁగలభాగ్యము నాకు లేకపోయెను గదా? (అటు నిటు జూచి) అదుగో! త్రిలోకవృత్తాంతవేదియగు నారదమునీంద్రుఁ డిటువచ్చుచున్నాఁడు. ఇతనివలన క్షీరసాగరవార్తలు బోధపడఁగలవు.

[నారదుఁడు ప్రవేశించును.]

నార—ఓహో! భృంగీశ్వరుఁ డొంటరిగానున్నటు లున్నాడే!

భృంగీ—నారదమునీంద్రుఁ డరుదెంచి క్షీరసాగరవార్త లేమైన నుడి గించునని ప్రతీక్షించి యున్నాను.

నార—సురాసురులు వాసుకి నిరుదెసలఁ బట్టుకొని......

భృంగీ—ఇప్పుడు నీవాద్యంతములు నాకెఱిఁగింపనక్కఱలేదు. శంక రుఁడు విషపాన మొనరించిన చరిత్రముదనుక నానుపూర్విగ నాకఖిలవార్తలును దెలిసినవి. తరువాతవృత్తాంత మేమి జరిగినది?

నార—తదుపరి సముద్రమథన మాచరింపగా బహుప్రయాసమున నమృతోత్పాదనమైనది.

భృంగీ—అహాహా! ఏమి దేవతలభాగ్యము! అమృతోత్పాదనమే యైనచో నిజముగా దేవగణమంతయును నిర్జరగణమే యగు నుగదా!

నార—సరిసరి! అంతలో నుబ్బి తబ్బిబ్బుగాకు. దిక్కుమాలిన రాక్షసులు దేవతల కాయమృతభాండమును దక్కనిచ్చి రను కొంటివా!

భృంగీ—అయ్యయ్యో! పానకములోని పుడకలవలె నీపాడురాక్షసు లక్కడగూడ దేవతల కడ్డమయిరి కాఁబోలును.

నార—అడ్డమగుటమాత్రమేనా? అమృతభాండమునే యపహరించుకొనిపోయిరి.

భృంగీ—కటకటా! ఇంకేదిగతి! అట్టివిషమసందర్భమున జగన్నాథుఁ డగు శ్రీమహావిష్ణు వేమియు నుపాయాంతర మాలోచింపలేదా?

నార—ఆలోచింపకేమి? కావలసినంత యాలోచించినాడు. సురాసురులను మోహింపఁజేయుఁగల జగన్మోహినీరూపమును ధరించి యమృతభాండమును తనచేఁ జిక్కించుకొని, తొలుత దేవతలకు పంచి యీయ నారంభించినాడు. దేవతల కమృతంబు పంచి యిచ్చునప్పటికి రాక్షసుల కొక్కచుక్కయైనను మిగుల లేదు.

భృంగి—మేలు మేలు. విష్ణుదేవుఁ డెప్పుడును భక్తజనపక్షపాతము గలవాఁడుగదా!

నార—ఆమేలులో కొంత కీడునయితము పుట్టకపోలేదు.

భృంగి—మరల నదియేమి?

నార—విష్ణుమూర్తిచేయుచున్న కపటతంత్రమును గురుతించి రాహువు, కేతువు, అను నిరువురు రాక్షసులు దేవగణముతో పాటుగాఁ గూరుచుండి చెరిరెండు గ్రుక్కలు నమృతమును మ్రింగిరి.

భృంగి—ఈ యిద్దరును, మరల దేవతలపాలిటి మహామారులై చిరంజీవు లగుదురాయేమి?

నార—దైవానుగ్రహమున నంతపని జరుగలేదు. ఆయమృతబిందువు లింకను వారి కంఠములు జారకమునుపే, సూర్యచంద్రులు సంజ్ఞచేయ విష్ణు వాకీ లెఱింగి, వారిరువురం దన చక్రానల కీలలచే సంహరింప, నాదానవు లిద్దఱును గ్రహములై పర్వదినములయందు, సూర్యచంద్రులను గ్రసించుచున్నారు.

భృంగి—సరే! ఇప్పటి కమృతగ్రహణచరితము సాంగమైనది. మా స్వామివారు సుఖులై గృహోన్ముఖు లైనట్లేనా?

నార—ఆహా! పరిపూర్ణమైన వెఱ్ఱివేషముతో—

భృంగి—ఏమి నారదమునీంద్రా! నూతనవార్త నెఱిగించితివి! స్వామి వారికి వెఱ్ఱివేష మేల?

నార—విషపానవశమున, శంకరునకు వెఱ్ఱియెత్తినది.

భృంగి—అయ్యయ్యో! అట్లయిన నశ్వినీదేవతలు లేరా? బ్రహ్మాది దేవతలు లేరా! విష్ణుదేవుఁడు లేఁడా! ఒక్కరును తన్నివార ణోపాయ మెఱిఁగింపలేకపోయిరా!

నార—ఎఱిఁగింపకేమి? బ్రహ్మవిష్ణు సురానీకంబు లెఱిఁగించిన యా లోచనము పైననే, శంకరుని మంచుకొండపై నుంచిరి. అప్పటికి విషతాపము శాంతింపలేదు. పిదప శివునితలపై చంద్రు నుంచిరి. అప్పటికి తాపశాంతి కాలేదు. తదుపరి, గంగను శివునిశీర్షమున నుంచిన నీవిషతాప మణంగునని, యశ్వినీదేవ తలు చెప్పిరి.

భృంగి—పోనీ! అట్లుచేసినచో శాంతించియుండునేమో?

నార—అందులకు పార్వతీదేవి పెద్ద యవరోధము చెప్పినది.

భృంగి—ఏమేమీ! అట్లయిన పతిప్రాణములు నిలుచుట పార్వతీదేవి కిష్టములేదా యేమి?

నార—అదికాదు. పూర్వ మొకమారు పార్వతి గంగాజలంబులందు స్నానమొనరింప నుద్యమించినతరి గంగాగౌరులకుఁ గలహా మారంభ మగుటయు, నప్పుడు గంగ నీపతిశిరం బెక్కుదునని పార్వతితో ప్రగల్భము లాడుటయు వినియుండలేదా?

భృంగి—ఓహో! అందులకా గౌరి కీపంతము! సరిసరి! ఈకలహ చరిత్రము విపరీతముగనే యున్నది. ఇది యెట్లంతమగునో చూడవలెను. నేనిప్పుడు విషతాపవశమునదొరలు స్వామి వారిసన్నిధి నుండవలెను. నాకు సెలవిమ్ము.

నార— (అనుబంధము 33) (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

2 రంగము.

ఉద్యానవనము.

[మోహినీరూపమునను న్న విష్ణువు నారదుఁడు మాటాడుచుండ శంకరుఁడు ప్రవేశించును.]

శంక— (అనుబంధము 3౮)

మోహి—(లజ్జతో నిష్క్రమించును)

శంక—(మోహముతో చూచుచుండును.)

నార—ఓహో! దేవరవా రిందు దయచేసినారే!

శంక—నారదా! బంగారమువంటి భార్యను సంపాదించుకొన్నట్టులున్నావే!

నార—సరిసరి! ఈబ్రహ్మచారికి భార్యయొక్కటె తక్కువ!

శంక—కాదు. కాదు. నీవు నాతో నబద్ధము లాడుచున్నావు. అది తప్పక నీభార్యయే. నా కిచ్చి పెండ్లిచేసెదవా! నీకు గొప్ప యుపకారము చేసెదను.

నార—ఏమి యిది! శంకరా! ఇంతయన్యాయముండునా! నాభార్యయని పలుకుచు నీకిచ్చి పెండ్లిచేయుమందువా! ఎట్టిపండ యయిన నందులకు సమ్మతించునా?

శంక—నారదా! అందేమిదోష మున్నది? "పరోపకారార్థ మిదం శరీర"మను నీతి యున్నదిగదా!

నార—ముందు కలికాలమున నెప్పుడో యట్టిపరోపకారపరాయణులు పుట్టుదురని మనపరాశరులవా రనుచుందురు. నీవిప్పుడే యానీతిని కృతయుగంబుననే ప్రచారమునకుఁ దేఁ జూచుచుంటివా!

సీ. ఉద్యోగములకయి యువిదల నధికార్ల
తలిరుశయ్యలయందు దార్చువారు
కాదలేని ధనము నిచ్చెదనన్న యంతనే
వెలదిని శుంఠ కర్పించువారు
భార్యనద్దెలకిచ్చి వర్తకం బొనరించు
నాశయంబుననె పెండ్లాడువారు
సురదార్గుపెట్టికో జూదర్లయప్పుకో
ప్రియకాంతలను సమర్పించువారు.
లేములకుఁ బ్రీతియున్నను లేకయున్న
బలిమినైన నన్యునిగూడ బంపువారు
పౌరుషములేనివందలు పాపరతులు
గలుగ బోవుదు రిఁక కలికాలమందు.

శంక—అబ్బబ్బ! నీయుపన్యాసములతో నాకు చిరాకు బుట్టించుచుం టివి. ఇప్పుడు నాకు కలికాలచర్యలను వినుటకు తీరికలేదు. ఆసుందరాంగిపై నాడెందము పరువెత్తుచున్నది. నీభార్యను నాకు గూర్చెదవా లేదా!

నార—నాభార్య కాదనుచుండగా నన్నుజాలవేమి ?

శంక—పోనిమ్ము. నీభార్య కాదనియే యనుకొమ్ము. నీభార్య కాకు న్నను నీకు పరిచయము కలదుగదా. ఒక్కమారు సమాధాన పరచి పంపజాలవా ?

నార—సరిసరి! ఇది మరింతరమ్యముగానున్నది! శంకరా! భార్యను తార్చుపనినుండి తొలగించి, నన్ను సంధానకార్యమున బ్రవే శపెట్టితివా!

శంక—సంగతిసందర్భముల నాలోచింపవు! - ఎల్లప్పుడొక్కటే పరి హాసమా!

నార—ఇట్టి విపరీతపు మాటలనాడు నీవా పరిహాసములాడునది నేనా?

శం—నారదా ! ఈమాటకు ముందుత్తరము చెప్పుము. ఆసుందరాంగి యెవ్వరు?

నార—సృష్టికెల్ల సుందరవిగ్రహమును గల్పింపదలచి నూతనముగ బ్రహ్మదేవుఁడు సృష్టించినాఁడు.

శంక—అట్లయిన, నిఁక విచారమే లేదు; ఇది నూతనముగ వికసించిన పుష్పమన్నమాట. గనినుండి యప్పుడే తీసిన మాణిపూసయన్నమాట. కాంతుడులేని దీనికి నేను నూతనముగ కన్నెరికము చేసెదను. ఇందు పాపమేమి ?

నార—నీ వా కాంతకుఁ గన్నెరికము చేయువాఁట నట్లుంచుము. ఈ వార్త యొక్కింత పార్వతీదేవి వినిబడెనా యాశక్తి నీకును నాకును గలిపి యొక్కమారే పెద్దపెండ్లిచేసి తీరును.

శంక—ఆ!- పార్వతి యెవ్వతె నాయభీష్టము నాటంకపరచుటకు?- నేనాఁడదాని యడుగులకు మడుగులొత్తు నధముఁడననుకొంటివా? పౌరుషములేని పంద ననుకొంటివా ! స్వతంత్రశక్తిలేని చవటననుకొంటివా! ఏమనుకొంటివి నారదా!

నార—అబ్బా! నడుమ నాకు చావువచ్చినదిగదా !

గీ. విమవశంబున నిటు గంగ వెఱ్ఱులెత్తి
తికమకలు వెట్టి నన్ను బాధింతువీవు
గంగపై నీర్ష్య యధికమె కానిపట్టి
నైనపనికిని బార్వతి యాగ్రహించు.

మీయిద్దరితో నేను వేగలేకున్నాను.

శంక—ఆ ! నారదా ! మరల నన్ను వెఱ్ఱివాడనుచుంటివా!- నాకా

వెఱ్ఱి? - అందఱకును నన్ను [illegible]యను పెద్దరోగము పట్టుకొనినది?

నార — ఊఁ వెఱ్ఱికేమి? ప్రాణము నిలిచిపోవుచున్నది. ఒకగంట శాంతముగ నుందువో కదిగంటలు ప్రాణముతీతువు!

శంక — చూడు. నాకు కోపమువచ్చిన నేమిచేయుదునో - మునిముచ్చా!

నార — నాకెందుకువచ్చిన క్షోభమిది! శంకరా! నేను పోవుచున్నాను. సెలవు.

(పోబోవుచున్నాఁడు.)

శంక — అయ్యయ్యో! నాగతి యేమిచెప్పితివి?

నార — నేనేమిచెప్పినను నీకాగ్రహమే వచ్చుచున్నది! కావున నే నరిగెదను.

శంక — (ప్రేమతో) ఇదిగో! నారదా! కోపము వచ్చెనా? నూట వరుస కేదో యనుచుందును కాని, నీపై నాకాగ్రహమేమి? నీ వాసు దరిని నాకుగూర్చవా! కూర్చియే పోయెదవా! కూర్చకున్న నేను బ్రదుకనుసుమా!

నార — సరే! నిన్ను బ్రతికించుటకొఱకయినను, నే నీదిక్కుమాలిన యుద్యోగమున కనుమతింతునను కొమ్ము. అందువలన నా కేమిలాభము.

శంక — కోరుకొనుము. నీకభ్యంతరము లేదు. నాప్రాణముల నిమ్మనిన నిచ్చెదను.

గీ. పెన్నిధుల నీయఁగలను; కుబేరునడిగి
కల్పభూరుహమును కామగవియు నిత్తు
నంతరించెదఫణి మణిచయమునైన
నారదా! నాకుగూర్పు మానాతి నిపుడు.

నార— నా కివియన్నియు నెందులకు ?—బ్రహ్మచారిని గావున నాకు లేనిదాని నిప్పింపుము.

శంక— అబ్బో ! చూచుటకు బ్రహ్మచారివేకాని, శృంగారమునకు నవమన్మథుడ వగుచున్నావే !

నార— అదిగో ! నన్నిట్లు పరిహసింతువనియే......

శంక— ఆ ! ఆ ! పరిహాసమాడుట లేదు.—పరమానందమై పోవు చున్నది. నారదా ! అట్లయిన శీఘ్రముగ రంభాద్యప్సరసల ను బిలువనంపెద నుండుము. భృంగీ—భృంగీ—

నార— ఆ ! ఆ !—అప్పుడే భృంగిని పిలువకుము ! నామాట రవంత వినుము.

శంక— అదియేమి ?

నార— వ్రతము చెడినను ఫలము దక్కవలెనుగదా !—బ్రహ్మచర్య మా పాడుచేసికొనుచు, వారకాంతలను వలతునా? శంకరా !

శంక— మరియెవ్వరు కావలెను ?

నార— చక్కనికన్యయున్నచో, నుత్తమబ్రహ్మచారి నగునాకిచ్చి కన్యాదానఫలము నెక్కించుకొనుము. నీ కాసుందరిని నిముష ములో గూర్చెదను.

శంక— ఓ అంతుల కభ్యంతరమేమి ? ఒకతెయుగాదు. ఎనముండుగు రను పెండ్లి చేసెదను. పార్వతి చెలికత్తె లగు బాలలు గలరు. నే నెట్లుచెప్పిన నట్లు వినువారు. భృంగీ ! భృంగీ !—

భృంగి— (ప్రవేశించి) మహాప్రభో—

శంక— పార్వతిచెలులను నేను రమ్మంటినని చెప్పుము. వారిని నారదున కిచ్చి పెండ్లిచేసెదను.

భృంగి— చిత్తము. దేవరయానతి.

(నిష్క్రమించును.)

నార—శంకరా!

సీ. ఎన్నిదినములనుండియో వన్నెలాడి
నొక్కతెను గూడు కోరిక నున్నవాఁడ
గాని యీనాడు భవదనుగ్రహముచేత
కాంత లెనమండ్రు సతులంగాఁ గన్నవాఁడ.

శంక—నాయభీష్టము నెట్లు నెరవేర్తువో.

నార—నా పెండ్లియయిన వెంటనే- నీపెండ్లి చేయుదును. కాని, శంకరా! ఇందులో నిక్కమాట- ఈమాట పార్వతి వినినా మనయిద్దరి పెండ్లి తానే చేయును.

శంక—ఈమాట పార్వతి కేల తెలియవలెను......ఉండు—నీపెండ్లి నేనే పెద్దనుగాపున, నీ కలంకారముచేసి పెండ్లికొడుకును జేసెదను.

(అలంకరించుచుండును.)

[తరువాత, భృంగియు, పార్వతిచెలులును ప్రవేశింతురు.]

(అనుబంధము 39.)

చెలి—మమ్మెందుల కిందుగొని తెచ్చితివి?

భృంగి—ఓహోహో! మీచర్య చూడగా మితిమీరియున్నటులున్నాది. ఒంటరిగానిని చేసి యొడ్డింపదలచిరా యేమి?

2 చెలి—నీవు మమ్మిక్కడికి దెచ్చుకొనివచ్చుటకు తగినకారణము లేక పోయెనా నీ కీదినమున, గీతగోవిందపారాయణము తప్పదని తెలసికొనుము.

భృంగి—కాదు కాదు. నన్నంతపని చేయకుఁడు. మిమ్ములను నారదునకిచ్చి పెండ్లిచేయుదునని పలికి శంకరుఁడు వేగముగ గొనిరమ్మనెను.

3 చెలి—ఏమీ! నారదునకా!

4 చెలి—ఆతగవ్వులమారివానికా ?

5 చెలి—ఆబడుగుబాపనికా ?

6 చెలి—అట్లయిన నారదునిపెండ్లి యబద్ధము నీపెండ్లి నిజమగును. దొంగముండకొడకా చూడుమేమిచేసెదమో

7 చెలి—మాతో పరిహాసముచేయవలయునని దుర్బుద్ధి పుట్టినదా ?

8 చెలి—ఇంకనేమిచూచెదరే ! వీనికి తాళాధ్యాయము చేయుడు.

అందరు—(భృంగిని కొట్టుదురు.)

భృంగి—ఓసీ ! శంకనీముండలారా ! నన్నేటికే చావగొట్టుచున్నారు ! శంకరా ! శంకరా ! చూడవయ్యా ! వీరిని వారింపవయ్యా ! నన్నురక్షింపవయ్యా! (పాదములపై బడును.)

శంక—ఏటికో భృంగినిట్లు చావగొట్టుచున్నారు.

1 చెలి—వీనిని కొట్టవలెనా ? చీరవలెనా ?

2 చెలి—ఆడువారితో వీనికేమిపరిహాసము స్వామీ !

3 చెలి—నారదునికిచ్చి మమ్ముపెండ్లిచేయుదునని పరిహాసించుచున్నాడు. వీనిని కొట్టెదము.

(అందఱు—అనుబంధము 3౽.)

భృంగి—చూచితిరాస్వామీ ! వీరియార్భాటము ! నన్నీముండలు బ్రదుకనిచ్చుట లేదు—

నార—ముండలనకోయి భృంగీ ! శుభమని పెండ్లిచేసికొనదలచినవాడను.

చెలులు } ఓహో ! పెండ్లికొడుకుకాబోలును. హే హే హే హే
అందరు } హే— (నవ్వి చప్పట్లుకొట్టుదురు.)

నార—చూడుము శంకరా ! నన్నుగూడ నీపలుగాకు లెట్లుపరిహాసము చేసి నవ్వి చప్పట్లుగొట్టుచున్నారో ? నీవు పెండ్లిచేయుదునని యాశపెట్టుటచేత వచ్చితినిగాని, నలుగురిలో

గలిచేయింతువనుకొనన్నైతిని. నా కీపెండ్లి వలదు- పెడాకులు వలదు. నేను నాతంబురకొయ్య భుజమునవైచికొని తర లెదను.

శం—ఆ! ఆ! అంతతొందరపడెదవేమి? నీరిని నేను వారించెదనుం డుము. ఏమే యీగయ్యాళితనము మీకు? నోరెత్తక పెం డ్లియాడెదరా! త్రిశూలమును దేవలయునా?

1 చెలి—స్వామీ! మాకీయల్లరియేమి?

భృంగి—మీపని యంతేకావలెను- స్వామీ! వీరిలో నీచిన్నదాని మీద నాకు మొదటినుండియు మోహము. దానిని నా కిచ్చి తక్కిన యేడ్గురను నారదునకు పెండ్లిచేయుండి.

నార—ఓరి ఛండాలుఁడా!—నీవొకడవు నాకుపోటీకి వచ్చితివా! నీకడుపులో నెంతెంత యూహలున్నవిరా! నీపొట్ట వ్రాడి చివేయు!

భృంగి—ఎనమండుగురు గయ్యాళిగంపల నేలుకొగలవటయ్యా?

నార—ఏలుకోలేకేమి? పిడికాయివంటి బ్రహ్మచారికి.

శంక—నారదా! ఊరక కాలయాపన మేలుకులకు. సంకల్పవిధాన ముగా నీపెండ్లి క్షణములో సాగనిచ్చి—

నార—అదేమి? శంకరా! తద్దినమున కనవలసిన మాట వాడు చుంటివి!

భృంగి—ఈపెండ్లి నీకు తద్దినమువంటిదే!

నార—నీవు నాకెక్కడి షడ్డకుడవురా!

శంక—ఓసీ! మీరందఱు నిటురండు. మీకు గాఁబోవు ప్రాణే శ్వరుఁ డగునారదున కెదురుగా నిలువఁబడుఁడు. భృంగీ! నీకే మైన పెండ్లిమంత్రము తెలియునా?

భృంగి—పెండ్లిమంత్రము రాయుగాని, స్వామీ! ప్రశస్తమయిన పాముమంత్రము తెలియును.

శంక.—నీ తెలివి తగులబడినట్లే యున్నది. కానిమ్ము. ఈపెండ్లికి మంత్రములతో యక్కరలేదు. పూవులదండలు చాలును. ఓసీ! మీకు కెన్నిమారులు చెప్పవలెను. ఈనారదుని పెండ్లాడెదరా లేదా ?

2 చెలి—మీరు మాగొంతులు కోసినను సమ్మతించెదముగాని, యీ నారదుని మాత్రము పెండ్లాడువారము కాము.

శంక—ఇదేమి నారదా! వీరి ట్లనుచున్నారు ?

నార—ఇదేమి శంకరా! వీరి ట్లనుచున్నారు ?

శంక—ఇప్పుడేమి చేయుదము ?

నార—ఇప్పుడేమి చేయుదము ?

శంక—నీవు పెండ్లికుమారుడవు గావున, నీ వడిగిన వీరు సమ్మతింతురు. వీరితో కొంచెము సరససంభాషణ చేయుము.

నార—నాకు సరసమేమి తెలియును ? చట్టుబండలు! ఎన్నడయిన నిట్టివి యేడ్చితినా యేమి ?

శంక—కొంచెము ప్రయత్నించి చూడుము. తెలియదనిన నెట్లు ?

నార—ఓ కాంతలారా! జగదేకసుందరులారా! జగన్మోహనులారా! (అప) శంకరా! ఇంతేనా! సరసమన్న సరిగా నిదియేనా ? నేను వీరి మనస్సు కరుగునట్లు మాటాడగల్గుచున్నానా ?

శంక—అట్లే మరికొన్ని ప్రౌఢవచనములు ప్రయోగింపుము. ఈపనికు చల్లారనీయకుము.

నార—(కంఠము సవరించుకొని) ఓమన్మానసాపహారిణు లగుమానినీమణులారా! కందర్పనిశితశర కశాఘాతంబులచే భీమణతా

డితం బయిన మదీయకోమలశరీరమును మీామంజులకరల
తాలింగనాదులచేత— అపైన నేమనవలెను శంకరా ?

3 చెలి—ఇదియంతము సరసము కాంబోలునే! హేంహేహేహే—

(నవ్వుదురు.)

శంక—(ఆగ్రహముతో) ఏమి ? నాయాజ్ఞయనిన మీాకు హాస్యమై
పోయినదా ? తులువలారా ? మీారుమాటాడిన చంపెదను.

(శూలము నెత్తును.)

(అనుబంధము 32)

చెలులు—అమ్మా! అమ్మా! పార్వతీదేవీ! చూడుము. నీప్రాణే
శ్వరుఁడు మమ్ము చంపుచున్నాఁడు.

(కేకలు వేయుదురు.)

(పార్వతి ప్రవేశము.)

పార్వ—ఏమినాథా యిది! మీారందరిటకేల వచ్చితిరి! రండలారా!

చెలి—స్వామివారు మమ్మిచ్చటికి భృంగిగానిచే పిలిపించి, నారదు
నకు పెండ్లిచేయుదుమని బెదరించుచున్నారు. చంపెదమను
చున్నారు.

పార్వ—ఏమి నారదా యీావేషము! నీకుగూడ మతిపోయినదా
యేమి? ఇంతబ్రదుకు బ్రదికి యింటివెనుక చచ్చెనన్నట్లు
బ్రహ్మచారివి సిగ్గులేక పెండ్లికొడుకవయితివా! నాథా!
మీాయాగడము క్రమక్రమముగా మితిమీారుచున్నది. మీా
రిక్కడచేయున దిదియా! మీా రందఱును మందిరమునకు
రాండు. నారదా! నీచేష్టలింకొకమారు సైరింపను. జాగ్ర
త్త. పోండు మందిరాంతరమునకు.

(శంకరుఁడు, చెలులు, పార్వతి నిష్క్రమింతురు.)

భృంగ — నారదా! ఇప్పుడీసమయమందు గురిని నీవే పెంప్లావుము. నా
కెవ్వరును వలకుతే!

(సఖి నిష్క్రమించును.)

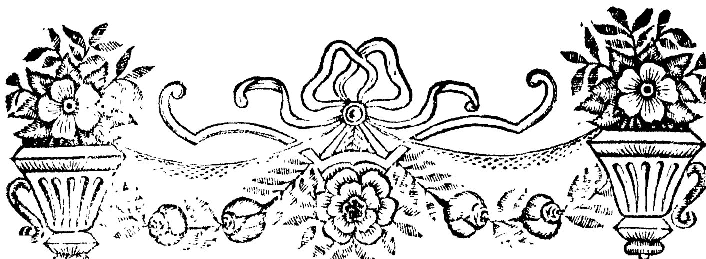
నార — అపశకునప్రౌ! నీ వెప్పుడు నా పుట్టిలో సద్దుచూడాలికతో
నీదృష్టికొట్టి యాంతయు నపశకునమే యయినది.

(నిష్క్రమించును.)

(తెరవాలును.)

పంచమాంకము.

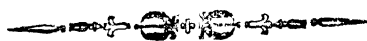

శ్రీరసు.

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

షష్ఠాంకము.

1. వ రంగము

మోహిని యుద్యానవనము.

(ప్రవేశము.-డోలికయందూగు మోహినియు, ననుసరించి చెలులును)

చెలు— (అనుబంధము ౩౮.)

మోహి—కల్యాణులారా! ఇంక మీదట నేను మీయజమానురాలిని; మీ రందఱును నాచెలులు. నేడు విషతాపోన్మత్తుడగుశంకరుని విచిత్రరీతుల నాటలాడింపవలయు. కావున, నిప్పటికి మీ రందఱును మీమీపనులపై నరిగి సమయము నరు రండు.

చెలు—దేవిచిత్తానుసారము— (అనుబంధము ౩౯.)

(మోహిని వినా అందఱు నిష్క్రమింతురు)

[శంకరుఁడు ఉన్మాదస్థితిలో ప్రవేశము.]

శంక—(మోహినింజూచి యానందముతో) ఆహా! ఏమి నాభాగ్యము!

క. నాపాలిటి ధన మిదియే
నాపాలిటి యమరతరువనం బియ్యదియే
నాపాలి జీవ మిదియే
నాపాలిటి మన్మథాంగహాసి యిదియే.

ఈ తిక్కాఅక్కె కదా నారదునకు పెండ్లియనులంచవిూయ సిద్ధపడి
పార్వతిచేఁ బరిహసపాత్రుండనైతిని. ఇప్పు డీసతి నైనాన
వశపరచుకొనక మానను. ముందుగా నొకింత సంభాషించి
చూచెదను. (ప్రకాశము) ఓ లోకైకసుందరీ!

గీ. తగిన యవయవస్ఫూర్తిఁ దగినరూపు
నిర్మితము జేసి బుద్ధి ననింద్యఁ ఒగుచు
నిన్ను సృష్టించుకతన నో నీరజాక్షి
బ్రహ్మ చిరకాలమునకును జాసెనింద.

సృష్టికెల్ల సుందరవిగ్రహమునుఁ గల్పింపఁదలఁచి నిన్ను సృజించెనని
నారదుఁడు వచించెను. ఇది నిజమా? నిజమైన నీ వెవ్వతెవు?

మోహి—నీ వెవ్వఁడవు! నీధోరణిం బరికింప నీవొక యున్మత్తునివలె
నున్నావే!

శంక—ఓనారీ! నీ దర్శనభాగ్యము నాకు గలుగకపూర్వ మేమో
నేనెఱుఁగను గాని, నిన్నుఁ జూచిన దాదిగా నిజముగా నున్మ
త్తుఁడనే నైతినిసుమా!

మోహి—అట్లయిన నున్మాదపిశాచ మావహించిన నినుబోటివాఁడు
నిజముగా దండనార్హుఁడే.

శంక—ఆ! నేనేమి దోషముచేసితిని?

మోహి—లెక్కింపఁ గల్గుట కొకటియా ?
సీ. బాలాలలామల కేళీస్థలంబుల
కిచ్చమై విహరింప వచ్చు నొకటి
(పుష్పదండముచే నొకటి కొట్టును.)
శంక—చాలు ! బాలా !! ఇదియేటి సరసము !
మోహి—నిర్నిమిత్తంబుగ నెలతలఁ బొడగాంచి
యతిలీల భాషించు టరయ రెండు
(పుష్పదండముచే రెండుకొట్టును.)
శంక—ఇది మంచివినోదమయ్యె ! పరిహారణమే నీ కానంద మని
పించెనా ?
మోహి—పరసతీమణుల నబ్బురముగా బొడగాంచి
వర్ణింపఁబూనుట వసుధమూఁడు
(పుష్పదండముచే ముమ్మారుకొట్టును.)
శంక—(వలదని తర్జనిచే బెదరించును.)
మోహి—కమలగర్భుఁడు నీదువిమల సౌందర్యమి
ట్లయ్యారె ! నిర్మించెననుట నాల్గు
(పుష్పదండముచే నాల్గుమారులు కొట్టును.)
శంక—పడఁతీ ! చాలింపుము నీపరుష కార్యములను. ఊరకున్నకొ
లఁదియు పిల్లికి చెలగాటము నెలుకకు ప్రాణసంకటమయ్యె
నే !—ఇదియేటిపరిహాసకృత్యము ?
మోహి—గీ. కామహర ? నీదు సర్వదుష్కార్యములకు
బ్రతిఫలంబుగ సద్బుద్ధి వచ్చునట్లు
పుష్పదండప్రయోగంబుఁ బూన్చి నీకు
గట్టిగాబుద్ధిఁ జెప్పెదఁగాచుకొమ్ము.
(పలుమారులుకొట్టి పారిపోవును.)

శంక—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి!! మోహినీకరనిర్ముక్తపుష్పదండాహతి నాశరీరమున కెంతటిమహానందపారవశ్యముం గలిగించె! (దిశ లుపరికించి) ఆహా! చనియెగా నామోహిని! ఎందుఁజనియె నాజగన్మోహిని? మోహినీ! నన్నువిడచి దూరము చనకు! నన్నువిడచి దూరముచనకు! (వెనువెంట పరువిడును.)

(అనుబంధము ౭౦.)

మోహి—(ప్రవేశము.) (అనుబంధము ౭౧.)

శంక—(ప్రవేశము.) (అనుబంధము ౭౨.)

మోహి—ఓకామోన్మత్తుఁడా! దూరముగానుండి ప్రత్యుత్తరమిమ్ము.

శంక—ఏమదీయచిత్తాపహారిణీ. సెలవిమ్ము? చేతులొగ్గి యీదాసుఁడు నీయీప్సితములఁ దీర్చువాఁడు.

మోహి—నీకిదివఱకు సతీమణి లేదా?

శంక—కలదు. లేకేమి? కాని, కాళీస్వరూపిణియగు నాయాలిని విడచిన నేదోషమును సంభవింపదని నమ్ముము.

మోహి—వెఱ్ఱివాఁడా! దార యెట్టిదైయున్న తద్విసర్జన మతిపాపకార్యముగాదా?

శంక—కాదు. ముమ్మాటికినిఁ గాదు.

మోహి—ఎందుచేత?

శంక—వినుము.

సీ. తనవిహారమునకు తగిన హార్యక్షము
దరియువారలకెల్ల వెఱపుఁగూర్ప
తనచేతిహేతి దుర్దానవాధమకోటి
ప్రాణవాయుగణంబు వాయఁజేయ
తనహస్తకలశంబు ఘనదైత్యకంఠర
క్తంబుల నాస్వాదనం బొనర్ప

తనకులీలాకేళి ధారుణీజనములు
పికికిగుండెలు వికావికలు జేయ
భువనభీషణమై మహాద్భుతముగాగ
వీరరసపూరితంబయి వికృతమగురు
గానుపించు నుమాభయంకరముఖంబు
ననుచితమటంచు నీక విసర్జనముసేతు.

మోహి—తొలుదొల్త పార్వతి నీహృదయసమ్మతయగుటచేతనే కదా పరిణయంబాడితివి! కాలక్రమమున నిప్పుడామె యెట్లు నీమానసమున కనంగీకృతయయ్యెనో కొలదిదినములకు నేను నయిత మట్లే నీమది కహితంబాపాదించిన నేదిగతి! మగవారికెకటనున్న దేకదా పెండ్లికూతురు!

శంక—ఆ! ఆ! ఎంతమాటాడితివి? నీసౌందర్యమా నామది కహిత జనకంబగుట

గీ. అహరహము నీదుసౌందర్య లహరియందు
మునిగి మధురామృతరసంబు, మోదమార
పాన మొనరించి, తద్గతిం బ్రిదుకందలంచు
చున్న నేనేమి? నిను మానియుండుటేమి?

మోహి—అట్లయిన తొలుదొల్త పార్వతిం బరిత్యజించినంగాని, నిన్ను చేపట్టనోపను.

శంక—ఇంకను పరిత్యజించుటన నర్థమేమి? నావాక్యమున కన్యథాత్వ మేలసంభవించును?

మోహి—ఇట్టి సమాధానవచనములు పురుషులకు సామాన్యములు. కావున, నీపలుకులను నే నెంతమాత్రమును విశ్వసింపను. (కొట్టి నిష్క్రమించును)

శంక— (అనుబంధము 23) (నిష్క్రమించును.)

నార— (అనుబంధము రగ) [ప్రవేశము.]

పార్వ—నారదా! నీకేమైన నీచిత్రిచర్య బోధపడినదా?

నార—అమ్మా! బోధపడుటేమో కాని, నేనంతవఱకు వేచియుండ నైతిని.

పార్వ—ఆసుందరి యెవ్వరైయుండునదవు- గంగయగునా?

నార—అబ్బే! గంగను మన మెఱుగమటమ్మా! గంగ మోమునకింత యందమెక్కడిది?

పార్వ—స్వామివా రీకుటిలాలకవెంటఁబడుటకు హేతువేమైన నెఱుగుదువా?

నార—అది తనవెంటఁబడుటచే వారామెవెంటబడెను.

పార్వ—అది తనవెంటఁబడు టేమిటి?

నార—మఱేమున్నది! కామపిశాచము!

పార్వ—ఆపాదమస్తకమును మేలిముసుంగు కప్పుకొనుటచేత దానిరూపము పోల్పరాదయ్యె—నీవేమియు నెఱుగవా!

నార—ఎఱుగ కేమి?

పార్వ—అట్లయిన నదియెవ్వరో చెప్పవేమి?

నార—చెప్పితినిగాదటమ్మా!

పార్వ—ఏమని?

నార—నే నెఱుగనని.

పార్వ—ఓయనృతాలాపీ! బడుగుబ్రహ్మచారీ! క్షణములో నెఱుగుదునని పల్కి—వెంటనే యెఱుఁగనన నేల?

నార—స్వామివా రాకసుందరివెంట పరువెత్తుట నెఱుగుదును కాని యామె యెవ్వరో యెఱుగను.

పార్వ—నారదా! ఇప్పుడు మన మెట్లైన నారంకులాడిని పట్టి బంధింపవలయును. మార్గాంతర మాలోచింపుము.

నార—అమ్మా! దీని కొక పెద్ద మార్గాంతర మేమున్నది? మన మిరు పురమును చాటుననుండి సమయమును బ్రతీక్షించి పట్టుకొందము.

పార్వ—మంచిది. అట్లు చేయుదము.

(ఇరువురును చెటియొకవంక దాగుదురు.)

శంక—[ప్రవేశము.] (అనుబంధము రగి.)

గీ. పల్కులందున నమృతంబు జిలుక నెవని
పలుకరించెను వాడె శ్రీవల్లభుండు
పడతిమెచ్చోటనిలచెనా పరమభూమి
సిరులుపండెడునట్టి సుశ్రీతలంబు.

మోహి—[ప్రవేశము] (అనుబంధము రఢ.)

శంక—ఓదేవీ! పరమసౌభాగ్యనిధివైన నీయనుగ్రహమును కాంక్షించిగదా నీ వెనువెంటఁ దవిలితిని. నీకిం కేల కరుణరాదు. నన్ను దయఁజూడవా! నీవిశుభ్రకటాక్షమాలికలఁ బ్రసరింపఁజేసి నన్నేల పాలింపవు.

మోహి—నాకోర్కె దీర్చెదవో లేదో తొలుత నిర్ణయింపవైతివి కదా! నన్నేల మాటిమాటికి విసిగించెదవు?

పార్వ—(తనలో) ఈమాయలాడికోరిక యేమో తెలిసిన ననుకూలముగా నుండునుగదా!

శంక—ఓమోహినీ! నీకేల సంశయము?

గీ. అంబను మదర్ధదేహమునందుఁజేర్చి
శాశ్వతముగ నర్ధాంశ మొసంగినాడ
నంతమాత్రముచేత నాయభిమతమున
కడ్డుపలుకఁగ పార్వతి కలవియగునె?.

పార్వ—(అప) చూచితివా! నారదా! నాకొసంగినయధికార ములపై నా కొకింతైన హక్కు లేదట! వింటివా నాథునిపలు కులు! ఎదుటబడి యిప్పు డడుగుదునా?

నార—అమ్మా! కోపము శాంతింపుము. సమయమువచ్చెను.

శంక—మోహినీ! ఎంతప్రార్థించినను వినవేని, నీపాదముల బట్టు కొనియైన వేడుకొందును. (పాదములపై బడును.)

మోహి—(నిష్క్రమించును.)

పార్వ—(మోహినిస్థానమున నిలచును.)

శంక—ఓదేవీ! దివ్యమంగళస్వరూపా! నిన్నెంతకాల మిట్లు వేడు కొందును. ఏకాంతమగు నీస్థలమునసయితము నన్నలయించెద వా! నావంక చూడుము. నీకృపావృష్టిం బరపుము. (పార్వ తింజూచి తెల్లపోవును.)

పార్వ—స్వామివారు సావకాశముగ భావింపఁదగును. ఉన్మత్తతచే మైమఱచితిరి కాఁబోలును. నేను మీమోహినీదేవిఁగాను. నన్ను పార్వతియని పిలతురు. జ్ఞప్తియున్నదా!

శంక—నామోహిని యేది?

పార్వ—మోహిని నన్వేషించుకొనుటకు కావలసినంత సావకాశము గలదు. నాప్రశ్న కుత్తరమిండు.

శంక—(ఉద్రేకముతో) నీప్రశ్నల కుత్తరము లిచ్చుటకు నాకు సా వకాశము లేదు. నీవిప్పు డేలవచ్చితివి! నామోహిని యేది! నామోహినీ! నామోహిని!

పార్వ—అంత తొందరపడనేల?

శంక—ఛీ! ఇంకను ఆలస్యము చేయుచుంటివా? తొందరగాక సావకాశ మెక్కడిది! తొలగుము. నేనైన నామోహిని నన్వేషించెద. (వేగముగ త్రోసి నిష్క్రమించును.)

నార—(ముందునకు వచ్చి) అయ్యయ్యో ! స్వామివా రెంతమోటు తనముగా పడద్రోసి చనినారు. అమ్మా ! నీవు ప్రకృతిసుకు మారివి. ఈయున్మత్తుని హాళాహళికి నీవు తాళనోపవు. నీ వుండుము. ఈసారి నేను నిలచెదను.

(ఇద్దఱును చాటున నుందురు)

[శంకరుడు—మోహిని ప్రవేశము]

శంక—ఓమందగమనా ! ఇంతదనుక నన్నేమరించి యరిగితివి గాని, యీసారిమాత్రము నీవు నన్ను తప్పించుకొనఁజాలవు.

(పాదములం బడును)

మోహి—　(నిష్క్రమించును.)

నార—(మోహిని స్థానమున నిలచును)

శంక—దేవీ ! నీ రూపవీక్షణమున ముగ్ధత్వము నందనిప్రపంచజను లెవ్వరు గలరు ? నీ పాదరకటాక్షప్రసారమాత్రమునఁ దన్మయులు కానివా రెవ్వరు ? కృపాంతరంగవై నన్నాదరింపుము. నీ కివే శతలక్షనమస్కృతులు.

నార—(నవ్వుచు) స్వామివారికి స్త్రీపుంవిచక్షణజ్ఞానశూన్యమగు చిదానంద స్థితి గల్గిన ట్లున్నది ! స్వామీ ! నేను తమదాసుడను మీవంటివారు నాపాదములపైఁ బడఁగూడదు. లెండు. లెండు.

శంక—(చిరాకుపడి లేచి) ఓరిబ్రహ్మచారిమర్కటమా ! నీవేల వచ్చితివిరా ! నామోహిని యేది ! నామోహిని యేది ?

నార—భూతలమునం గల సుందరాంగన లందరియందు పరమశ్రేష్ఠురాలగు నీమోహిని..............

శంక—ఔను. అదియే నామోహిని. అట్లయిన నామోహిని

నీతో నేమనెను? తా నిందు వత్తుననెనా? నన్ను మెత్తున
నెనా? నీతో మాటాడెనా? నా గతి యేమి చెప్పెను?

నార—తొందరపడకుఁడు. మోహినిని నేను చూడలేదు; భాషిం
పలేదు. కాని—

శంక—ఛీ! మునిముచ్చా! ఎంతకాలహరణము జేసితివి? నీవు చూ
డకున్న—భాషింపకున్న—నింక కానియేమి! ఛీ! తొలగిపొ
మ్ము. నా మోహినీదేవి నన్వేషించుకొందును.

(తోసి నిష్క్రమించును.)

పార్వ—నారదా! నీకేమైనది?

నార—ఏమగుట కేమున్నదమ్మా! నీకైనదే నాకైనది.

పార్వ—అట్లైన నింకేదిమార్గము?

నార—ఈ యాడుది యెవరో మనమిద్దరముం గలసి పట్టుకొందము.
ఇదే దారి.

(ఇరువురును చాటుననుందురు.)

శంక— (అనుబంధము ౪౭.)

నేను మోహినీమంత్రజపముచేసి యాకల్యాణిని స్వాధీనపరచుకొందు
ను. ఏల ప్రసన్నురాలు కాదో చూచెదను. (జపించును)
మోహినీ! మోహినీ! మోహినీ! మోహినీ!

[మోహిని చెలులందరును మోహినియాకృతులతో చుట్టును
నిలతురు.]

శంక—(చుట్టును బరికించి) ఆహా హా! ఏమి నాభాగ్యము!! నా
మోహిని విశ్వాకారధారిణియై నన్నుఁ బాలింప నిందుసాక్షా
త్కరించినది. పోయి ప్రసన్నురాలిం జేసికొందుగాక! (ఒక
మోహినిదగ్గర కేగి)

గీ. నన్నుఁ బాలింప గతియంచు నమ్మి నిన్ను
ప్రార్థనము చేసెదను దయాభరము మీర
నన్ను గావుము నీచరణముల నింక
గన్నుదోయిని జేర్చెద గాక సుదతి.

1 మోహి—(చెంపపై గొట్టి నిరాకరించును.)

శంక—ఓహో! ఇదేమివిలాసము! (ఇంకొకమోహినిం జూచి)

గీ. లలనరో! నీకిది యొక విలాసమటవె?
నన్ను బరిహరించు పేటిఘనంబు నీకు
చిలుకపలుకుల నాదగు చింతఁదీర్చి
తాపభరమును దీర్పవే తరుణి వేగ.

2 మోహి—(చెంపపైఁ గొట్టి నిరాకరించును.)

శంక—అబ్బా! ఊరకున్నకొలదియు నీమోహినీదేవి యార్భాటము మితిమీరుచున్నదే! (వేరొకమోహినిం జూచి) ఓదేవి! జగన్మోహినీ!

గీ. నాకపోలంబు వాచె నో నాతిమిన్న
ప్రార్థనము చేతు నిను దయాభరముమీర
సాదరంబుగ నను వేగ నాదరించి,
గురుదయాహృదయంబున నరయరాదె!

3 మోహి—(చెంపపైఁ గొట్టి నిరాకరించును.)

శంక—ఏమి యిది! అందఱు నొకటేపాట మవ్వగించుచున్నారే! ఈమోహినీవదన మొకింత దయారసభరితమై యున్నట్లు తోఁచుచున్నది. ఈమె యేమైన దయజూచునేమో! ఓమోహినీ!

గీ. పదుపు రొకటయు బాధింప భావ్యమగునె
సేవయిన నన్ను దయజూడవే వరాంగి!

పాదపద్మంబు లంటెద నాదరించి
నన్ను రక్షింపవేల బంగారుబొమ్మ.

4 మోహి—(చెంపపైఁ గొట్టి నిష్క్రమించును.)

శంక—ఈమోహినీదేవతలందఱును దయారహితమానసలుగా నున్నారే! ఈమోహిని యేమైన దయజూచునేమో? ఓమోహినీ! నీకైన దయరాదా!

గీ. ప్రేమ మందహాసముఁ బ్రసారింపఁజేసి
కామదిని శాంతపరుపవే కోమలాంగి!
కోమలానూన సౌందర్య సీమవైన
నాతి పీవునుఁ గఠినమానసవె చెపుము.

5 మోహి—(చెంపపైఁ గొట్టి నిష్క్రమించును.)

శంక—(నిరాశతో) కటకటా! అందఱుమోహినులును బ్రహరించిరి. ఇఁక నీమోహినికడ గూడ బహుమతు లందియే నిరాశ చేసికొందును. ఓ మోహినీ! ప్రహరింపుము. నీవును బ్రహరింపుము. నిన్నుమాత్ర మేల కాదందును.

గీ. ఎందరో నన్నపోలమునందు మోది
బాధసలుప సహించితి పద్మగంధి!
యింకనొక ప్రహారంబు సహింపలేనె
ప్రాంచితకపోల మింక బాధించిపొమ్ము

6 మోహి—(చెంపపైఁ గొట్టి నిష్క్రమించును.)

(నిజమోహిని కనఁబడును.)

శంక—(చూచి ఆశతో)ఆహాహా! వీరందఱును మాయామోహినులు. ఇదిగో నానిజమోహినీ! నా కీమె తప్పక ప్రసన్నయగును.

(అనుబంధము రగా.)

(వెంటపరుగెత్తును.)

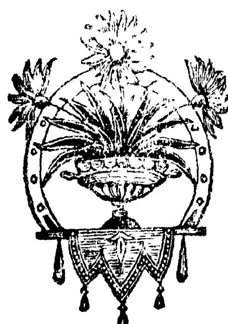
పార్వ—నారదా! శంకరునంతటివాని కిట్లు కపోలపరిహారములు గల్గు
ట నాకు మిగుల విచారకరముగ నున్నదిసుమా !

నార—అమ్మా! ఇందులకేల విచారము!

ఆ. కాముగెలువవచ్చు కాలారిగావచ్చు
మృత్యుభయము వీడి మెలగవచ్చు
ఆడువారిచూపుటంపరగెలువంగ
తరముగాదు త్రిపురహరున కైన.

ఇఁక మన మాలసింపక యీమోహినింబట్టి బంధింతము రమ్ము.
(4, 5, సార్లు మోహినీశంకరులు తిరిగినతరువాత నార
దుడు పార్వతి మోహినింబట్టుకొందురు. మోహిని విష్ణువుగా
మారును. అందరును తెల్లపోవుదురు.)

షష్ఠాంకము.

శ్రీరస్తు

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

సప్తమాంకము.

---

1 వ రంగము.

[సాగరుఁ డనునొక కుష్ఠురోగి ప్రవేశము.]

సాగ— (అనుబంధము ౪౯.)

హా! పరమేశ్వరా! దీనదయాపరా! పరాత్పరా! నే నెన్నిజన్మముల యందు సంపాదించిన పాపఫలంబుననోకదా న న్నిట్లు కుష్ఠురోగినిగా జన్మింపజేసితివి!

సీ. గోటమీటినయంత ఘోరంబుగా రేఁగి
భీభత్సబాధ గల్పించువ్యాధి
మొత్తంబుగా చీమునెత్తురు లేకమై
మించినరోత బుట్టించువ్యాధి
దూరవాసులకైన దుర్గంధమునుదోప
జేయుచు శిరము వంచించువ్యాధి
యన్నపానీయంబు లంటనీయక నహో
యామిను లేడ్పించు నట్టివ్యాధి

పొగలుమంటలతోఁ దాపమునుఘటించి
ఘోరనరకబాధలు గలిగించువ్యాధి
కటకటా! శత్రువులకైన గలుగవలదు
దుష్టకార్యఫలం బగుకుష్ఠువ్యాధి.

ఔషధంబులచే నాయాసమంది విఫలమనోరథుండనైతిని. యాత్రా సేవనములుచేసి హతాశుండనైతిని. ఇంకేమి జేయుదును. తల్లీ! మృత్యుదేవతా! నీకయిన నాపై దయగలుగదాయెగరా! పాపీ చిరాయు వనుమాట సార్థకపరచితివిగదా?

నార—(ప్రవేశము) (అనుబంధము ౧౦.)

సాగ—మహాపురుష! మీరెవ్వరో దయామయులని తోచుచున్నది. పుణ్యాత్ములగు మీరీకుష్ఠురోగిచెంత కేల వచ్చెదరు. స్వామీ! తొలగిపొండు! మీకిచ్చటినుండియే నమస్కారము.

నార—వెఱ్ఱివాఁడా! నేను నినుగాంచి రోతనంది తొలగిపోవుటకు వచ్చినవాఁడనుగాను. నీదుస్థితిం గని జాలినంది, నీకు తరణోపాయము నెఱింగింప వచ్చితిని.

సాగ—మహాత్మా! మీ రెవ్వరు?

నార—సాగరా! నేను త్రిలోకసంచారి నగు నారదుఁడను. నీవు కైలాసంబున కరిగితివేని నీ కచ్చట పరమేశ్వరపంకజాక్షుసహితంబుగ, గంగాదర్శనం బగును. గంగామహాత్మ్యమున నీకు మోక్షము గలుగును. నీకు కైలాసమార్గము నెఱిఁగించెదను రమ్ము.

(అనుబంధము ౧౧)

సాగ—భాగ్యము.

2 వ రంగము.

కైలాసము

[శంకరుఁడు పరుండియుండును చెరియొకప్రక్క నారదుఁడు పార్వతియును.]

(అనుబంధము ౨౨.)

శంక—నారదా! పార్వతితత్త్వము క్రమక్రమముగ వెఱ్ఱిలోఁ బడిపోవుచున్నది సుమా!

నార—స్వామీ! ఎందుచేత?

శంక—ఎందుచేతనని యడుగనేల? వెఱ్ఱిలేని నన్ను నిష్కారణముగ వెఱ్ఱివాఁ డనుచున్నది. ఇంతకన్న వెఱ్ఱితన మేమున్నది?

నార—మహాప్రభూ! చిత్తము. పార్వతీదేవి తేలమనస్సుగలదగుటచే నట్లనుకొనుచున్నది. అంతేకాని తమ కేమి? వెఱ్ఱియేమి?

శంక—ఔనుగాని వెఱ్ఱివాఁ డెట్లుండునో యన నీపార్వతి యేమైన నెఱుఁగునా?

నార—నిజము స్వామీ! ఒక్కసారి వెఱ్ఱివానిలక్షణము లేమో తమరు చెప్పితిరా? యింకొకసారి పార్వతీదేవి మిమ్ము వెఱ్ఱివాఁ డని పలుకదు.

శంక—అట్లయిన చెప్పుమందువా?

నార—అభ్యంతర మేమి?

పార్వ—నారదా! ఇదియంతయును వెఱ్ఱి గాదఁట! తుదకు నేనే వెఱ్ఱిదాననైతినఁట! నాప్రారబ్ధ మిట్లు పరిణమించినదా! అయ్యయ్యో! నే నేమిచేయుదును?

శంక—అబ్బబ్బబ్బా! వలదని చెప్పుచున్నకొలదియు నీ వావెఱ్ఱియనుమాట మానవుగదా! వెఱ్ఱివెఱ్ఱి యని నన్ను మరింత వెఱ్ఱివానిని చేయుచున్నావు. తుదకు నే నేగంగలోనో దిగవలసిన యోగము వచ్చినది.

నార—(స్వగతము.) ఆఁ_ అదిమాత్రము శీఘ్రకాలముననే కలుగ నై యున్నది.

పార్వ—(అప) వింటివా వింటివా నారదా! తుదకు నాథునకుగూడ గంగపైఁ బ్రేమయేకదా!

నార—(అప) అమ్మా! ఊరక లేనిపోని యనుమానములు పెట్టుకొని మనస్సును పాడుచేసికొనుచున్నావు. ఆయనమాటవరుస కట్లాడెను.

శంక—అదిగో! నేను వినుచున్నాను. నాయొడలు మండుచున్నది. మీ రిద్దఱును నాపై నేదియో గుసగుస లాడుకొనుచున్నారు.

నార—కాదు మహాప్రభూ! కాదు. మీకు వెఱ్ఱిలేదని గట్టిగ పార్వతీదేవితో బోధచేయుచున్నాను.

శంక—సెబాసు! నారదా! అట్లయిన నీవు చాల మంచివాఁడవు. అట్లే చెప్పుచుండుము. నేను నిన్ను వద్దనను.

నార—తమరు వెఱ్ఱివాని లక్షణము చెప్పెదనంటిరే!

శంక—ఔనుసుమా! మరచితిని. వెఱ్ఱివాఁడు మెడలో నెముకలు కట్టుకొనును.

నార—(తనలో)మీరుమాత్రమేమిధరించుచున్నారో (ప్రకాశము.) చిత్తము. తరువాత?

శంక—వెఱ్ఱివాడు శరీరమునిండ బూడిద పూసికొనును.

నార—(తనలో) మీకును భస్మచందనమేకదా! (ప్రకాశము) చిత్తము. తరువాత?

శంక—వెఱ్ఱివా డెద్దునెక్కి యూరేగును.

నార—(తనలో) తమ రేమియెక్కి యూరేగుచున్నారు? (ప్రకాశము.) చిత్తము. తరువాత?

శంక—వెఱ్ఱివా డిల్లువిడిచి వల్లకాటిలో దిరుగును.

నార—(తనలో) తమకును శ్మశానమేకదా కాపురము! (ప్రకాశము) చిత్తము. తరువాత?

శంక—చిత్తము సరేకాని, నేను వెఱ్ఱివానిని వర్ణించుచుండగా నీవు మాటిమాటికిని లోలోన నేదియో గొణుగుకొనుచున్నావేమి?

నార—అబ్బా! వెఱ్ఱివా డింతవిస్కృతముగా నుండునా? యని నాలోనే నాశ్చర్యపడుచున్నాను.

శంక—అంతేకద. నేను వెఱ్ఱివాఁడనని నీతలంపు కాదుగద!

నార—నారాయణ! మీరు చెప్పినలక్షణములలో మీ కేవిగలవని మిమ్ము వెఱ్ఱివా డందును?

శంక—అబ్బా! ఆమాట నాచెవినిబడకూడ దనుచుండగా మరల మరల వెఱ్ఱియనుచుంటివే? నారదా! నీవును దొంగలజట్టులోని వాడవే. కాదుకాదు. నీవే పెద్దదొంగవు. నీవు నాలిముచ్చువు. కొంకినక్కవు, నిన్ను నమ్మగూడదు. పార్వతి నంతకన్నముందే నమ్మగూడదు. భృంగిగానిని ముందేనమ్మగూడదు. ఎటుచూచినను మీరు న న్నీయింట బ్రతుకనిచ్చున ట్లగపడలేదు. నేను గుమ్మమున కొకకబళముగా బిచ్చమెత్తుకొని పోవు దారి చూచుచున్నారు. నే నీయింట నొకక్షణము నిలువను. నేను మీయభీష్టమే నెఱవేర్తునులెండి. ఓరీ భృంగీ! భృంగీ! నా నందివాహన మేదిరా ? నా నందివాహన మేదిరా? నే నిదే సన్యాసినై పోవుచున్నాను. వీఁడు నయితే మిప్పుడు మాటాడుటలేదు. వాని కేమిదుర్బోధనలు చేసినారో. కంఠమున కడ్డముగ గరళపుముద్ద—నారదా నాశరీరము మండుకొని పోవుచున్నది. నాకు తాప మధికమగుచున్నది. లోకమునందలి, పాములు, తేళ్ళు, జెఱ్ఱులు, అన్నియు

నాశరీరమును గఱచి కండలు పీకి వేయుచున్నవి. నాప్రాణము లు పోవ సిద్ధముగనున్నవి. అబ్బా! గుండెలలో గునపపుపోటు, శిరమున కత్తివ్రేటు, తల తిరిగిపోవుచున్నది. తిరిగిపోవు చున్నది.

(మూర్ఛిల్లును)

పార్వ—(పట్టుకొని) హాధా! నాథా! ఏమియిది! నారదా! నేనిప్పు డేమిచేయుదును? నామనోరధము భగ్నముగా నున్నది. నా మాంగల్యమున కశుభపరిణామము గలుగనున్నది కాబోలును.

(అనుబంధము నెం 3)

నార—అమ్మా! ఇప్పుడిట్లువగచిన నేమిలాభము? ఈవిషతాపము చల్లారుట కొక్కటేమార్గము గలదని విన్నవించియుంటిమే. తమరు దానిని పాటింపక వ్యవహారము నింతవఱకు తెచ్చితిరి. ఇది మీస్వయంకృతాపరాధముగాని వేరుగాదు.

పార్వ—ఏమి? ఏదామార్గము?

నార—గంగను మహేశ్వరుని శిరముపై—

పార్వ—నారదా! ఎంతకుటిలహృదయుఁడవు? ఆదురాత్మురాలిని నానాథుని నెత్తిపైఁ బెట్టుమని చెప్పువాక్యపిశాచ మింకను నిన్ను వదలదయ్యెనుగా! నాపై మాత్సర్యముంబూని నన్ను దూషణములాడి నాపతిశిరముపై నెక్కి నాకుసవతియై నన్ను వంచింతునని పలికినదుర్మతి యగుగంగపై మీయందఱ కీయభిమాన మేమి? నన్ను పరాభవముపాలు చేయుటకదా మీతలంపు. ఎందరేమన్న నందురుగాక! సూర్యచంద్రులు పశ్చిమదిశాప్రాంతమున నుదయమందుదురుగాక! తారకా సమూహములు నేలరాలుఁగాక! మరేమైన నగుఁగాక! కుటిలమతి యగుగంగను నానాథునితలపై కెక్కనిత్తునా!

మీమీమోనములం జిక్కి యవమానమునందుట కంత ప్రీతి
వినూలినదాన ననుకొంటివా ! నీకలహాగుణమును గట్టిపెట్టి
కొమ్ము. పార్వతియన్న నేమనుకొంటివో ? బ్రహ్మచారీ !
కలహాశయా !

(అనుబంధము ౫౮)

నార — తల్లీ ! ఇది మంచివినోదమయ్యెను. ఉపకారమునకుబోవ నప
కార మెదురైనదట! నీభర్తతాప మణగి మీకు శుభమగుమార్గ
ము నాకుతోచినంత వచింపబోవగా నన్నే దూషింప దొడం
గొంటివేమి ?

పార్వ — ఔను. నిజమే చెప్పితివి. ఇందు నీదోషములేదు. ఇది నాప
తికి నిజముగ వెఱ్ఱికాదు. గంగను గాంచి కామపీడితుడై యా
భ్రష్టురాలిని నెత్తిపై నెక్కించుకొనదలచి పన్నిన కపటము.
నే నీకపటములకు లోబడుదానను గాను. దేవేంద్రుఁ డశ్వినీ
దేవతలను పంపెదనని చెప్పినాఁడు. వారు వచ్చినతోడనే
యీ వెఱ్ఱివేషమంతయు బహిరంగము కాగలదు.

శంక — (లేచి) "గుడగుడశబ్దం కుండకునష్టం" వింటిని; అంతయును
వింటిని. ఆ యశ్వినీదేవతలకొఱ కెందులకు కబురంపితివి
చెప్పుము. నేను వెఱ్ఱివాడ ననియేనా ? నేను వట్టియున్మత్తుఁడ
నయిపోయితి ననియేనా ? (నారదుని పార్వతిని పట్టుకొని)
చెప్పుడు? చెప్పకున్న నేను సహింపను.

(అనుబంధము ౫౯.)

నార — శంకరా ! నన్ను వదలుము. నేనంతయు జెప్పెదను.

శంక — వదలను. తొలుత చెప్పుము.

నార — ఇది శ్రీమహావిష్ణువు నాజ్ఞ. ఆయన యట్లు చెప్పుటచేత నే
కబురంపితిమి.

శంక—(వదలి నిరాశతో) శ్రీమహావిష్ణువుగూడ నన్ను నెట్టివాడని యే భావించుచున్నాఁడు ! ఇదియంతయును నాపురాకృతకర్మ ఫలము. నారాయణున కేమి ? నారాయణుఁ డెన్ని శ్రీరంగ నీతులైన పలుకఁగలఁడు. తనదాక వచ్చినప్పుడుగదా తనకు తెలియుట ! నారదా ! పార్వతి యశ్వినీదేవతలకొఱకు కబు రంపినదా? కానీ! కానీ! ఈశక్తికి నగము దేహమిచ్చినందులకు నన్నిట్లు పరిపాలించుచున్నది. పాలింపనిమ్ము. అశ్వినీదేవతలు వచ్చిరా శూలముతోఁ బొడిచి చంపెదను. ఏదీ నాశూలము ?

పార్వ—ఇప్పు డాశూల మెందులకు ?

శంక—హుం ఎందులకా ? అశ్వినీదేవతలను చంపుటకు !

పార్వ—అశ్వినీదేవతలను చంపి యీయపచారము నాశక్తిపై గట్ట నేల ? నన్నే చంపరాదా ?

శంక—నారదా ! వింటివా ! దీనిమాటలు ! సరే ! కానిమ్ము. శూల మక్కఱలేదు. అశ్వినీదేవతలను పిడికిటిపోట్లతో పొడిచి చంపె దను. (పరుందును.)

నార—దేవా ! శాంతి నందుఁడు.

శంక—అశ్వినీదేవతలు వచ్చువఱకు శాంతియే! ఆపై ముష్టియుద్ధము.

[తరువాత గంగ పురుషాకృతితో ప్రవేశించును.]

గంగ—దేవేంద్రుని యానతి ననుసరించి యీపురుషాకృతిని ధరించి తిని. దీని నెట్లు సమర్థించుకొందునోకదా !

గీ. ప్రకట గంగావతరణ నాటకమునందు
నాయికకు నాకు పౌరుష నటన మిచ్చె
ఘనుఁడయిన జగన్నాటకగ్రంథకర్త!
యెటుల నాపాత్రమును నిర్వహింపగలనొ?

ఈపరిదేశముం జేరకపూర్వ మించుక ధైర్యమును వహించియే యుం
టిని గాని శంకరుని జూచుచున్నప్పటికి నాధైర్యము జారిపోవుట
యే కాక పాదములు కంపించుచున్నవి. (నడచుచున్నది)

నార—మహాప్రభూ! ఇప్పుడు మీయాగ్రహమునకు హేతువేలేదు.

శంక—నారదా! ఏమి చేత?

నార—ఇప్పుడిచ్చటికశ్వినీదేవతలకుమారుగా నేరొక పురుషుడు వ
చ్చియున్నాడు.

శంక—ఎవ రాతడు?

గంగ—(నమస్కరించి) మహేశ్వరునకు నమస్కారము.

శంక—నారదా! ఇతఁడే కారణముననో నాకు ప్రియదర్శనుఁడయి
యున్నాఁడు సుమా!

నార—అవకతవకనటకుని యలంకారమువలె నీతనివేష మంతసహ
జముగ నున్నట్లు నాకు గనఁబడుట లేదేమి? స్వామీ!

పార్వ—నారదా! నూతనులయెడలనా నీబ్రహ్మచారిమర్కట హాస్య
ములు! అయ్యా! రండు. ఇందు దయచేయుడు. తమ రెవ్వరు?
ఎచ్చటనుండి వచ్చితిరి?

గంగ—అమ్మా! అశ్వినీదేవతలు దేవకార్యముల కరుగుటచే వారి
శిష్యుఁడ నగు నన్ను మహేంద్రుఁ డిందు బంపెను.

శంక—నారదా! అశ్వినీదేవతలశిష్యుఁడనుటచే నా కాగ్రహముగనే
యున్నది గాని, ఈతనిముఖ మేమో నన్నాకర్షించుచున్నది.

నార—స్వామీ! మీ రీతనికి లోబడితిరేని ప్రమాదము సంభవింపఁ
గలదు. వయస్సుమీరిన వేశ్యను, వయస్సుమీరని వైద్యుని
నెన్నడును నమ్మగూడదు.

పార్వ—సరిసరి. బాగుగ నున్నది. నారదా! వైద్యశిఖామణి యగు
నాతనితో నీ కేమిపరిహాసము? అయ్యా! తమపే రేమి?

గంగ—నాపేరు గంగ.

పార్వ—ఏమిది? మీపేరు గంగయా?

నార—అమ్మా! ఇతఁడు శిఖండివంటి జన్మముగలవాఁడేమో.

గంగ—(స్వగ) అయ్యయ్యో! పొరపాటున నెంతప్రమాదము చేసితిని! ఎట్లయినను నోరుజారినమాటను సమర్థించుకొనవలెను. (ప్రకాశము) అమ్మా! చెప్పుచుండగా నడ్డమువచ్చితిరి. నా పేరుగంగ కాదు. గంగాధరుఁడు.

నార—ఎచ్చటనైన నీళ్లబిందెలు మోసితివా యేమి? అందుచేత నీకీబిరుదు లభించెనా?

పార్వ—నారదా! అధికప్రసంగములను మానవుగదా ?

నార—అమ్మా! మీ రేమన్నను సరే; కాని, నే నీదొంగవైద్యుని నమ్మను.

పార్వ—అయ్యా! ఆతనితో నేమి? ఆతఁడు పరిహాసప్రియుఁడు- కలహాభోక్త. మీకు సర్వవిషయముల నెఱిఁగించియే దేవనాథుఁడు పంపియుండును. నానాథు నెట్లు స్వస్థచిత్తుని చేయుదురో! మీదే భారము.

గంగ—అమ్మా! నాశక్తిని ప్రదర్శించి స్వామియాజ్ఞ నెఱవేర్చుకొందును.

నార—అట్లయిన నీశక్తి యేమాత్రమో కొంచెము పరిశీలింపవలసినదే. నీపగటివేషము, పేడిమూతి చూడగా నాకనుమానము గల్గుచున్నది. నీవైద్యశాస్త్రజ్ఞానముం బరిశీలింతును. నాప్రశ్నల కుత్తరమిమ్ము.?

గంగ—(తనలో) ఈనారదుఁడు గుట్టు బట్టబయలు చేయునా యేమి? (ప్రకాశము) అట్లే చెప్పెదను.

నార—ప్రపంచమున రోగము లెన్నివిధములు ?

గంగ—అయ్యా! ఇదేమిప్రశ్న.

గీ. బహుళమైన చరాచరప్రకృతియందు
నామయములు కోటానుకోట్లగునుగాదె
శారదాంబరమందలి తారకలను
వ్యాధులను గణింపగనేర్చువారు గలరె?

నార—సరిసరి; నీవైద్యశాస్త్రజ్ఞానము చక్కగా నున్నదిలే! ఇంక నీవు వైద్యము చేయనక్కఱయేలేదు. పొమ్ము. పొమ్ము తుద కేరియేరి దేవేంద్రుఁ డింతజ్ఞానముగల వైద్యుని బంపినాఁడు

గంగ—ఏమి? రోగము లనంతములుగావా?

నార—తప్పుతప్పు రోగములు రెండే విధములు.

గంగ—అవియేవి?

నార—మనోవ్యాధి. దేహవ్యాధి.

పార్వ—తమ్ముఁడా! దేవభిషగ్గ్రణీ!

గంగ—(తనలో) తమ్ముఁడా యనక చెల్లెలాయనిన తగియుండును గదా!

పార్వ—తమ్ముఁడా! దేవభిషగ్గ్రణీ! (అవధరించి)

గీ. ఇతఁడు విషపానవశమున నిట్టిగతిని
బొందెనో? గంగపైభ్రాంతి నందినాఁడొ?
విమలభేషజమహిమావివేకమునను
దెలియఁజేయుము నీకు సత్ఫలముగలుగు.

గంగ—(తనలో) ఇప్పుడు దేవేంద్రుని యానతిప్రకారము నటించెదను. (ప్రకాశము) అక్కా! అట్లే చేసెదను. ఇప్పుడు నే నీతనిపై శాంబరీ మంత్రముం బ్రయోగింపదలచియుండుటచేత—

ఆ. ధీమతంబు శాంబరీమంత్రమిదిగాన
స్త్రీలువృద్ధజనులు శిశువులెదుట

నుండిలేని ఫలము నొసగదు సరిగదా
జీవహరణమొనరఁజేయునమ్మ!

అందుచేత పదినిమసములకాలము మీరావల నుండవలయును. ఇది మాగురువుల యానతి.

పార్వ—తమ్ముఁడూ! అందుల కింతయేల? నే నిప్పుడే యావలి మందిరమున కరిగెదను. ప్రాణేశ్వరు నెట్లు నిరామయుని జేసెదవో నీదేభారము.

గంగ—అక్కా! నీవె ట్రీమహానీయునిఁ జూచితివో నేను నట్లే చూచెదను.

పార్వ—నారదా! నీవు దగ్గఱనుండి వైద్యము చేయింపుము.

నార—అమ్మా! నకీవైద్యునిపై విశ్వాసములేదని యొలుత నే వచించితినిగాదా!

పార్వ—నీపరిహాసముల కేమిలే! తమ్ముఁడూ! జాగ్రత్త-

(నిష్క్రమించును.)

గంగ—(స్వగతము) నేనిప్పుడేమిచేయుదును! అకటా! నాశరీర మిప్పుడే స్వేదసిక్తమై యాపాదమస్తకము కంపించుచున్నది.

సీ. పలుకుదునా నేను వైద్యుండఁగాను నీ
పాదదాసినటంచు భవునితోడ
తెలుపుదునా విష్ణుదేవునానతులు సా
కల్యంబుగా కాలకంధరునకు
చేరుదునా హరుశీర్షంబు నిప్పుడే
విషతాప మంతయు విఱిగిపోవ
పంతంబునను ధిక్కరింతునా శివురాణి
నంబుజాక్షుని సహాయంబుచేత

నేమిసేయుదు నిపుడు నా కేదిపెరవు
తనువు కంపించె గుండెలు తల్లడిల్లె
ఫాలభాగంబు స్వేదసంభరిత మయ్యె
కాలకంఠసమీపభాగ్యంబుచేత.

శంక— వైద్యశిఖామణీ! ఇటురమ్ము- నీవు సయితము నన్ను వెఱ్ఱివానిగా భావించి వచ్చినట్లున్నది. కాని, నాడీపరీక్షచేత నే నువ్మాదుడను గానని నీవైనను గ్రహింపకపోవు. ఇటురమ్ము. నా చేయిపట్టుకొని చూడుము. నాడీనిదానముం బరీక్షింపుము.

గంగ— (చేయిపట్టుకొని నాడిని పరీక్షించును.)

శంక— (మూర్ఛిల్లుచున్నాఁడు.)

గంగ— నారదమునీంద్రా!— ఏమియిది! నే నీతనికరస్పర్శము చేయుటతోఁ దడవుగా మూర్ఛిల్లెను.

నార— బాలవైద్యము ప్రాణాపాయకరమని నేను మొదటనే చెప్పితిని. కల్లము చేతఁబట్టుకొని కలబందముట్టలు నూరుకొనవలసిన నీవిచ్చటికేలవచ్చితివి? (శంకరునితాకిచూచి) అబ్బా! ఎంత వేడిగానుండినశరీర మెంతలో చల్లనయిపోయినది! వైద్యము చేయవయ్యా వైద్యశిఖామణీ.

గంగ— (స్వగతము) గంగ నగు నాసంస్పర్శమున, నీతని విషతాపము చల్లనై యీవిధమున శీతలమైనదని తోఁచుచున్నది.

నార— అయ్యయ్యో! ఏమి నీ కీమాంద్యము! ప్రాణములమీఁదికి వచ్చియుండగా కోడిని మ్రింగినపిల్లివలె యులుకక, పలుకక నూరకుండెద వేమి?

గంగ— మునీంద్రా! భీతి నందకుఁడు! మహేశ్వరుని చేతితోఁదట్టి లేపుఁడు? అపాయము తొలగినది!

నార— స్వామీ!— స్వామీ!! (లేపును.)

శంక—(లేచి) ఆహా! నాకెంత పెద్దనిద్దుర పట్టెను. నారదా! శర
త్కాలచంద్ర మండలమునకన్న చల్లనై హిమానీతుషార
సముదయసంస్పర్శనమునకన్న సంతాపనివారకసంశీతలప్రద
మై, మృదులకుసుమకిసలయసమూహ శయ్యాతలమునకన్న
మంజులతాస్పర్శమై, పరబ్రహ్మసాన్నిధ్యముకన్న బ్రహ్మా
నందదాయకమైన యీ బాలవైద్యుని కోమలకరపల్లవమేది?
యేది? ఆహాహా! న న్నీహ స్తకద్మమేకదా ప్రజ్వలితమ
హానలకీలాసందోహమువలె శరీరము నుడికిచు నీతాపము
బ్రశాంతపరచినది! ఏది యీకరకమలము!

గీ. వేయిశశిబింబములు మింటవెలిగినట్లు
కోటివిద్యుల్లతలకాంతి గూడినట్లు
వింతయగు తేజ మాత్మ నావిర్భవించె
ప్రాణపంచకమును పారవశ్యమందె.

నార—స్వామీ! ఈవైద్యునిచేయి తగులునప్పటికన్న ఎక్కువను మీరు
విశేషవిజ్ఞానముతో మాటలాడుచున్నారు. మీ కితనిమందు
బాగుగా పనిచేసినది.

శంక—నారదా! ఈ వైద్యుడు నానమీాపమునుండి చనువిసంతదనుక,
నాకేమందులు నక్కఱలేదు సుమా! సరిగాని, నాకొక
సందేహము కలుగుచున్నది. చూడు; ఈవైద్యునిరూపము
నకు, సౌకుమార్యమునకు స్త్రీరూపము తగినది గాని, యీ
దిక్కుమాలినపురుషాకృతి చూడ నాకేమియు తగియున్న
ట్లు లేదు. ఇందులకు నీ వేమందువు?

నార—స్వామీ! మీ రిమెలోగుట్టును బాగుగ గ్రహించి మాటలా
డితిరి.

శంక—ఆ! ఆ! ఈమె యనుచున్నావేమి?

నార—అయ్యా! ఇంకెంత నిదానింపగలను! కొంతసేపు గోప్య ముగనే యుంచి యీచిత్రనాటకము నీక్షింతమనియే యు త్సాహపడితిని గాని, యిచ్చినపదినిముసములగడువు నింక పూర్తి గావచ్చుచున్నందున, పార్వతీదేవి బ్రహ్మరాకసివలె వచ్చి పడును. కార్యభంగము చేయును. కావున గంగా! నీవింక జాగుచేయక నీ నిజాకృతిం బ్రదర్శింపుము!

శంక—ఏమి నారదా! ఈ వైద్యవేషధారియా గంగ?

గంగ—(స్వగతము) నారదుడు మర్మభేదనము చేసినాడు! ఇంక నాకీవేషమేల? (వేషమునుదీసి ప్రదక్షిణనమస్కారములు చేయుచున్నది)

(తెరలో)

నారదా! శాంబరీమంత్రము పూర్తియైనదా? నే నింక రావచ్చునా?

నార.—(తత్తరముతో) అయ్యయ్యో! అనుకొన్నంతయైనది! పార్వతీదేవి రానే వచ్చుచున్నది! శంకరా! శంకరా! గంగ నావలకు కంపవయ్యా!—వెఱ్ఱివానివలె మరల వేష మభినయింపవయ్యా!

శంక—నారదా! పార్వతి వచ్చుగాక! బ్రహ్మదేవుఁడు వచ్చుగాక! నే నీసౌందర్యమూర్తిని విడువగలనా? విడిచి యీ ప్రాణములు ధరింపఁగలనా?

ఉ. నీశిరమందు గంగ నిఁక నిల్పుకొనందగునంచు ప్రేమతో
శ్రీశుఁడు బల్కె నెల్లిదము జేసె నటంచు దలంచినాడ నీ
భాసురగాత్రి పోయిఁగ మహారమటంచు గ్రహింపనైతి నే
డేశిరమందు దాల్చెద; నుతించెద బూవులపూజ జేసెదన్.

నార—అయ్యయ్యో! అయ్యవారిని చేయబోవ గోఁతియైనది. ఈఁత డీగంగను గాంచి పెద్ద భ్రమలోఁ బడిపోయినాఁడు. మరల్ప

తరము గాకున్నది. పార్వతి వచ్చునేని ప్రళయము సంభ
వించును.

శంక—నారదా! నీవు నామహానందప్రవాహమును నిరోధింపకుము.
గంగా! సౌందర్యతరంగ !!

సీ. వీక్షింపవే! నీకటాక్షాంచలంబుల
బ్రసరింపఁజేసి నీభక్తవరుని,
రక్షింపవే! నీసముత్కభాగ్యముఁ నా క
నుక్షణమరసి యనుగ్రహించి,
దయసేయవే! మహోత్తమదయాభరమున
నాశీర్షతల మాసనంబుగాగ,
పాలింపవే! కృపావాహినీతతిరచి
యించి, వీచికల దేలించి నన్ను,

గీ. తామసంబుగల్గు తరుణిభవాని, న
ర్ధాంగమందు దాల్చి నట్టి నేను,
శాంతభావమైన కాంతను నిన్ను నా
తలను దాల్చి పూజ సలుపఁదగదె ?

నార—శంకరా! ఈమాటలను పార్వతి వినెనేని ప్రమాదములలో
నెల్ల ప్రమాదము సంభవించునుగదా!

గంగ—మహాదేవా! నీదమూరసము గోరివచ్చినదాననేకాని, ని
న్ననుగ్రహించుటకు నే నెంతదానను—

(తెరలో)

నారదా! ప్రత్యుత్తర మీయవేమి? నేను రావచ్చునా?

నార—అయ్యయ్యో! విలయకాల మేదియో రానే వచ్చినది. శంక
రా! గంగ నింకనైన వదలవయ్యా! భాగీరథీ! నీవైన మరల

మగవేషము వేసికొని యుండవమ్మా! పార్వతీదేవి వచ్చి పడుచున్నది!

(దుస్తు లందిచ్చుచున్నాఁడు.)

శంక—(లాగికొని యావలఁబారవేసి) ఛీ! ఛీ! ఈసుందరమూర్తికా నాటకవేషము వేయుమనుచుంటివి?

సీ. భువనసమ్మోహనానంద భవదశేష
కోమలానూన సౌందర్య సీమయైన,
యంగదములతరంగయౌ గంగ కేడ?
మగటివేషంపు పురుషహాసంబదేడ?

(తెరలో)

శాంబరీమంత్రి మిప్పటికి నాలకమై యుండును. వైద్యశిరోమణీ! నేను వచ్చుచున్నాను.

నార—అదిగో! పార్వతీదేవి వచ్చుచున్నది! మీరు నామాటలను పెడచెవినిఁ బెట్టితిరి! ఈకష్టమునుండి యిప్పుడు తప్పించుకొనుఁడు.

శంక—నారదమునీంద్రా! పార్వతిపేరుచెప్పి నన్ను బెదరించుచుంటివా! రానిమ్ము. ఏమిచేయునో చూచెదను.

నార—నాకెందుకులకమ్మా! మీయిష్టము.

[పార్వతి ప్రవేశించును.]

పార్వ—వైద్యశిరోమణీ! మంత్రిజపమైనదా! (చూచి తెల్లపోవుచున్నది.)

నార—(తనలో) ఇప్పుడుగదా! నాకానందము; ఇప్పుడు నాకు మంచికలహభోజనము దొరికినది.

పార్వ—(కోపముతో) ఓమాయలాఁడీ! నీవా వైద్యరూపధారివైవచ్చినది! సిగ్గులేదా?

గంగ—సిగ్గులేకపోవుటచేతనే శివశక్తి వైతివి!

పార్వ—నారదా! ఏమి యీ దుస్తంత్రము! ఇదియంతయు నీమాయోపాయమేనా?—

నార—అమ్మా! నే నేమియు నెఱుఁగను; బాలవైద్యుడు నమ్మదగిన వాఁడు కాడని ప్రత్యక్షముగనే చెప్పితిని. నామాట నీవు పాటించితివా! (శివుని జూపి పార్వతికి కనుసంజ్ఞ చేయుచున్నాఁడు.)

పార్వ—ఓహో! ఇదియంతయు (శంకరుని జూచి) తమశృంగారనాటకమేనా? పెదవులు దడుపుకొనుచు నిలువఁబడెదరేమి? నే నశ్వినీదేవతలకై కబురంపగా నాప్రయత్నమును భంగముచేసి, నాకు గర్భశాత్రవురాలయిన యీగంగను వైద్యరూపమునఁ బిలిపించుకొని, కులుకవలయు ననుకొంటిరా! పార్వతి యేమయ్యోనని తలంచితిరి? ఈకొత్తును నెత్తిపై నెక్కించుకొని యూరేగఁదలంచి, స్త్రీయె త్రిగదని వేషమువేసితిరా! ఆహాహా! ఏమిసరసముగనున్నది! ఎంతగౌరవముగనున్నది!

శంక—ప్రేయసీ! కోపగింపకుము. ఇందున నే నేమియు నెఱుఁగను. ప్రమాణము చేయుచున్నను చేయుదును.

పార్వ—ఇంతసాహసమునకు తెగించినతరువాత నింక నేప్రమాణములకేమికొదువ?

నార—అమ్మా! అబద్ధముగాదు. ఈ సదాశివుఁడు గంగను నెత్తిని బెట్టుకొని ప్రమాణముచేయుచున్నచో నిమిషములో జేయఁగలఁడు.

పార్వ—ఆ! ఆ!! ఎంతకౌటిల్యము! ఎంతసాహసము! ఆమాట స్పష్టముగ నాచెవిని వేయుచుంటివా నారదా! నీవు సజ్జ

నుడ వచ్చుకొని మోసపోయితివి. మీరందఱు తోడ్కతంత్రము నసే చేసి, నన్ను మహావమానముపాలు చేయదలంచితిరి! శూలధరా! ఇంకనైన నీగంగ నావలకు బాపెదవా లేదా?

శంక—నీవు పిలువనంపితివిగావున, పిలిచి పొమ్మనుము.

పార్వ—నేను భృంగిని పిలువనంపితినిగాని, యీకుటిలురాలిని పొమ్మనుచు గాటుకయుం బెట్టి పిలిపించితివా?

నార—భృంగిని పిలిచి యిచ్చితివో, గంగమణిని పిలిపించితివో, ఇప్పుడు వితండవాద మేలనమ్మా! నిన్నెవరు పిలిచిరని గంగ నే యడుగరాదా?

శంక—(స్వగతము) ఈనారదుండు కలహము నధికముచేయుచున్నాడు.

పార్వ—ఓసీ! లజ్జావిహీనురాలా! నామందిరమునకు నిన్నెవ్వరు రమ్మనిరి?

గంగ—నీ మందిరమని వచ్చినవా రెవ్వరు? భక్తపరాధీనుండగు శంకరుని దర్శింప భక్తురాలనగు నేనే వచ్చితిని. ప్రశ్నింప నీవెవ్వతెవు? పొమ్ము.

పార్వ—ఏమీ! నీవు భక్తురాలవా! ఓసి వంచకురాలా! దొంగవేషము వేసి లజ్జను విసర్జించి తగుదునని మగరూపము దాల్చి నాయాజ్ఞలేక నాయిల్లు సొచ్చుట భక్తివశమున నేనా? ఆడుదాని కింతకన్న నవమానమము గలదా? మొండితనమున నాతో వితండవాదము సాగించితివా? పొమ్ము నాయిల్లు కదలి.

గంగ—ఓసీ యజ్ఞానురాలా! ఈర్ష్యాపరవశురాలా! నీతో నేనేమని పంతము వహించితినో యెఱుంగవా? నీ భర్తశిరము నెక్కి నీకు సవతినిగాక నేనూరక వెడలిపోవుదునా?

పార్వ—ఆ! ఆ! అంతపని చేయుటకేవచ్చితివా ?

గంగ—సందేహమేమి ?

పార్వ—ఛీ దుర్మార్గురాలా ! నీ మొగము చూడరాదు.

గంగ—పాపాత్మురాలా ! నీపేరు దలంపరాదు.

పార్వ—నిను శపించి మారణముచేసెద చూడుము.

గంగ—నిను మాయించి మసిచేసెదనుండుము.

పార్వ—తులువా ! కన్నులు తెలియకున్నవా ?

గంగ—తులువ నీవలెనే మిడిసిపడుచుందును.

పార్వ—పాపినీ ! నీ కింతపంతమా !

గంగ—కోపినీ ! నీ కింతగావరమా !

(అనుబంధము గీ.)

పార్వ—నాథా ! నాథా ! నీవు దగ్గఱనుండియు నీ యర్ధాంగినియగు నన్నిట్లవమానింపజేసెదవా! ఇది నీకు న్యాయమనితోచెనా ?

శంక—దైవమా ! నాకెట్టిదురవస్థ దెచ్చిపెట్టితివి? నా కిప్పు డేమియుఁ దోచుటలేదు.

నార—(తనలో) కట్టుకొనకముందే యింతకష్టము గల్గుచుండగా-నిద్దరుభార్యలవారి కెంతకష్టమో !

పార్వ—ఇప్పుడు మీకేమితోచును. (ఏడ్చుచు) తనగుమ్మముదాటివచ్చి యొకగయ్యాళి తనభార్య నడ్డమయినమాట లనుచుండగా మరియొకపురుషుఁ డూరకుండఁగలఁడా! నాపై నీకుఁగల యభిమానమునకు నిదర్శన మిదియేనా ? దానిని నెత్తిపైఁ బెట్టుకొందువా ! నన్నుడమకాలిమడిమెతో నేలరాతువా ? నాకన్నుల నీరు గారగా వీక్షించుట నీకానందమా !

గంగ—నీదుర్గతికి నీ వేడ్వవలసినదే కాని, నన్నుదూషింప నీకేమినిమిత్తము ?

పార్వ—(రోషముతో) ఓసి! రాకాసి! నీవేడ్పించుదానవును నేనే డ్చుదాననా? అంతలో నదృశ్యమైతివిగాని, కానిచో నాడే నిన్ను భస్మీపటలము చేయజాలకుంటినా?

గంగ—నీవు చేయగా భస్మీపటలమైనవారే నీమగను తిరుగుళ్ళ కానములం దేడ్చుచున్నారు! నట్టిప్రతాపములను మాని నోరుకట్టుకొనుము.

పార్వ—ఓసీ! నాయింటికివచ్చి నన్ను ధిక్కరించెదవా దుర్మతీ! కదలెదవా లేదా?

గంగ—కదలకున్న నేమిచేసెదవు?

పార్వ—అర్ధచంద్రప్రయోగముచేసి యావలకు గెంటెదను.

గంగ—పూర్వమైనపరాభవము చాలకనా? పూర్ణగర్వభంగము కావలెనా?

పార్వ—నాకా గర్వభంగము?

గంగ—ఓర్వలేమిగల నీకుగాక నాకా?

పార్వ—ఇదె చూడుము; అట్టియిన గర్వభంగ మిప్పుడే చేసి పంపెదను.

గంగ—నోటికివచ్చినదెల్ల మాటయేనా?

పార్వ—నోటికివచ్చినదెల్ల మాటగాదని చేతికివచ్చినదెల్ల వ్రేటు. నిన్నిఁక నిందుండనీయరాదు. ఆవలబొమ్ము.

(అనుబంధము ౫౭)

(గెంటివేయుచున్నది)

[విష్ణువు ప్రవేశించును.]

విష్ణు—గంగా! గౌరీ! ఏమి యీసాహసము! శాంతినందుఁడు! శాంతినందుఁడు!

పార్వ — ఈనిర్భాగ్యురాలు కన్నులయెదుట నున్నంతవఱ కీగౌరికి శాంతముండదు.

గంగ — శాంతములేనిచో సాంతమగుదువు.

పార్వ — పలువా ! పలువమాటలు మానవా ? చూడు నాప్రతాపము. నిన్నేమిచేసెదనో !

విష్ణు — (అడ్డగించి) గౌరీ ! నీ కీవిజృంభణము కూడదుసుమా ! ఏమందువేని,

ఉ. నీపతి దుర్విషానలవినిందితతప్తశరీరుఁడయ్యె నీ
తాపము వాయుమార్గ మిఁక తప్పదు గంగను గూర్చి కొక్కటే
కోపముఁబూని యాసతి నకుంఠితనిష్ఠురభాషలాడి నీ
వేపున నైరముం బడసెదే ! యిది నీకు హితంబె? పార్వతీ!

పార్వ — జగన్నాథా ! నీవునయిత మీఱుట్రిలో చేరుదువా ? ఈమహేశ్వరుఁడు గంగపైఁగలమోహమున కపటవిషతాపం బభినయించెనేగాని యిది నిక్కమగునా? ఒకవేళ నగుఁగాక ! ఐనను నాతపశ్శక్తినైన ధారపోసి యీవ్యాధి మాన్పెదగాని యీగంగను నాపతినెత్తిపై నెక్కనిత్తునా ?

గంగ — ఓహోహో ! పెద్దపులు లింకజపముచేయుట కారంభించును గాఁబోలును ! నీకా తపశ్శక్తి ! సిగ్గులేనిమొగమునకు నవ్వే సింగారమట !

పార్వ — హుం. ఏమంటివే దుష్టురాలా ! నాకుఁగాక నీకా తపశ్శక్తి? చక్రపాణి గలడని మరింత నోరువిప్పితివా ? నిన్నేమిచేసెదనో చూడుము. (అట్టహాసముచేసి మీదికి రాబోవును.)

విష్ణు — పార్వతీ ! ఈభాగీరథి నాకూర్మితనయ. నాసహాయ మున్నంతవఱకు నీ వీమె నేమియుం జేయలేవు ! ఏల నీప్రతాపము !

అదిగాక! గంగను నీ వేమని తలంచుచుంటివో! ఆమె మహా
మహిమాన్విత!

పార్వ—దేవా! ఎంత జగత్కర్తృత్వమున్నను అభిమానము నిన్ను
వదలదయ్యెనుగదా? గంగ మహిమాన్వితయా? ఆహాహా!
ఏమి దీనిమహిమ! కొంగ తాపసి యగునేని నక్క విరాగి
యగునేని యిది మహిమగలదగును.

విష్ణు—ఏమిశంకరా! పార్వతి నన్నుసయితము తృణీకరించుచున్నది.
కాంతాజనములకు చనువు లింతగా నీయవచ్చునా?

శంక—దేవా! బ్రహ్మ యీపార్వతిని శక్తిస్వరూపిణినిగా సృష్టించి
యుండ నేనేమిచేయుదును.

నార—దేవా! పద్మనాభా! ఈశంకరుఁ డొక్కఁడే కాడు! ఆమువారి
శాసనమున కడుగుదాటగల మగవాడే నాకింతవఱకు కనబడ
లేదు. ఎవరినలకువచ్చినప్పుడు వారు వగచుట. ఇతరవేళల
పరులకు హితోపదేశములు చేయుట!

పార్వ—బ్రహ్మచారివి నీవుసయితము పడతులగుణము లెన్నవచ్చి
తివా? చాలుజాలు నూరకుండుము.

నార—అమ్మా! గట్టిగ బుద్ధిచెప్పకొంటిని. గర్వభంగ మయినగాని
నా కీమిడిసిపాటు తగ్గదు.

విష్ణు—పార్వతీ! నీవు గంగామాహాత్మ్యము నెఱుఁగవలయునందు వేని
చూపెదను. నావలుకు లభిమానపేరితములు కావని నీ వె
ఱుంగఁగలవు.

గీ. కుష్ఠురోగి యొకడు ఘోరబాధాపరి
చ్ఛన్నదేహుఁ డగుచు నున్నవాఁడు
వానిబాధ లెల్ల భాగీరథీమహా
త్మ్యమున నడగు టిప్పుడరయఁగలవు.

(తెరలో)

(అనుబంధము ౮౯.)

నార—దేవా! ఆకుష్ఠురోగి యిపుడిందే వచ్చుచున్నాఁడు.

[కుష్ఠురోగి ప్రవేశించును.]

(అనుబంధము ౮౯)

సాగ—ఆహాహా! ఏమి నాభాగ్యము! ఏమి నాభాగ్యము!! శ్రీమన్నారాయణనారదశంకరులను, గంగాగౌరుల నొక్కచోఁ గాంచితిని. నాజన్మము సార్థకమయ్యెను. ఇంక నా కీదుర్భర వ్యాధిబాధలు గలుగునా? నారదమునీంద్రా! నీయాశీర్వచనమును స్థిరపరచుకొమ్ము. నారాయణా! నీపాలఁబడితిని. నన్ను రక్షింపుము. శంకరా! నాసంకటముం బాపుము. భవానీ! నాభయంబు దీర్పుము. గంగా! కృపాంతరంగవు గమ్ము. జన్మాంతరపాపభరంబువలన నిష్ఠురనికృష్టమహామయకష్టంబుల పాలైతిని. మీకందరికివే పునః పునః ప్రణామములు గావింతును.

(హరహర అనిపాడుచు ప్రదక్షిణ నమస్కారములు చేయును.)

విష్ణు—సాగరా! భీతిదక్కుము! ఈగంగాదేవిదయారసముచేత నీకష్టంబు తొలఁగును. భాగీరథీ! నీమహిమచేత నీసాగరుని కష్టంబు నివారింపుము.

గంగ—శ్రీమన్నారాయణా! నీయనుగ్రహమే నామహిమకుఁ గారణము! నీపాదపరిచర్యచే ధన్యాత్మురాలనైన నా కీయశంబును గార్పదలంచి నా కిట్లాదేశించితివి. ఇప్పుడేయీతనికి సుందరదేహంబు నిచ్చుటయేకాక పరమపదప్రాప్తియుఁ గలిగింతును.

(అనుబంధము ౯౦.)

(సాగరు నంటగా నాతడు దివ్యశరీరముతో నిలచును.
పైనుండి విమానమురాగా నాకాశమున కేగును.)

విష్ణు—పార్వతీ! గంగామాహాత్మ్యము నిప్పుడైన నెఱింగితివిగదా?
(అనుబంధము ౫౯.)

పార్వ—నా కీపుణ్యాహారచనమంతయుఁ దెలియును. గంగపై నభిమానమున నీ విగారడి చేయుచుంటివి. ఏమైనసరే! గంగకు నే నాధిక్య మీయను.

విష్ణు—నామాటవినవా?

పార్వ—నాయభిమానము హతమగునప్పు డెట్లువినగలను?

విష్ణు—నీ వీగంగను నిరాకరించితివేని నీపతి కీతాపము మానదు సుమా!

పార్వ—అందులకు నాతపశ్శక్తిగలదు.

విష్ణు—పిదప పశ్చాత్తాపపడవలసివచ్చునుసుమా ?

పార్వ—నామంచిచెడ్డలు నాకు తెలియును.

నార—అమ్మా! పార్వతీదేవీ! శ్రీమన్నారాయణుఁ డిట్లు స్వయముగా వచించునప్పుడు నీ కీపంతము కూడదు. వినుము. వినుము.
(అనుబంధము ౬౦)

పార్వ—నారదా! నీదొంగవేషములు నాకు తెలియునులే. నీవూరకుండుము. (అనుబంధము ౬౧)

విష్ణు—చెప్పదగినంత చెప్పితిని. పార్వతీ! ఇంక నాప్రయత్నము లేదు. తుదకు నీపతి హాలాహలతాపము గంగాప్రసాదముననే యణంగగలదు. గంగావతరణముతోగాని నీగర్వభంగనాటకము పరిపూర్ణముకాదు. ఇప్పుడు నా కీకంఠశోష యెందులకు? ఇంతదనుక గంగాసాన్నిధ్యమున నుండుటచే శంకరునకు విషతాపము లేకుండెను. గంగ యీస్థలము విడువనిమ్ము. అతని

పాట్లు చూచెదవుగాక! బిడ్డా! భాగీరథీ! మన కీపార్వతితో నేమి రమ్ము. (అనుబంధము ౬౨)

(గంగ, విష్ణు, నిష్క్రమింతురు.)

(తెరవాలును.)

[పార్వతి, చెలులు, ప్రవేశింతురు]

(అనుబంధము ౬౩)

పార్వ—చెలులారా! నే నేమిచేయుదును? నాసంతాపమున కంతము గలుగదాయెనుగదా?

సీ. గంగావగాహంబు గావింపగా జని
యలుకమై వాదంబు సలుపునాడు
పురుషాకృతినిదాల్చి మోసగించినగంగ
వంచనంబు నిరాకరించునాడు
మోహినీరూపంబు బూనినవిష్ణువు
పలుకులైనను చెవి నిడనినాడు
హరుమూర్ధమునగంగ యవతరించినతాప
మణగునన్న నరకు గొనననినాడు
గలుగుధైర్యమందున లవంత యేనియు
గానుపింపదమ్మ కాంతలార!
గంగనిపుడె తెచ్చి కాంతునిశిరముపై
జేర్తునా? మ రేమిసేతునమ్మ.

1 చెలి—అమ్మా! ఎంతవిపరీతముగ మాటాడుచున్నారు. పట్టుదల యందు పేరుపడిన మీపలుకులేనా యివి?

2 చెలి—తల్లీ! ఇంతకాలము దానితో వైరముంబూని, యింతరాద్ధాంతసిద్ధాంతములుచేసి యిప్పుడు లొంగిపోయెదరా?

3 చెలి—ఇంతగా దిఁకనింతజరిగినను మీరు గంగకు లోఁబడిపోవుట మాత్రము మాకిష్టములేదు.

4 చెలి—ఊరుపేరులేని, చేతవాతగాని గంగయేమి? మిమ్ము గెలుచుటేమి తల్లీ.

5 చెలి—అమ్మా! మీ కింతలో నింత యధైర్యమా? హృదయమును చెదరనీయకుఁడు. మీకు గంగతోఁగలబలవద్వైరానుబంధమును స్మృతికిఁ దెచ్చుకొనుఁడు.

6 చెలి—దేవీ! పలువురుచేరి మీకు పరాభవము గలిగింపదలచి యీ చిత్రచర్యలు గావించుచుండిరి. దీనినెఱిఁగి మసలుకొనుఁడు.

పార్వ—చెలులారా! నే నేమిచేయుదును? నానాధుని ప్రాణములు విషపానవశమునఁ దలకిందు లగుచున్నవి. బ్రహ్మాదిసురలోకమంతయు స్తుతించి నాపతిచే విషము ద్రావింపఁజేసి యిప్పుడొక్కరును మాటాడరుగదా! ఎవ్వరి నడిగినను గంగావతరణమే కావింపదగినయుపాయమని పలుకుచున్నారు. కాని యాగంగనుమాత్రము నేను నాపతిం జేరనీయను. ఇదియే నిర్ధారణము. నాహృదయేశ్వరుఁడు నిరామయుఁ డగునుపాయమే నాకుఁ దోఁచుటలేదు.

1 చెలి—అమ్మా! అందులకై విచార మేల? లతీత వై న తపశ్శక్తి యెంతకుఁ జాలదు?

పార్వ—చెలులారా! అట్లయిన నేను ఘోరతపం బాచరించి, నానాధుని విపత్తునుఁ దొలగించెదను. కాని, నాతపంబు నడుమ భంగముయ్యెనా ఫలింప నేరదు.

2 చెలి—అందుల కెవ్వరినయిన శస్త్రసహితముగ నీతపోమందిరమున కడ్డముగనుంచిన నుచితముగ నుండును.

పార్వ—ఎవ్వరున్నారు! భృంగి పిలికిపంద. నంది యుపాయము మెుఁగఁడు.

3 చెలి—అట్టివీరునిసయితము నీశక్తిచేతనే సృజింపరాదా?

పార్వ—ఔను సుమా! మట్టిబొమ్మనొకదానిని చేసి ప్రాణప్రతిష్ఠ చేయుదును. ఓసీ జయంతీ! నీ వరిగి కొంతమృత్తికను సంపాదించుకొని రమ్మా?

4 చెలి—అమ్మా! నీ వభ్యంగనము చేసినప్పుడు నీమెయిడలు నలిచిన నలుగుబిండి గలదు. తెత్తునా?

పార్వ—తెమ్మా. ప్రాణప్రతిష్ఠ చేయుదునుగదా! ఏ దయిన నేమి?

4 చెలి—(తెచ్చి) అమ్మా! ఇదిగో నలుగుబిండి.

పార్వ—(బొమ్మగా నొనరించి) ఓం సర్వమంత్రక్రియాపాటవశక్తి స్వయంభూ! ఓం ప్రచండదివ్యమహిమాన్విత సర్వసృష్టి చాతురీస్వభావా! ఓం దంతదంశనిమాత్రాశేష[illegible]పిశాచ శాకినీఢాకినీసమూహా సంక్షోభితచరిత్రా! ఓం ఫట్, ఓంహాక్, ఓం భూ, ఓం భూ, ఓం భూ, (మంత్రోచ్చాటనము చేయఁగా విఘ్నేశ్వరుఁడు పుట్టును.)

విఘ్నే— (అనుబంధము ౬౮)

తల్లీ! న న్నేలకల్పించితివి. వేగ నెఱిఁగింపుము. ఏ దుష్టాత్ముని సంహరింపవలయును? నా కరవాలాఘాతంబున వాఁడగ్గిఁ బడుఁగాతును.

పార్వ—కుమారా! నే నొనరింపఁబోవు ఘోరతపంబునకు విఘ్నము గలుగకుండుటకై నిన్ను గల్పించితిని. కావున నీవు విఘ్నేశ్వరుండని పిలువఁబడెదవు. (కత్తినిచ్చి) ఈకరవాలంబును గైకొని ద్వారంబున నుండుము. లోని కెవ్వరిం జొరనీయవలదు. ఎవ రైన ని న్నెదిరించిరేని నీపరాక్రమంబున వధింపుము.

విఘ్నే—తల్లీ! అట్లే సలుపుదును.

పార్వ—చెలులారా! మీరందఱు నాకుమారుఁడగు విఘ్నేశ్వరు నకు మంగళాశాసనము గావింపుఁడు.

(అనుబంధము ౬౫)

చెలులు—(మంగళాశాసనము చేసి నిష్క్రమింతురు.)

పార్వ—బాలకా! నీవిఁక కార్యనియుక్తుండవు గమ్ము. నేను తపంబు చేయఁబోవుదును. (నిష్క్రమింతురు)

విఘ్న—ఈశ్రుపాణము నాచేతనుండగా నన్నెవ్వఁడెదురింపఁగల వాఁడు? ఈద్వారమును నామాతృశాసనము ననుసరించి సంరక్షించెదఁగాక! (అటునిటుఁ దిరుగుచుండును.)

శంక—(ప్రవేశము.) (అనుబంధము. ౬౬)

అగ్నిహోత్రజ్వాలల నాహుతిగావించెదను. విషానలజ్వాలాకరాళ భీషణభుజంగశ్రేణితోడ క్రీడించెదను. ద్వాదశార్కమండల మరీచిజాలంబుల దగ్ధముగావించెదను. ఇదియే సర్వబ్రహ్మాండ విలయసమాసన్నసమయము. నవగ్రహకూట మహారిష్టకాల ము. త్రింశత్కోటిదేవానీకమానసప్రకంపనమహాలయ కాల ము. సప్తజంఝామారుత సంవర్తక మేఘమాలికాసంఘట్టన సమయము. అనంతతారకాసహస్రోల్కాపాతవిపరీతతరుణము. సప్తసముద్రము లేకంబులై ఘూర్ణిల్లవలె—కులపర్వతంబులు దిద్దిరం దిరుగవలె—సహస్రకరపరివేషమండలము సంపూర్ణ మహానలప్రేరితంబుగావలెప్రళయకాలాభీలాస్మదీయఫాలలో చనానలశతంబుం బ్రజ్వరిల్లజేసెదను—సమస్తజీవన సంహార కకాల పాశసదృశాస్మదీయత్రిశూలాగ్రనిశితధారలం బ్ర హ్మాండంబు పటాపంచలు చేసెదను—నా కెదురాడువా డెవ్వఁడు.

(అనుబంధము ౬౬.)

విఘ్న—(తన) ఎవడోయొక్కడు గంతులువేయుచు నిట్లువచ్చుచు
న్నాఁడు! వీనిని నిరోధించెదను.

శంక—ఓరీ—పార్వతి యేదిరా ?

విఘ్న—మూర్ఖుఁడా ! మాయమ్మను మర్యాదావిరహితంబుగ సం
భాషింతువా!—

శంక—ఓరీ ! అంగుష్ఠమాత్ర పరిమాణముగల నీవా నన్నెదురించు
వాడవు—ఎవఁడవురా నీవు ?

విఘ్న—నేను పార్వతీదేవి కుమారుఁడను.

శంక—పార్వతీదేవికుమారుఁడవా !—ఎవనికి బుట్టితిరా నీవు ?

విఘ్న—నాకు ఎవనికో పుట్టవలయునా ? నాకు నేనే పుట్టితిని.

శంక—మీయయ్య యెవఁడు ?

విఘ్న—అయ్య యెవడున్నాఁడు ! అమ్మ పార్వతి—నీ వెవ్వఁడవు?

శంక—నేను నీకు నాశంకరుఁడనురా!

విఘ్న—ఆ —ఆ— ఇంకను నిందాభాషణము లేనా?

శంక—పార్వతియెక్కడ?

విఘ్న—ఆమె తపస్సుచేయుచున్నారు. కావి నీదుర్వినయమునకు
నిన్ను సంహరించెదను.

శంక—ఛీ!—ఏమంటివిరా! నన్ను సంహరించెదవా? నిన్నేమిచేసెద
నోచూడుము.

విఘ్న—కారము నములినకోఁతివలె గంతులువేసెదవేమి? నీ విఁక
నొక్క యడుగు కదలగూడదు.

శంక—నేను పార్వతితో మాటాడవలెను. ద్వారమునుండి తొలఁ
గుము.

విఘ్న—నేను తొలఁగుటకుపూర్వమే నీశిరస్సును శరీరమునుండి
తొలఁగించెదను.

శంక—దుర్మతీ! నీపట్లనిక శాంతింపరాదు. రమ్ము. ఇదిగో శూలము.
విఘ్నే—నీకు శూలమున్న నిదిగో నాకరవాలము.
(శంకరుఁడు విఘ్నేశ్వరుఁడు యుద్ధముచేయగా శంకరుఁడు విఘ్నేశ్వరుని చంపును.)
శంక—(దర్పముతో) ఈపంద హతాసువయ్యెను—గతాసువయ్యె—నన్నా! వీఁడెదిరించునది—ఏది పార్వతి! ఇందెందునుఁ గాన్పింపదే! ఈశక్తి యిప్పు డీదనుజసంహారమునకై చనినదో కదా? (చూచి) లేదు—లేదు—ఇందు ముక్కు మూసికొని, కొంగజపము చేయుచున్నది. ఈజపము నేను విఫలము జేసెదగాక! (వీపుపైఁదట్టి) పార్వతీ! పార్వతీ! లెమ్ము—లెమ్ము—
పార్వ—(త్రుళ్ళిపడి లేచి) ఎవరు నాతపోభంగముగావించినవారు?
శంక—ఇంతకన్న సమర్థుడింకొకఁడెవ్వఁడు! నేనే.
పార్వ—హా! హా! ఏమి వికృతాకారము!
శంక—నాయాకారమున కేమిగాని, నీ కీవికారమేమి? ఈకొంగజపమేమి?
పార్వ—మీ రెట్లు లోనికిరాగలిగితిరి?
శంక—సర్వజ్ఞుఁడ నగు నాకొకరి యూటంకమా!
పార్వ—విఘ్నేశ్వరుఁడు రానిచ్చెనా?
శంక—ఈమహేశ్వరునిప్రతాపమునకు విఘ్నేశ్వరుఁడు నిలువగలఁడా! వానిని రెండుముక్కలుచేసితిని. ఇదిగో రక్తము. అదిగో శవము.
పార్వ—హా! కుమారా!—(మూర్ఛిల్లును)
శంక—హాహ్హాహాహ్హా (నవ్వి) ఇన్నిదినములకు నాతో పార్వతి పరిహాసము లారంభించినది. కుమారుఁడఁట! మరణించెనఁట? అందులకై తనకు శోకమఁట! మూర్ఛలఁట! వింతయైనవింత!

చమత్కారకథ! చక్కనివిన్నాట!! వహ్వా! వహ్వా! పార్వతి
యెంతచమత్కారములు నేర్చినది. అదిగో! కదలుచున్నట్లు
న్నది. నేను నిశ్శబ్దముగనుండి యీపార్వతిపరిహాసమునకు
బ్రతిపరిహాసము గావించి నా నేర్పు చూపెదను.

పార్వ—(లేచి) హా! కుమారా! అయోనిసంభవ! పోయితివా!
నన్నువిడనాడిపోయితివా! జనియించినకొలదికాలముననే
నీకు మరణముగలిగెనా! ఉన్మత్తుండగు నీతండ్రి నిన్నిట్లుం
గక సమయించెను. చాలునురా తండ్రీ! అల్పాయుష్కుండ
వగుటచేతనా నీవంతటి మహాతేజమున మెఱసిపోవుచుంటివి!
హా! కుమారా! విఘ్నేశ్వరా!

శంక—పార్వతీ! ఈమాటను నీవెవ్వరివద్ద నేర్చుకొంటివి.

పార్వ—హా! దగ్ధవిధీ! నిన్నేమందును. నాథుఁ డున్మత్తుఁ డయ్యెను.
నందనుఁడు మరణించెను. నేనుమాత్ర మేల జీవింపవలయును.
(తలగొట్టుకొనబోవును.)

శంక—(పట్టుకొని) ఆ! ఆ! పార్వతీ! ఎందులకీయాత్మహత్య నీకు?

పార్వ—నాథా! నాకుమారుని చంపినవారు నన్నుగూడఁజంపి నాకీ
యాత్మహత్యాపాతకము రాకుండఁజేయుము.

శంక—నీకుమారుఁ డెవ్వఁడు? నిజము చెప్పుము.

పార్వ—పసుఘనారత్నాకరుని, పసుందరాంగుని మీపొట్టను బెట్టు
కొంటిరో యావిఘ్నేశ్వరుఁడు.

శంక—వాఁడు నీకుమారుఁడా! ఏమి! వానినిబట్టుకొనినదయ్యమే
నిన్నునుఁ బట్టుకొనెనా? వాఁడు నీకుమారుఁడైనచో నెవ్వనికి
బుట్టెను?

పార్వ—అకటకటా! ఎట్టిమాటలు విననయ్యెను! కొంతదుస్థితిగననీ
య్యెను?

శంక—(శిఖపట్టుకొని) చెప్పుముపలువా! నీవు జారిణివైయుందువు. ఆవిఘ్నేశ్వరుఁడు నేనెఱుఁగకుండ నీకెట్లుపుట్టెను?

పార్వ—అయ్యో! నేనేమిచేయుదును. హాలాహలతాప మీయనకు నేడధికమైపోయినది. ప్రాణాపాయమే సంభవించినది.

శంక—చెప్పవేమి? వాఁడెట్లుపుట్టెను?

పార్వ—నలుగుబిండితోడ విగ్రహమును సృజించి, ప్రాణప్రతిష్ఠచేసితిని, నేనింతకన్న నన్యమెఱుంగను.

శంక—ప్రాణప్రతిష్ఠ చేసితివా! అయోనిసంభవుఁడా విఘ్నేశ్వరుఁడు?

పార్వ—ఔను.

శంక—హా! హా!! తుదకు, కుమారహంతనైతినా? దుష్టచరిత్రుఁడనైతినా? కుమారవధామహాపాతకము, నాకు గాల్చిచ్చయి చుట్టుకొనునుగదా! హాలాహలమహాతాపమునకుఁదోడు కలుషార్జితపాపం బగ్నిహోత్రంబయి నన్ను గాల్చివేయునుగదా! శంకరుఁడనని జంకక త్రిపురాంతకుఁడనని ధీరతమూనక, విశ్వేశ్వరుఁడనని వెఱువక, కాలశత్రుఁడనని భయపడక యమునికింకరులు, శంకాతంకములుమాని, వికటవృత్తిని వహించి, హుంకారమున భయంకరులై నన్ను బాధింతురుగదా? సర్వలోకమిత్ర! అగ్నిహోత్రా! నన్ను దహింపనున్నావు. నాలోనుండియు నాపై ననుగ్రహముమానియున్నావే! ఇది నీకు హితమా? ఎందైననన్యాయమా? కాక నాపురాకృతమా? నాయనా! నాచిట్టితండ్రీ! నిన్ను త్రిశూలాఘాతంబులపాలుగావించినకట్టడినే నేను! నన్ను పిశాచమువైవచ్చి భక్షింపవా? ఈరక్తమున దొరలుచు నెంతభీభత్సముగా నుంటివోతండ్రీ! ఓరీ! దుష్టా! దుర్మతీ!! నాకుమారునిఁజంపిన నీవెవ్వడవురా! మదీయత్రిశూలానల్పజ్వా

లల నిన్ను భస్మీభూతశరీరునిగావించెదను చూడుము. ఏమీ!
ఎవ్వఁడునుఁ గాన్పింపఁడే! హాహాహాహా! కాదు కాదు. ఎవఁ
డో దుష్టుఁడు నాకుమారునిఁజంపి, నన్ను పరిభవించి యీవి
ధముగాఁ బరిహసించుచున్నాఁడు. (కోపముతో) దురాత్మా!
నీకపటస్వభావంబు నెఱింగితిని లేరా! పాపీ! నిన్ను చంపి శాకినీ
సంతానమున కాహారము చేసెదను.

(మూర్ఛిల్లును)

పార్వ—నాథా! నాథా!! అకటా! నాగతి యీరీతి నయ్యెనా, ఓసీ! గంగా! నీవెంతహంతకారివే. నీమూలమునగదా నాకీగతి సమకూరినది! నేనిప్పుడేమిచేయుదును ఎంతశాంతి వహింతమన్నను హృదయేశ్వరుని యున్మాదమున కేమిచేదును? బ్రహ్మాదిదేవతలందఱును పట్టుదలవహించి నన్ను పరిభవింపసమకట్టిరా! తపంబు దగ్ధమయ్యె, కుమారుడు కూలిపోయె, పతి యున్మాదుఁడయ్యె, ఇకనేదిమార్గము, నాగతి యేమగునోకదా, ఎవరో యిటువచ్చుచున్నారు.

[అశ్వినీదేవతలు ప్రవేశము.]

అశ్వి—పార్వతీదేవీ! మే మశ్వినీదేవతలము.

ఆ. కాలకూటవిషముఁ గబళించి యీశుఁ డు
న్మాదుఁడగుట నెఱిఁగి, మహితమైన
యౌషధంబునొసఁగి యతనితాపంబు న
ణంపవచ్చినార మంబ మేము.

పార్వ—మహాత్ములారా! మీపాదంబులంబట్టిప్రార్థింతును మహేంద్రునకు మిమ్ముఁబంప నిదివఱకే వార్తనంపితిని. అప్పుడు గంగ పురుషాకృతితో నరుదెంచి మమ్ము మోసగించి యింత జేసెను. నానాథునకు జీవప్రదానము చేయుఁడు. నన్నురక్షింపుడు.

అశ్వ—(నాడిచూచి) ఓహో! ప్రమాదము సంభవించినది, తల్లీ!

గీ. హరజటాజూటమున గంగ యవతరింప
నఖిలతాపంబు వీనని కణఁగునమ్మ
కాకయుండిన నొకజాము కాలమునకె
యితఁడు హతజీవుఁ డగును గిరీశతనయా!

పార్వ—హా! దైవమా! (మూర్ఛిల్లును.)

1 అశ్వి—ఈ వార్తను జేవేందునకు దెలిగింతము రమ్ము.

2 అశ్వి—అట్లే చేయుదము.

(ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు.)

(అనుబంధము. ౬౭)

నార—(ప్ర॥) ఇదిగదా చక్కనిసమయము! పార్వతీగర్భభంగకాల మాసన్నమైనది. ఈరంగము గడచినతోడనే గంగావతరణ ముం గన్నులారవీక్షింపఁగలను.

మ. మదిరంజిల్ల చమత్కృతు ల్సలిపి, రమ్యంబైన, గంగావతా
ర దశంగాంచగబన్నినట్టి ఘన తంత్రంబెల్ల సద్యోఫల
ప్రదముల్గా విలసిల్లె; శైలసుత గర్భంబెల్లఁజల్లారె, నా
రదుఁడన్నంగలహాశనుండనగ, సార్థక్యంబు చేకూరెఁగా.

ఇప్పు డీమెతో సంభాషింపవలయును.

(సమీపించును.)

పార్వ—(చూచి అయ్యయ్యో! ఈనారదుండును సమయమునకే వచ్చుచున్నాఁడు. నే నిప్పుడీతని మొగమెట్లుచూడఁగలను! ఏధైర్యముపహించి యీపాడుగంగపైఁ బంతమాడఁగలను. నే టికాగంగ కోడిపోవలసివచ్చెనుగదా!

నార—అమ్మా! స్వామివారు మరల మూర్ఛాగతులయిరా యేమి?

పార్వ—నారదా! వచ్చితివా! ఇటుకూర్చుండుము.

నార—తల్లీ! పార్వతీదేవీ! ఇదియేమి? ఈశవ మెవ్వరిది.

పార్వ—(దుఃఖముతో) నారదా! నాగతినేమని చెప్పుదును?

ఆ. తపము చెడక యుండఁ దనయుని సృజియింప
నెలుఁగ కతని నాథుఁ డిలనుఁ గూల్చె
ధవుఁడు మూర్ఛనందె; తనయుండు మరణించె
నేదిదారి సంయమీంద్ర నాకు?

నార—తల్లీ! కేవలము వెఱ్ఱిపట్టుదలఁబూని గంగావిరోధంబున నింత తెచ్చుకొంటివిగాని, యిదివఱకే, నీవు గంగావతరణంబున క నుమతించియుండిన నింతపుట్టియుండకుండునుగదా! ఈతప ము లేల? ఈజపము లేల? ఈతాపము లేల? ఈ శాపము లేల యంకృతాపరాధముగాక, మేమెవ్వర మంతయును నీన్వ మేమి చేయఁగలము!

పార్వ—నారదా! నాకుమారు డెట్లు బ్రదుకును. నానాథు డెట్లు జీవించును?

నార—అశ్వినీదేవతల నడుగ లేకపోయితివా?

పార్వ—ఆ యాశకూడఁ దీర్చుకొంటిని. జాములోపల గంగ నీమహే శ్వరుని శిరముపైనుంపకుంటిమా విగత జీవుండగునని యాన తిచ్చిరి.

నార—అట్లు వారుసయితము చెప్పిరా! ఇఁకనేమి? అపాయమే కాచు కొనియున్నది. మీ రింకనైన పంతముమానవలెను. గంగతో మైత్రియే మీ కిఁకకర్తవ్యము!

పార్వ—నారదా! నన్ను శౌర్యహీనురాలిం జేసి, గంగ నధికురాలి గావించి, మీ రందఱును మహాతంత్రమును జేసితిరి. ఏదిక్కు జూచినను, నిస్సహాయనై యున్నందున, న న్నిప్పుడు నిర్భ యముగ నీవు గంగావతరణమున కనుమతింపుమని పల్కుచుం టివి! జగద్ధిత మభిలషించి నానాథుడు విషపానము చేయగా

దేవత లందఱుం దమకుగానిచందమున నూరకుండిరి. ఇది వారికి తగునా? కష్టదశయందున్న నాప్రతిజ్ఞను భంగముచేసి నాకు సవతిం దెచ్చి, నాపతిశిరంబున నుంపదలతురా! న న్నిన్నివిధముల నన్యాయము చేయుదురా?

నార—అయ్యయ్యో! ఎంత వెఱ్ఱితల్లివమ్మా! ఈ న్యాయాన్యాయముల మాట నట్లుంపుము. లోలుత నీభర్తమాట, కుమారుని మాట చూడుము. అశ్వినీదేవత లిచ్చినజాము నం దర్ధభాగము గడచిన ట్లున్నది.

పార్వ—ఔను. నారదా! నే నిప్పు డేమిచేయుదును.

నార—చేయఁదగినది చెప్పెదనుగాని, మీరు వినరేమోయని భీతి గల్గుచున్నది.

పార్వ—ఇట్టిసమయమున నాతో నిష్ఠురోక్తు లాడదవు నారదా!

నార—అట్లయిన మారుబల్కక గంగను, నీపతిశిరమునం దుంచి బ్రదికించుకొనుము.

పార్వ—ఆహాహా! తుదకు నాకిట్టిదుర్గతి గల్గినది.

నార—అమ్మా! నీ కెవ్వ రేమిచెప్పగలరు! మరల మొదటిపాఠంబునకే వచ్చితివి.

పార్వ—రాను! నారదా! రాను. ఊరకే నాసంతాపమున నట్లనుకొంటిని. అట్లయిన నాపుత్రుడు నయితము గంగమూలమునఁ బ్రదుకునా?

నార—ఆయుపాయము లెల్ల నారాయణుఁ డెఱిఁగింపఁగలఁడు. నీవిప్పు డాయనను శరణువేడుము.

పార్వ—(చేతులు జోడించి)

గీ. భక్తమానసమందిర! పరమపురుష
శేషశయన! నారాయణ! సారసాక్ష!

నమ్మియున్నాను మది ని న్ననంతరూప
దర్శనం బిమ్ము నాదు సంతాప మార!

[విష్ణువుప్రవేశము.]

విష్ణు—కుమారీ! పార్వతీ! చింతింపకుము! నీకు దీర్ఘసుమంగలీత్వ
ముగలుగుగాఁక!

పార్వ—(నమస్కరించి) దేవా! గర్వమతినై, నే నిదివఱకు చేసిన
యపరాధశతంబును మన్నింపుము.

విష్ణు—బాలా ! నీవు పశ్చాత్తాపముచేఁ బవిత్రురాలవైతివి !
ఏమంటివా?

గీ. పరివిమలాంచిత భక్తవర్గంబునందుఁ
జెందము లయింపఁజేతు నమందరీతి
నంతకన్నను సంప్రీతి యగును నాకు
దీనగతిని బశ్చాత్తప్తమైన మనసు.

నీవు పొందిన గంగావిరోధంబున కిప్పుడు పశ్చాత్తాపము నందితివి
గావున, నీవు నిర్దోషివైతివి!

పార్వ—జగన్నాథా! నే నింతకాలమునుండియు గంగను దూషించి
తినిగదా! ఆమె న న్నిపు డనుగ్రహించునా?

విష్ణు—నా యానతియైనవెనుక మారు మాటాడఁగలదా? గంగా !
నీ విటురమ్ము.

[గంగప్రవేశము.]

గంగ—జనకా! నమస్కారము.

విష్ణు—గంగా! నీకుశుభంబగును.

పార్వ—(గంగనుఁ గౌఁగిలించుకొని) చెల్లెలా ! నాసాహసవాక్యము
లను క్షమించి నాకు పతిభిక్షయు బుత్రభిక్షయుఁ బెట్టుము.

గంగ—అక్కా! నాయపరాధమునుగూడ నీవు మన్నింపుము.

నార—ఆహాహా! గంగాగౌరులు సదయహృదయలై యాలింగన మొనర్చుకొను టెంతకాలమునకుఁ గన్నులబడినొను.

శంక—(లేచి) దేవీ! దేవీ! చక్కని నిద్దురబట్టినదిసుమా!

పార్వ—నాథా! కన్నులుదెఱచి చూడుఁడు. మన కపశ్యము పూజనీయుఁ డగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తియు, నారదమహానియు వచ్చియున్నవారు.

శంక—నారాయణా! నమస్కారము. నారదా! సేమమా!

విష్ణు—శంకరా! పాపనాశంకరా!

గీ. గంగ సాన్నిధ్యమునునీవు గనుటచేత
తాపమంతయు నిప్పుడు బ్రహ్మనమంచె
ననవరతము గంగాధరుఁ డగుదు వేని
పడయఁజాలవు గరళతాపంబు నీవు.

భగీరథుఁ డనురాజర్షి నీకొఱకై ఘోరతపంబు సల్పుచున్నవాఁడు. నీ వాతని కథయంబిచ్చి యాతనిసన్నిధి నీగంగను శిరమున దాల్చుము.

శంక—మహాభాగ్యము.

నార—స్వామీ! పంకజాక్షా! ఈశంకరుఁడు విషతాపమున నున్మత్తుఁడై పార్వతీమానసపుత్రుండగు విఘ్నేశ్వరుని వధించెను. ఇందులకు పరిహారమేమి?

విష్ణు—అందులకై నీ విపుడేచని, యేప్రాణి యుత్తరముఖంబుగ శిరంబిడి నిద్రించుచుండునో యాప్రాణిశిరంబును దెగగోసి కొనివచ్చి, యావిఘ్నేశ్వరునిదేహంబున కదికింపుము. గంగాజలంబు చల్లినంతనే యితఁడు జీవింపఁగలఁడు.

నార—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

విష్ణు—శంకరా! నీకింక నీగంగాగౌరు లిద్దఱును భార్యలగుదురు.

గీ. అరసి యొకసతి కర్ధదేహంబు నీవొ
సంగినాఁడవు రసికత నంతరించి
యిపుడు రెండవసతిని మహేశ నీవు
శిరమునం దాల్పుమయ్య! భాసురముగాఁగ.

శంక—ఇదియంతయు నీకటాక్షము!

విష్ణు—గౌరీ! నీకు గంగపై నాగ్రహము తగ్గెనా?

పార్వ—మహాత్మా! నామాంగల్యమునే నిలువబెట్టిన యీమహా త్మురాలికి చిరదాస్యము చేయుమన్న జేసెదను.

విష్ణు—గంగా! నీకుపార్వతిపై నింకేమైన మాత్సర్యముగలదా?

గంగ—దేవా! నాకోకవాఁడు గలిగియుండెనా?

విష్ణు—అట్లైన మీరానందముతోఁ గౌఁగిలించుకొనుఁడు.

గంగ—
పార్వ— } (ఒకరినొకరు కౌఁగిలించుకొందురు)

(అనుబంధము ౨౮.)

[నారదుఁ డేనుగుతలతో ప్రవేశము]

నార—దేవా! ఒకయేనుగు యుత్తరాభిముఖముగ పరుండియుండెను. దాని తలదెచ్చితిని.

పార్వతి—అక్కటా! నాకుమారునకు గజముఖమా!

విష్ణు—విధినిర్ణయ మెట్లున్నదో యట్లగును. నారదా! నీ వీశిరంబును విఘ్నేశ్వరునిశరీరమున కదికింపుము. గంగా! నీజలంబులతో నాతనికి బ్రాణదానము చేయుము.

నార—(శిరము నదికించును.)

గంగ—(జలంబులు పట్టి) జగద్రక్షకుఁ డగు నారాయణునికృపచే విఘ్నేశ్వరుఁడు పునరాగతజీవనుం డగునుగాక! (చల్లును.)

విఘ్నే—ఆహా! ఎంతనిద్దుర! ఎంతనిద్దుర!

పార్వ—నాతండ్రీ! నాకన్నతండ్రీ! జీవించితివా! నాకొక్క ముద్దిమ్ము నాయనా!

(ముద్దిడుకొనును)

నార—విఘ్నేశ్వరా! నీమాతలిద్దరకును, నీ తండ్రికిని, శ్రీమహావిష్ణువునకును నమస్కరింపుము.

విఘ్నే—వారితోపాటు పూజ్యులగు మీకును నమస్కరింతును.

(అందరకును ప్రదక్షిణనమస్కారములు చేయును.)

విష్ణు—గంగాగారులారా! మీరు మీపతితో సుఖముగానుండుడు! ఈనాడే చని భగీరథప్రయత్నమును ఫలింపఁజేయుఁడు.

గంగ }
పార్వ } భాగ్యము.

నార—ఈ గంగాగౌరీకలహనాటకమున నారాయణుఁడేమితంత్రము చేసెనో కాని, బద్ధవైరులగు వీరిద్దరకును పరమమైత్రి ఘటిల్లెను ఓడినవారెవ్వరో గెలిచినవారెవ్వరో తెలియుటయే లేదు.

శంక—నారదా! తిరిగి పుర్రిపెట్టుచుంటివి. కలహములతో నీకింకను గడుపునిండలేదా?

పార్వ—ఔను. ఈనారదుఁడే మాకలహములకుఁ గారణము.

గంగ—ఔను. నారదుఁడే కారణము.

నార—పోనిండు. నన్నుదూషించినను, మీ రానందముతో నున్నఁజాలును.

విష్ణు—మే మొకమారు మీముమ్మురకును మంగళాశాసనముఁ గావించెదము. పిదప భగీరథతపోవనంబున గంగావరణము గల్గుగాక!

(అనుబంధము ౬౯.)

(తెరవాలును.)

(భగీరథుఁడు తపముం దూఁకును. శంకరుఁ డాకాశమునకుఁ జూచుచుం డును. ప్రక్క నంది వానుకొని పార్వతియుండును.)

భగీ—(చేతులు జోడించి) దేవా! మహాదేవా! చిరకాలమునకు నీకు నాపై ననుగ్రహము గలిగెను. నాపితరుల వెతలు తొలంగెను. దేవా! రమ్యవారితరంగయగు గంగను జటాజూటంబున నిలిపి, పిదప సమభూములఁ బ్రవహింపఁజేయుము.

(అనుబాధము ౭౦.)

(గంగ దిగుచుండును.)

శంక—గంగా! నిన్ను నాజటాజూటంబున ముడిచితిని. నీ వింక సమభూములం బ్రవహించి భగీరథునిపితృదేవతలను స్వర్గప్రాప్తులం జేయుము.

గంగ—భాగ్యము.

(భూమికి బ్రవహించును.)

భగీ—గంగాభవానికీ జయ్!!—

(మంగళం.)

శ్రీ గంగావతరణ నాటకము

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

అనుబంధములు.

౧. పార్వతి చెలులు కలసి,

రాగ్—తిశ్రగతి.

అందరు—పావనంబగున్ ఈవనసేవనంబిలన్॥ పావ॥

1 చెలి—మల్లెలు మొల్లలు మంచిచామంతుల మందముగా వీచు నెత్తావులూ। కొల్లలుగా బారు సెలయేళ్ళమొత్తము। ల్లల్ల నల్లనదోచు హరిణచయుంబులు॥

అందరు—పావనం.

2 చెలి—అచట నేమివెలసెనే?

3 చెలి—ఇచట నేమిగాంతురే?

4 చెలి—విచలదమలతరంగిణిని గంగను బొడగాంచరండు॥ పా॥

౨. పార్వతి.

రాగ్—ఆదితాళము.

(రుకిఆయీఅబరియూవలె.)

కడుపవిత్రమగు। గం। గానదమున్। పావనమా। శుభసేవనమా॥ క॥ శ్రీకరగంగా శివజలములసే। వించినపాపములెల్ల దొలగుగా। గురుతరపుణ్యముచేకురుగా॥ క॥

3. గంగ—బ్యాగ్- ఆది.

రావలదిటు రావలదిటు హిమగిరిపుత్రి। కమలనేత్రి సుగుణ వర్తి। శుభదగాత్రి। సమలినసమయమునను॥ రా ॥

శాంకరి నీవీ కరణినిసలుపగ । సుకృతమంచుదలచితివో । చాలఘోరమౌ నకార్యమంచును సురలుదలపపరిభవమౌ। జాలమిఁకేలా సరగునబామ్మసి । సలిపెదనతులను సుదతీ॥ రావ ॥

౪. జైలాగు—మోహన—రూపకం.

పార్వ—చాలుచాలునీపలుకులు నీయలుకలు నీరజముఖి । నామహాత్మ్యమే తెలియవు॥ చా ॥

గంగ—హరుమదపతినని మదమున నహంకృతిని మెలగగా । వెరపున జనులకు సురనదివెడగని తలపోతువా ।

ఓమహా పాపినీ! కోపినీ!

పార్వ—అడలవుగా!

గంగ—వెడలవుగా.

పార్వ—గెలిచెదవా?

గంగ—గెలతునే.

౫. గంగ—బ్యాగ్ ఆరుఅక్షరములతాళం.

హిమగిరీంద్రతనయా । పో । పొమ్ము-ఓలువోలుకన్॥ హిమ॥

1 భవహరుసతినని భ్రమసితివో । ఇఁక నేనని మదిదలచితివో। సురంతమౌ । ఫలం । బగున్॥ హిమ॥

2 హఠమున ననుదెగనాడెదవా । పటుతరపరుషము లాడెదవా। మహా । రణం బగున్ । సుమీ॥ హిమ॥

౬. నారదుఁడు. శ్రీరాగం—తితాల్

భజభజమారుతినుతనామ । కోదండరామ॥ భ॥

అజరుద్రసురేశకిరీటాలంకృతమణిమండిత । చరణకమలయుగ శశివిభాకర శ్రీకరలోచన॥ భ॥

సుజనాథయశంఖచక్రశార్ఙ్గగదాలంకృతకర । శ్రీవత్సాంకాంచిత తను సేవిత ! సనకసనందన॥ భజ॥

౭. నారదుఁడు- కాఫీరాగం—ఆదితాళం

మంచిచిత్రమగునాటకమునా । డించువాఁడసరిగా । సొగసుగా॥ మం॥ గంగాగౌరులనుపాత్రలజేసి । కలహాంకురమను నాందిని బాడి । హాస్యరసంబె ప్రధానముజేసి । హరునికథానాయకునిగజేసి॥ (త్రిశగతి) భగీరథప్రయత్నంబు నాధారంబుగ గైకొని । మునమునోసగుగంగావతరణారంగముసుంగాంచి । కలహామునుభుజించి । బ్రహ్మానందమనుభవించి॥ మంచి॥

౮. గంగ - హింఁదోల్—ఆదితాళము.

ప్రతిజ్ఞాభారమెటులదీరునో॥ హృదయపరితాపం బెటులారునో॥ ప్ర॥ మూఢతచేకురక । ముందువెనుకఁగనక । గాఢముగాపరిభవించితిగౌరిని । అభిమానంబున నాడితిగా యిటు । లార్తిగలిగె నిపుడేమిచేయుదును॥ ప్ర॥

౯. నారదుఁడు- మాయామాళవగౌళ—చతురశ్ర.

భజగోవిందం । భజగోవిందం । గోవిందంభజమూఢమతే॥భ॥ సంప్రాప్తె సన్నిహితేకాలే । నహినహిరక్షతి డుకృఞ్కరణే॥ భజ॥

౧౦. గంగ- మోహన—ఆది.

దయాభరణ । దయాచరణ నీదయచే । భయార్తుల్ హరించి పగ ధృతిగంటిని॥ ద॥ చరాచరములకు । ధరాధరములకు । సురాసురుల

కుసు । పరాత్పరుండగు । పరకృపాంభోధియగునారాయణు । చర
ణాంబుజామృతాస్వాదనమున॥ద॥

౧౧. పరిజనులు- నాయిక—ధ్రువద.

జయజయ రాజాధిరాజ । దయాశరధి। భాగీరథి। జయ॥
లున్ । ఆయురారోగ్య । శ్రేయముల్ । చిరంబౌనగుచు। శ్రీనాథు
సుప్రబోధముగాత। చిరాయుష్యంబులుగలుగ। శ్రితార్తిపాలుండవగుచు॥జ॥

౧౨. నారదుఁడు- కాఫీ—ఆదితాళం.

ఓభగీరథావినుమా॥ ఓభగీ॥ నీదుపితలుపడు వెత । యమపుర
పరమున । భయకరముగ । ప్రకటితహితముగనో॥ భగీ॥

యమునిభటులుకడుహతంబుమీరన్ । చటులవినుతహర కా
ర్యమున౯ । అనుదిన । మునుకడు । నిడుములుపడగను । సలిపెదరిఁక
నో॥ భ॥

౧౩. భగీరథుఁడు- హిందోల్ —రూపకం.

చేరిరాయమునిపురంబూ । నాదుపూర్వలోమునీంద్రా॥ చే॥
భీకరయమయాతనముల । వెతలబడి । కడుతడబడి । నాకులమువినా
శముగా । నెటుల౯ । శ్రమజెం । దిరొకో॥ చేరి॥

౧౪. భగీరథుఁడు.

సారంగ—కురుజంపె.

హితులార । నతులార । యమపురవిషయముల । చెప్పులార
నాలించి । తిరిగాద। విశదముగ॥ హితు॥

గతిలేనినావారు । కడునిడుములనుగుడువ । విమలాత్మకరణిని
ఁల । సలిపితినఘంబులను॥ హితు॥

౧౫. నారదుఁడు- కల్యాణి—ఆది.

శ్రీరమాహృదయలోలా। నీరజాన్వితవనలోలా। శుభగుణజాలా। వినుతచరిత్రా। విధినుతా॥ శ్రీ॥ విబుధవినుతచరణా। సుమహితసురహితకరుణా। భువనపాలనా। శశిదినకరశశిత్రినయనా। నీరజనయనా నిర్మలచరితా। నిజహితభరిత॥ శ్రీ॥

౧౬. భగీరథుఁడు- బ్యాగ్—ఆది.

ఓహో యిఁకనే। నిలువకచని మెదగా। రయముగా॥ఓ॥

ఇలగలిగినధరాధీశ్వరులు విస్మయానుమతులైమతులఁ రన్। వి

మలంబగువం। శమహీశ్వరులీ। కరణిఁ వెతలఁ గుడిచిరిగా। నే॥ ఓహో॥

నిరంతతపంబునోనర్చెదఁ। నిజార్యులకుసం। తసమిడెదన్। భగీర

థుండనుయశముఁ। దిశలెల్లనునిం। డగ। నగణితముగ॥ నోహో॥

౧౭. భగీరథుఁడు- వాచస్పతి—రూపకం.

లోకమాత। శైలసుతా। శ్రీకరగంగా॥ హేలోక॥

1. కరుణాకరి। పరమేశ్వరి। ఘనశైలకుమారికా। గురుకృపాకరీ॥ హే॥ లోక॥

2. కులపావని। ఫలదాయిని। వాచస్పతివందితా। ప్రకృతిసుందరా

హే॥ లోక॥

౧౮. భగీరథుఁడు—(హాయిహైగిరిజాభవానీవతె)

పాహిమాం। గంగాభవానీ। శాంతనిలయే। శ్రీకరీ। పా॥

నిర్గుణీ। చిద్రూపమాయా। విశ్వజనసంభావనీ॥ పా॥

శుభకరీ। మహాగుణధీరాత్మా। శుభసంధాతా। నగసంజాతా

ఓబీజాక్షరీరూపజననిరో। తరంగనిర్మలనిక్షే పా॥

నిర్గుణీచిద్రూప మాయావిశ్వజనసంభావనీ॥ పాహి॥

౧౯. గంగ—(దాదర దిల్ దారీ తాదా రీత్తోంవలె)

భూతలనాథా సంతోషంబుగన్ । చనుమా । భవహారుని । గన్గొనుమా । వేగముగా। నో॥ భూ॥

శ్రీకరమా నాకైలాసంబున్ । జేరంగాబోపమ్మా భూపా। భూపాలేశ్వరా। మోదము నీకిఁకన్। గలుగుప్రీతిగా । శ్రీదంబుగా కను పీకన్॥ భూత॥

౨౦. భగీరథుఁడు.

౧౮. అనుబంధమే తిరిగి పాడుకొనవలెను.

౨౧. గంగ- సారంగ—ద్రుపద.

సర । సిజ । నిభ । సువదన । సురాధిపతివినుతా॥ సర॥
సురుచిరాంగ। కృపాపాంగ । పరమహంసాన్వితవిగమన॥ సర॥
నిరుపమానవిలాససుమహితాకర । కరుణాన్వితహితజననుత॥ స॥

౨౨. గంగ- సురట—త్రిశ్రగతి.

నిరుపమశ్రీకాంతామనోహరా । సకలలో । కములుంగా। పాడెడువారి॥ నిరు॥

శూలపాణికోమలినై సు దరిసిలచెదననుచున్ । పావనియగు పార్వతితో । శ్రీనాథాపలికితివట॥ నిరు॥

నాయుస్థైర్యమునుహరించి। ననుప్రేముడిగారవించి। పాయకనా కభయమొసగి । పాలించుము నారాయణా॥ నిరు॥

౨౩. విష్ణువు- శ్రీరాగము—రూపకం.

ఇదెగంగాతోయముగనుండీ । ఆఅఅఅఅఅ॥ ఇదె॥

కుదురుగమీమానసములకును ప్రమోదమొనగూర్చెడుని దె॥

సదమలమిది సద్విలాసమూ। నాపద । కం । జాతంబుల నణఁగియుండె

నప్రమేయ మతిశాంతము । సుప్రసన్నమఘహారము । మానితముగ మీవిమల క । మండలోదకంబులఁగొను॥ డిదె॥

౨౮. బలిచక్రవర్తి- బ్యాగ్—రూపకం.

భీతినిబొందకుఁ డింకని । శాతకృపాణంబులనరి । వ్రాతంబువ ధింపుడసురులారా॥ భీతి॥

పాతకులనెల్ల । బరిమార్చిపసదూల్చి । భజింపరే । ధృతిమీర॥ భీతి॥

౨౯. నారదుఁడు-మోహన-చతురస్ర.

జగములకధిపతినీవే॥ జగ॥

జగములు। నగములు । జంతుజాలములు । నిగమములును సకలమునీవే । నరసురగరుడులు । నసురులునీవే । జనపద నానావనతతినీవే ధరణీనభతారలునీవే॥ జగ॥

౩౦. దేవతలు- బ్యాన్—త్రిగతి.

శ్రీధరా । సుగుణాకరా । అఘనం । హరణా । నుతగుణా॥ శ్రీ॥ దీనులమముకృపజూడన్ । రావే । మంగళరూపబోర్వ । కనవే వినవే । యరయవే॥ శ్రీధ॥

౩౧. దేవదానవులు- మోహన—కురుజంపె.

తరచరేక్షీరాబ్ధి । యోసురాసురులార । తరచరే మీమనస్థైర్యంబుమీరగా॥ త॥

ఒకవంకసురలువే। రొకవంకనసురులును। ప్రకటితంబుగవాసుకినితాటిగాబట్టి॥ త॥

౩౨. (పైవరుసనే) దేవదానవులు.

కటకటామందరనగంబు వారధిమున్గె । పటువేగమునదాని బెకలింపఁజూడరే॥ తర॥

౨౯. అందరు.

క్షీరసాగరఅఅఅఅఅ॥ క్షీ॥

సుగభీరా । సువిచారా । నగధీరా। మణిహారా॥ క్షీ॥

మంగళకర గురుశీలా। సంగతగుణ గణజాలా । సుజనపాల। గానలోల । దాసావన। రమారమణ॥ క్షీర॥

౩౦. (౨౭-వరుసనే—దేవదానవులు.)

ఘనవాసుకిఫణంబులను బట్టరే వేగ । సదమలసుధారసము, సమకూర్పరేమీరు॥ తరచ।

౩౧. పార్వతి- బీన్ ఫలాస్—త్రిశ్రగతి.

జగన్మంగళంబునీకు సలుపుటఘనమీశ్వరా।సలుపుటఘనమీశ్వరా॥ జగ॥ బాలబిసంబుగ హాలాహాలమును పానముజేయుము శూలధరా । విడువవలదు । వెరువజనదు । వేల్పులకుహితంబుగా ! వేల్పులకుహితంబుగా॥

(సా॥) ఫాలనేత్రాభీలజ్వాలా విలాసుండవీవూ । కీలికీలానల్పజ్వాలా వినోదుండవీవూ ।

(మిత్రము) మోహానకరుణాలోలా । గుణజాలా । శుభశీలాఫణీమాలా॥ జగ॥

౩౨. శంకరుడు- బ్యాన్—రూపకం.

హేలాగతి నీక్షణంబుహాలాహాలచుంబనంబు । లీల సలిపెద దేవతలారా॥ హే॥

లేమకం । బునమీ । తనువులు । రక్షించెదన్ । విషమున్ । కబళంబుగనే । భక్షించెదన్ । దీనతమానుడు । ధీరతబూనుడు । చింతింపగనేటికి । శాంతింపుడీ॥ హేలా॥

33. నారదుఁడు- కన్నడ—తితాల్.

శ్యామసుందరశుభాంగ । శుభగా । నుతమభాంగ జగదీశభుజగా॥
శ్యా॥ లలితరాగకళలన్ వినవుగా॥ శ్యా॥
స్థిరముగామహతిస్వననాదము । సుఖముగావినరా సుకుమారా ।
సకలలోకభరితా శుభచరితా । లోకనేత । మోక్షదాత ।
నిరత॥ శ్యా॥

3౪. శంకరుఁడు- ఖ్యాన్—ఆది.

దురాత్ములనువా । పరాక్రమంబున । నిరాటంకముగ । లోకార్తున్।
సురాధిపతులకు । శుభంబుగూర్చెద । సుఖంబుచేర్చెద ।
వెతదీర్తున్॥ దు॥
క్రూరతచే । ఘోరోదారతచే । భయదాకారతచే । లుంఠనముం బొనరిం
చెద । లోకంబులు జీకాకుపడన్॥ దు॥

3౫. డైలాగు- మోహన—త్రిశ్రగతి.

చెలు—ఓరీ పింజారీ మితిమీరీ మమ్మోదారీ। దెచ్చుకారణంబదేమీ॥
ఓరోరీ॥ పారిపోకు మిపుడునిన్ను బట్టికట్టి కొట్టెదము-
భృంగి—.......................తాళ్...తాళ్
చెలు—పారిపోకు మిపుడునిన్ను బట్టికట్టి కొట్టెదము ।
ఓదురాత్మ । యోఖలాత్మ । పరిహాసమా॥
భృంగి—ఓసిముండలార మీకు రోసమేల నిలుఁడు నిలుఁడు।
చెలు—దుష్టుఁడా । భ్రష్టుఁడా । దుర్మదంబురా॥ ఓరీ॥

3౬. చెలులు- భృంగి- డైలాగు- ఖ్యాన్—రూపకం.

చెలు—నిలతురేమె । నెలతలార । నీచునితనిబ్రిహారింపక॥ ని॥
పలువిధముల బరిహాసింప । వడతుల మము నిటజేర్చెను॥ ని॥

పార్వతీ సఖుల మటంచు । భావమం దెఱుంగఁడే । గర్వమతిని
వీనిబట్టి । ఖండింపుడు - దండింపుఁడు॥ ని॥

భృంగి—తాఖూ- ఇఁకచాలూ । కడుమేలూ । మీగోలా॥ నన్ను ।
తంటాలుబెట్టకుడే ముండలారా ?

చెలు—॥నిలతు॥

3౭. చెలులు- శంకరుఁడు- డైలాగు- ఖ్యాన్—ఆదితాళం.

శంక—గతాసులుగ మీము త్రిశూలధారల। గాంచితును భావిసలారా॥
గ॥ హితాహితంబుల నెఱుంగకేగు దు । ర్మతిన్ వహింతురె ।
ధృతిమీర॥ గ॥

చెలు—మాపై నేటికి కోపముజెందగ । మమురక్షింపుము శూలధరా॥

భృంగి—కామహారాయీ । గయ్యాళిముండల కనికరింపకుము కసి
దీరా ।

చెలు—నీకెంతకన్నులు తలకెక్కె-రా।నీపసజూతు మిప్పుడు తాళరా॥

శంక—గతా......

3౮. చెలులు- బీన్ ఫలాస్—త్రిశ్రగతి.

ఆ । ఆ । ఆ । ఆ । సుమనవినుత । సుగుణభరిత॥ ఆ॥
కలుమభరవిమోచనా । కమలనిభ సులోచనా ।
సలలితాంగ । కృపాపాంగ । సదయహృదయ । సుమహిత
మయ॥ ఆ॥

3౯. చెలులు- బీన్ ఫలాస్—అటతాళం.

ముల్లోకమోహినికి నుయ్యాలో ।
సల్లాపవాహినికి జంపాలో॥ ము॥

ఫుల్లాబ్జలోచనకు । భూభారమోచనకు ।
కల్లోలవాహినికి నుయ్యాలజంపాల॥ ను॥
మంగళాంగకుమహా మహిమాంతరంగకును ।
రంగచ్ఛుభాంగకును । ఉయ్యాల జంపాల॥ ను॥

౪౦. శంకరుడు- బ్యాగ్ — త్రిశ్రగతి.

వలదువలదు చనగవలదుమోహినీ । కరుణగనుము మనవి వినుము॥ వ॥ విరిశరములు నాటెనే । మరుఁడిటు కనుగొనెనే । విధువజాల । వెతలికేల । కమలనయన । విమలవినయ॥ వ॥

౪౧. మోహిని- బ్యాగ్ — త్రిశ్రగతి.

చనుముచనుము వదలిచనుము శంకరా । హితమువినుము । ధృతినిగనుము॥ చను॥ పరసతులను గవయుటా । పాప మిటు లభ్రమయుటా । బలిమిమీర । గవయమేర । హితమువినుము ధృతినిగనుము॥ చను॥

౪౨. శంకరుడు- (సావలియానుమూరొరే వలె)

మోహినియానుమాయురే యీా । ముదితనుగనగా॥ మో॥ (సాకె) పురంధ్రీలోకమునా । ఈభువనలావణ్యమోహినీ- (మిత్రము) యేనారీలలామ సాటియా । నీమోహినిమెదుటా॥ మో॥

౪౩. శంకరుడు- ౪౦ వ అనుబంధమే పాడుకొనవలెను.

౪౪. నారదుడు- కేదార — ఆదితాళం.

కడువిచిత్రమగుగా । విమలగంగావతరణచరితమూ సుమ హితము॥ క॥ పార్వతీబహుళ గర్వవినాశము సర్వేశ్వరమహి-

మా విలాసమూ । సురాపగాబంధురవిలాసమూ । మహితమై
బహుతరాద్భుతముగుఁగా॥ కదు॥

౮౫. శంకరుఁడు- భ్యాగ్ — త్రిశ్రగతి.

ఆహాఁజగన్మోహినీ । మరపించిపోయె॥ ఆ॥ పోవునప్పుడు ఆహా
లతి క్రీడసొంపు । భావజునటారియయ్యోగా । పిరుదుల యుం
దంబుచందంబు డెందంబలరించెగా॥ ఆహాఁ॥

౮౬. మోహిని- ౮౧ వ అనుబంధమే పాడుకొనవలెను.

౮౭ & ౮౮ శంకరుఁడు ౭౦ వ అనుబంధమే పాడుకొనవలెను.

౮౯. సాగరుఁడు.

హరహర త్రిపురాంతకా । అఖిలలోకనాయకా॥ హ॥
పరమానందాప్రమేయభవహర । భవహర। భవహర॥ హర॥
కరుణాసింధూనీపద । కమలములే స్తుతియించెద । ధ్యానిం
చెద । కీర్తించెద । దయదలపుము । అనవరతము॥ హర॥

౯౦. నారదుఁడు- మోహన — అటతాళం.

గోవిందా । చిదానందా । పతితపావన । అలలలలలల॥ గో॥
దేవాధిపతినుతచరణా । దైత్యసంహరణా॥ గో॥ భక్తపాలన ।
ముక్తిలోలన । శక్తిచాలన । గుణధనా॥ గో॥

౯౧. నారదుఁడు- మోహన — ఆది.

గోవిందా గోవిందా గోపాలరాధారమణ॥ గోవిందా॥ మాధవ
కేశవకృష్ణమురారే । వాసుదేవనారాయణశౌరీ॥ గో॥ శ్రీధర
మురహరనరహరి హరీ । శ్రితపాలనమధుసూదనశౌరీ॥ గో॥

౫౨. పార్వతి- భాగేశ్వరి—ఆదితాళం.

విషంబు ప్రాణనాథుజీవము లెటులన్ బాపునో॥ ఈ॥
నం । తాపమెటులనోర్చుదానినో మది । భీకరమై తోఁచు
చుండెగటకటా॥ యీ॥

ఘోరవిషానలకీలలచేదనువు । భూరివిపద్దశనందెనుగా । ముని
వరా । ధృతిన్ । భరిం । తునా నిలతునా॥ ఈ॥

౫౩. పార్వతి- శ్రీరాగము—ఆదితాళము.

ఇదిదురవ । యముగా । దోఁచె । నేమిసేయుదాన నారదా ।
అఅఅఅఅఅఅఅ॥ ఇ॥ దురితంబునక । మ । దోద్ధతింగనక ।
దోషమొనర్చితి నాపతియెడనే । నీకనేదారియొ యీవిద్య
తీరగ । సరసగుణా । కరసుజనా । పరిభవ॥ ఇది॥

౫౪. పార్వతి- మాయామాళవగౌళ—త్రిశ్రగతి.

విడవా నీవలువతనము నారదా । మానవా । భీకరినగు । శాం
కరిననిజగమెఱుఁగగ॥ వి॥ మాటికిగంగను నాపతిమహితమౌ
శిరంబునన్ । నిలుపగదలచెదవలతిగ । నినుఁడుమింప నెఱు
గుమా । ఎంచుమా । తలంచుమా । వంచనసలుపగ జాలవు॥
విడ॥

౫౫. శంకరుఁడు- బ్యాన్—త్రిశ్రగతి.

నేవెఱ్ఱివాడనైతినంచు । తొఱ్ఱిమాటలాడువారి । గర్వమడచు
వాఁడరా యరేయరేయరే - వెఱ్ఱివాడనైతినా । విఱ్ఱవీగి
యుంటిరా । తొఱ్ఱిమాటలా । నే వెఱ్ఱివాఁడనా । గిఱ్ఱునను
చుతలను దిరుగగేలిసేతురా । నాతోఁడన్॥ నే॥

౧౬. గంగ.

ఏలనే । చాలునే । ప్రతివచనము బలుకదగదు॥ ఏ॥ అరమర
లేకనేలనే । హరమునమారాడకే । యరయగ గర్వప్రమ
త్తవగుట యిపుడు దెలసెనే । తెలసెనే। తెలసెనే। పలుమరు।
గరువము । వలదిక॥ ఏ॥

౧౭. శైలాగు- (హావెలాకేవలె)

గంగ—మాయలాడి । మాయలాడీ । యేమేనీవగలోహో తెలసెగ ।
చాలుపో వేశంకిణీ॥ మా॥

సరగునదరియరాకే । పరుషములాడబోకే । పరమనిర్భాగ్యరాలా ।
పాతకీ । దృతభాషిణీ॥ మాయ॥

పార్వ—పాపజాతీ । పాఱజాతీ । ఓహోహోపలుగాకీ నీ కీవాగ్వివా
దముచాలునే॥ పాప॥ తగునెనీతోడరట్టా । పగలెచుక్కలు
బుట్టా । తటుకున నోరుజార । దగునటే । హతభాగినీ॥పాప॥

౧౮. గంగ—సావేరి-ధ్రువద.

అఖండపుణ్యలోకాప్తి । గలుగుగాక శుభకరముగ॥ అఖం॥
సుఖప్రాప్తిరస్తు నిరత । సురలోకప్రాప్తిరస్తు। అఖం॥
సదాముదావహాఫలోస్తు । సంతతానందమస్తు
బుధజనసంకీర్తనోస్తు । పుణ్యజీవనప్రదోస్తు॥ అఖం॥

౧౯. విష్ణు - మాల్ కౌస్—ఆదితాళం

గరువపుమాటలుపలుకగదగదిటు । గంగనుభంగము । సలు
పగజాలవు॥ గరు॥ కరమునింద్యము గు కృతమనితలపవు । హరుడుపరుం

డని । యాలోచింపవు । భరమగుకార్యముపై నిదుకొంటివి । పారము
లేనివి । కద్భరమగుసుమి॥ గరు॥

౬౦ జైలాగు — మోహన, ఆది

నార— వలదమ్మా యీపంతమువిడుమా । వారిజలోచనుహితంబు
వినుమా॥ వల॥ కళవళ మేటికి గంగనుసీపతి । శిరమునను౦చు
మిూ । వాలోచింపుము॥ వల॥

పార్వ—ఇంతపంత మేలనీ కిదేమిమతము నారదా। కాంతగించినన్నిటు
లవమానపరుపదలచితో॥

గంగ — పూజ్యుడైన మానివరునెడ పొల్లుమాటలాడదవా

పార్వ—వ్యాజములను బలుకదలచివచ్చితే దురాత్మురాల॥

విష్ణు—గౌరవంబుమాని పల్కుకట్టిడియని యెఱుఁగవే
ధీరవచనమేలనాడ దీనితోడమందాకిని॥

పార్వ—చాలుచాలునీవును చ । క్కట్టుదిద్దవచ్చితివా
బేలయనుచు దలచితివో । భీషణి యాశాంకరిణి॥

నార—(చతురశ్రి) అమ్మా! నీవేమిటికందర । నిమ్మాడ్కని బాధిం
చెదవమ్మా॥

విష్ణు—(త్రిశ్రగతి) వాదుసహించు మెఱుఁగకిటుల వాదురాదునారదా॥

గంగ—చూచుకొందమవుడు నాపి । తాపము నీసహిమంబును॥

నార—వలదమ్మా॥

౬౧. పార్వతి- బ్యాగ్ — త్రిశ్రగతి.

నీకేలా । నీవూరకుండుమా । ఎంచుమా । తలంచుమా । వం
చనసలుపగదలఁచిరి॥ నీకే॥

వలువు పురుషకేకం బయునను । పరిభవింపదలఁతురా । కలనైనను । వాకునింద । గలఁగునటు మదలచితి వె॥ నీ॥

౬౨. జైలాగు- మోహన—ఆదితాళము.

విష్ణు—చాలునింకనీపరాభవము రమ్మా సంగతి దెలసెను॥ చాలు॥
మేలయ్యెను వేళాకోళము । శ్రుతి । మించిరాగధోరణింబడను
చాల్॥ చాలు॥

శంక—కరుణగనుము కేశవా । గంగనుగొని చనెదవా ।
కరములనువ్వునందున జీవముఁలు నిలుచుటెట్టులో॥

పార్వ—దానితోడ నీవుతనువు తరలునంచుదలతువా !

గంగ—పౌరుషంబు లేలనే—

పార్వ—పాపినిమారండకే—

గంగ—అదరు బెదరు లేకనిటులనాడకే దురాత్మురాల

పార్వ—అదరు లేల బెదరు లేలపదపదహృదయేశ్వరా॥

౬3. జైలాగ్—సారంగ—ఆదతాళం.

చెలు—ఊరటగనుమమ్మా నీవ్రా—ఓఓఓఓ హిమగిరిపుత్రి ఊ॥ ధీర
తబూనుము । దీనతమానుము । శూరవనితకిటుతగదమ్మా ।
మదిగనుమా । యిదివినుమా । మనమున॥ ఊ॥

పార్వ—చెలియలారతోపదేమిసేతు నిపుడు తెలుపరే । కలతవడి
యెగద హృదయము । కలదా । సులభం । బగుగతి॥ ఊర॥

౬౪. విఘ్నేశ్వరుఁడు. బ్యాన్—త్రిశ్రగతి.

ఎవఁడునన్ను గెలుచుశూరుఁ డీ జగంబులా॥ ఎ॥
గరువమడతు । ఖలులబొడుతు । నడతునిప్పుడే॥ ఎ॥

(ఆది) పార్వతీసుతుఁడనేనా । పా । పాత్ముల వధింపలేనా ।
(త్రిశ్రి) నిర్వహింతు । సర్వభార । మిర్వినేలెదర॥ ఎవ॥

౬౫ చెలులు— మోహన—చాపుతాళం

మంగళముగణపతికి । మంగళముగుణధృతికి
మంగళమచలధృతికి మంగళమహాశ్రీ
మంగళమనంగసమ । రంగద్విలాసునకు
మంగళము శుభమతికి మంగళమహాశ్రీ॥ మం॥

౬౬. శంకరుఁడు, బ్యాన్—ఆది

దురాత్ములనునా । పరాక్రమంబున । నిరాటంకముగ । బోకార్తున్॥ దు॥ చలంబునన్ । బలంబునన్ । స్థిరంబుగన్ । హరించెదన్॥ దు॥ శూరతచే । ధీరో । దారతచే । భయదా । కారతచే । క్రూరాచారతచే । మారునిపోలికలోకముతెల్లను । మారణముఁగసలిపెదగా రయమున॥ దు॥

౬౭. నారదుఁడు—౨౨ వ అనుబంధము పాడుకొనవలెను.

౬౮. పార్వ—గంగ—కలిసిపాడునది.

కేదార—జప్ తాల్

ఆనందమున నాకు । నాలింగనమునిమ్ము । నానేరముఁ తుమించి। ననుకరుణగాంచుమా॥ యా॥

చిరకాలవైరంబు । మరవదగుహృదయమున । చేసినయవజ్ఞతకు । గలిగెనుఫలముమనకు॥ ఆ॥

౧౯. విష్ణు—నారదుఁడు కలిసి పాడునది.

బిళహరి-రాగం—ఆదితాళం.

గంగాగౌరీశంకరులకు నిఁక । మంగళమగు శుభమగు శోభన మగు॥ గంగా॥ రంగదుత్తుంగరమా విభవము చె । లంగు గౌర సంగజ మోహనముగ॥ గం॥ వామభాగమున గౌరి వసింపఁగ । సోముఁడు గంగయు శిరమున జెలగగ । కామహరుండగు హరునకు సతతము । కామితార్థములు గలుగుచునుండగ॥ గంగా॥

౨౦ భగీరథుడు—౧౪ వ అనుబంధము పాట.

౨౧ మంగళహారతి.

మంధరధర మంగళకర । మంగళాంబురా । మారసుందరా ।
శ్రీరమేశ బోధవరా । దాసభరణ । దోషహరణ । దానవేశనాశా ।
శ్రీనివాసజగదధీశా । శ్రీరమా । నాయకా । జగన్నాయకా॥ మం॥

15242